

Spår av boplatssområden i det romartida och senmedeltida Rinkaby

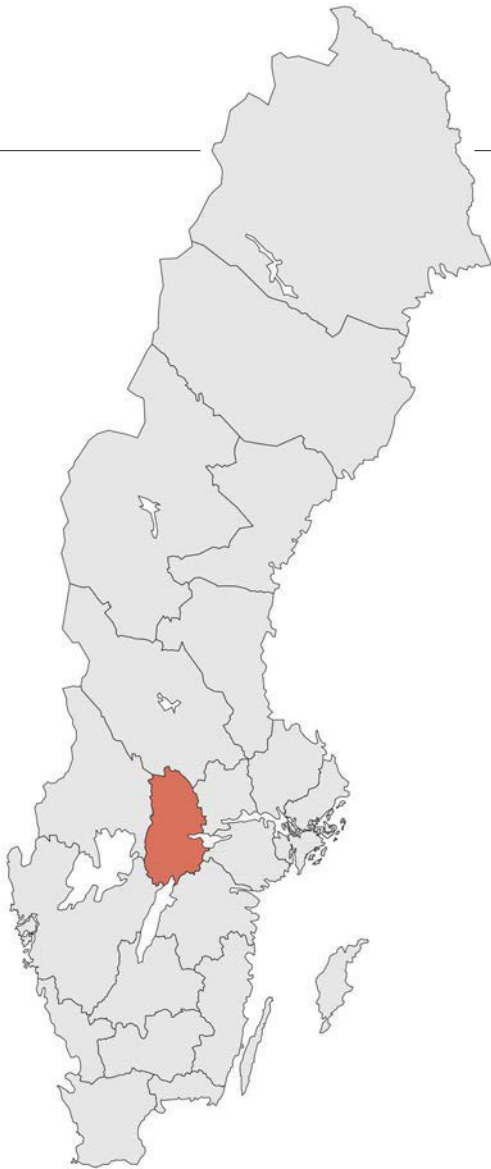
L2022:4578
Rinkaby 3:13
Rinkaby socken
Örebro kommun och län
Närke

Tobias Vinoy

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Sverige med
Örebro län markerat i rött.*

© 2026 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2026:01
Lst dnr 431-10398-2022

Författare	Tobias Vinoy
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Den västra delen av undersökningsområdet dagen innan tjälen satte in.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2026:01

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING

Spår av boplatssområden i det romartida och senmedeltida Rinkaby

L2022:4578

Rinkaby 3:13

Rinkaby socken

Örebro kommun och län

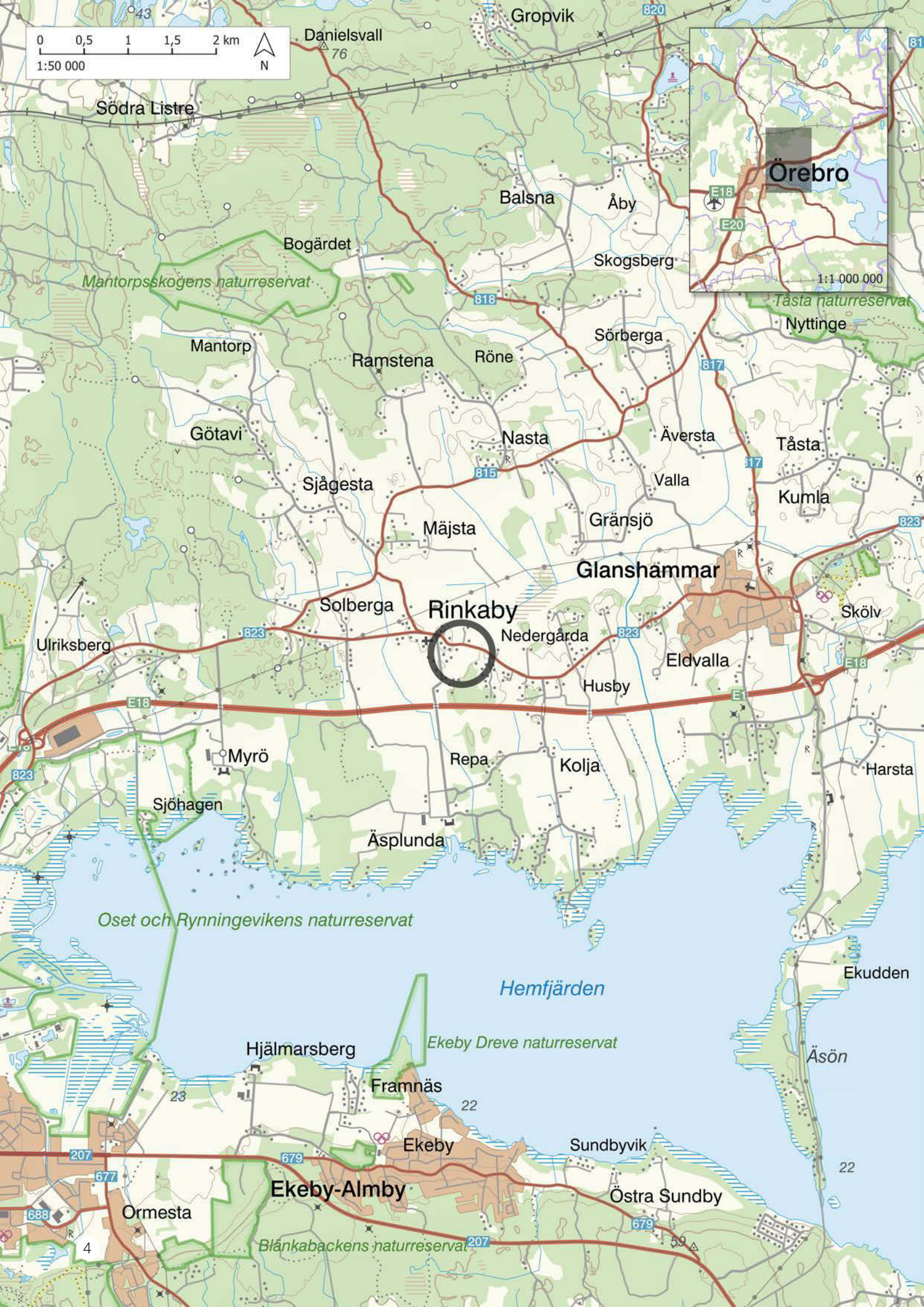
Närke

Tobias Vinoy

Lst dnr 431-10398-2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	7
Utgångspunkter och antikvarisk bakgrund	7
Topografi – då och nu	7
Kulturmiljö och fornlämningsbild	8
Den förhistoriska bygden – en överblick	8
Kulturmiljön i ett snävare omfång	11
En Rinkaby bland flera	16
Tidigare arkeologi i och omkring Rinkaby	16
Syfte, målgrupper och ambitionsnivå	20
Frågeställningar	21
Metod och genomförande	22
Kart- och arkivstudier	22
Schaktning	22
Anläggningsgrävning	23
Dokumentation och databehandling	23
Vädermässiga aspekter och plöjd mark	23
Rapportframställning	25
Övergripande resultat	26
Kart och arkivstudier	26
Schaktning	29
Anläggningar	30
Västra och östra sidan	34
Analyser	48
Tolkning	53
Aktiviteter och funktioner	53
Var är de egentliga bosättningarna?	55
Den sammantagna bilden av platsen, dess skeenden och aktiviteter	57
Revideringar i kulturmiljöregistret	59
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	60
Tekniska och administrativa uppgifter	61
Referenser	62
Förteckning över figurer	65
Förteckning över tabeller	66
Förteckning över bilagor	66
Bilagor	67
<i>Bilaga 1. Anläggningstabell</i>	<i>67</i>
<i>Bilaga 2. Fyndtabell</i>	<i>79</i>
<i>Bilaga 3. ¹⁴C-analyser</i>	<i>80</i>
<i>Bilaga 4. Vedartsanalys</i>	<i>87</i>
<i>Bilaga 5. Makrofossilanalys</i>	<i>91</i>

SAMMANFATTNING

Arkeologgruppen genomförde hösten 2023 en arkeologisk förundersökning av boplotsområdet L2022:4578 inom Rinkaby 3:13, Örebro kommun, på uppdrag av Länsstyrelsen (dnr 431-10398-2022). Syftet var att klarlägga lämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet inför planerad bostadsbebyggelse samt att ge beslutsunderlag för eventuellt borttagande.

Ytan omfattade cirka 3 000 kvadratmeter, varav knappt 1 900 kvadratmeter banades maskinellt. Totalt registrerades 163 anläggningar, av vilka 148 undersöktes. Dominerande lämningstyper var stolphål (80), härdar (12, flera med upprepat bruk) samt gropar, rännor och en kokgrop. Inga säkra huskonstruktioner kunde identifieras, men vissa stolphålsgrupper i nordöstra och västra delen har tolkats som rester av mindre byggnader eller hägnader.

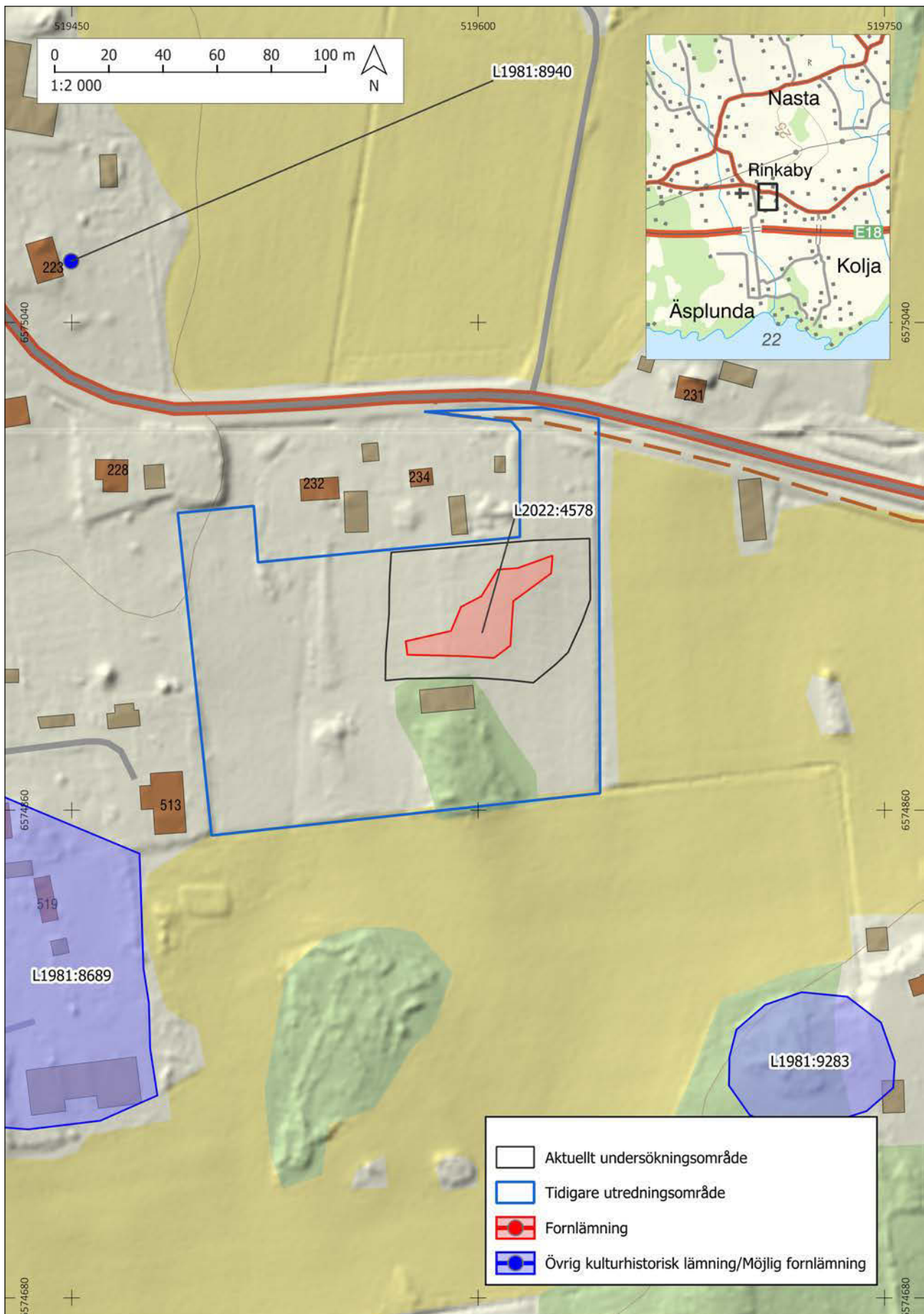
Dateringarna visar två huvudfaser:

- äldre järnålder till äldre delen av folkvandringstid, baserat på ¹⁴C-analyser, keramik och makrofossil. Aktiviteterna tolkas som perifera i förhållande till en bosättning.
- senmedeltid och tidigmodern tid (1400–1700-tal), med stolphål från hägnader, ett troligt mindre fähus eller foderhus samt gropar för enbärsförvaring, kopplade till slätter och djurhållning öster om den historiska bytomten.

Boplotsområdet kunde totalundersökas och fler anläggningar undersöktes och dokumenterades än vad undersökningsplanen för förundersökningen stipulerade. Kraftigt regn och tidig tjäle försvårade fältarbetet mot slutet. Rapporten försenades i väntan på analysresultat.

Efter undersökningen ändrades den antikvariska bedömningen av boplotsområde L2022:4578 till "undersökt och borttagen". En senmedeltida – tidigmodern torplämning nyregistrerades (L2025:6999). Inga ytterligare, arkeologiska insatser bedöms nödvändiga.

Figur 1 (föregående sida). Glanshammarsbygden, belägen öster om Örebro och direkt norr om Hemfjärden, med bland annat Rinkaby, Husby, Måjsta och Nasta utmärkta. Skala 1:50 000 med infällningen i skala 1:1 000 000.

Figur 2. Utredningsområdet från år 2022 markerat i blått och aktuellt förundersökningsområde i svart. Skala 1:2 000 med infällning i skala 1:100 000.

INLEDNING

Utgångspunkter och antikvarisk bakgrund

WH Utveckling AB planerar, tillsammans med Örebro kommun, att anlägga bostadsfastigheter inom tomten Rinkaby 3:13. Med anledning av dessa planer utfördes våren 2022 en arkeologisk utredning (Vinoy 2022). I östra delen av utredningsytan påträffades ett boplatssområde (L2022:4578). Lämningarna bestod av stolphål och gropar samt en härdrest. Boplatssområdet bedömdes vara knappt 700 kvadratmeter stort och daterades genom ¹⁴C-analys till romersk järnålder – folkvandringstid (39 f. Kr.– 416 e. Kr.). WH Utveckling AB ansökte därefter om tillstånd att få ta bort nämnda fornlämning. Länsstyrelsen beslutade (dnr 431-10398-2022) sommaren 2023 att en arkeologisk förundersökning skulle genomföras, för vilken WH Utveckling AB bar kostnadsansvar. Förundersökningen genomfördes i oktober och november 2023.

Topografi – då och nu

Rinkaby är beläget på en nord-sydlig moränås. I dag domineras åsen och omkringliggande ytor av uppodlad åkermark och villabebyggelse, med delar av den historiska bytomten (L1981:8689) bevarade. Områdena kring Rinkaby och Glanshammar har under förhistorisk tid delvis legat under vatten, eller utgjorts av sankängar, som del av Hjälmarens eller dess vattendrag. Det var först i samband med Hjälmarens sänkning i slutet av 1800-talet som nya, större åkermarker frigjordes. Än i dag finns fortfarande partier av sank och vattensjuka marker i hagar och åkrar mellan de nord-sydliga löpande moränåsarna. (Karlenby 2018, s. 7).

Undersökningsområdet var beläget knappt 400 meter sydöst om Rinkaby kyrka med en areal omkring 3 500 kvadratmeter. Den nordligaste delen av undersökningsområdet låg dikt an bostadstomter, varav cirka 300 kvadratmeter var trädbevuxen. Östra delen utgjordes av en sluttning ned mot ett nord-sydligt löpande dike. Öster om diket som utgör tomtgräns finns en sänka som vid längre tid med nederbörd blir vattensjuk. Även i väster avgränsas ytan av en nord-sydligt orienterad sänka i vilken en dräneringskulvert anlagts. I söder utgjordes gränsen av en lada i sydsluttning.

Markslaget utgjordes till större delen av moränmark, men lera förekom även i viss mån. I större delen av ytan fanns mycket rikliga mängder sten i undergrunden. Vid utredningen konstaterades att ytan har utsatts för omfattande plöjning. De många stenlyft som konstaterades vid utredningstillfället tillsammans med röjningsstenen på impedimentet söder om ladan vittnar om att ytan röjts i samband med odling (Vinoy 2022, s. 7, 22).

Figur 3. Rinkaby sett från gården Nasta med de mellanliggande åkerytorna vilka idag utgör resterna av den västra delen av Ullavisjön. Till höger i bild finns, på det svagt upphöjda partiet, byn Måjsta.

Nordöst om Rinkaby finns kärr och frigjord åkermark som utgör rester av den utdikade Ullavisjön. Pollenanalyser från den före detta sjön har utförts. Under sten- och bronsåldern dominerades området av skog bestående av mestadels al och björk. Inslag av tall och ekblandskog finns även stabilt representerade genom perioden. Omkring övergången från bronsåldern till järnåldern förändras klimatet, varpå närvaron av al minskar kraftigt samtidigt som tall tillsammans med björk blir de dominerande träslagen. Analyserna visar att odling skett i mindre utsträckning sedan senneolitikum, men ökar i slutet av förromersk järnålder. Mot slutet av järnåldern finns framför allt råg representerat i materialet (Magnusson 1970, s. 74ff)

Kulturmiljö och fornlämningsbild

I förestående avsnitt har vissa arkeologiska resultat inkorporerats till presentationen av den bredare kulturmiljön. Resterande delar som behandlar den tidigare arkeologin finns summerad i kapitlet "Tidigare arkeologi i och vid Rinkaby". I det vidare perspektivet av kulturmiljön har ett urval av mer prominenta platser och fynd tagits med för att åskådliggöra traktens rika förhistoria.

DEN FÖRHISTORISKA BYGDEN – EN ÖVERBLICK

Bygden kring Rinkaby och Glanshammar har varit bebodd under lång tid. Boplatser, gravar och offerplatser har dokumenterats från övergången mellan senneolitikum och äldre bronsålder (Karlenby, 2007, s. 45f). Norr om Tjugesta-sjön har en senmesolitisk till tidigneolitisk boplatz påträffats och undersökts (Apel 1996, s. 21, 45 ff).

Vid Solbaddet, beläget knappt 2 kilometer väster om Rinkaby, finns boplat L1980:6244. Vid utredningen påträffades en härdrest och nio kvartsavslag (Karlenby 2004, s. 11 f). Strax söder om boplatslämningen finns uppgift om att en "Flintdolk med bredt utsvängt skaft" påträffats (Lindkvist 1912, s. 105), vilken Karlenby daterar till senneolitikum (2004, s. 12).

Vid Hassle, fyra kilometer nordöst om Rinkaby, påträffades år 1936 en offergåva från bronsåldern, period VI (600-talet f. Kr.). Skatten innehöll bland annat en stor kittel, två Hallstattsvärd och tolv bronsplattor (Annuswer 2007, s. 30 f).

Ett par kilometer nedströms Hassle, vid Äversta, har ytterligare ett uppmärksammat fynd gjorts. Fynd av offerade vapen påträffades i slutet av 1800-talet. Fyndet är från århundradena efter vår tideräkning och bestod av 14 tveggade svärd och två hästbetsel, tillsammans med ben från häst och människa. Uppgift finns om att det vid ett tidigare tillfälle gjorts ett ännu större fynd men att det inte omhändertogs (Ekman 2000, s. 14).

I Storsicke, två kilometer öster om Rinkaby, har tre bronsyxor och fem stenyxor med olika dateringar hittats. En av bronsyxorna utgör sannolikt ett våtmarksoffer. Storsicke har föreslagits vara den plats där Glanshammarsbygden har sitt ursprung, möjligen redan under mellanneolitikum (Karlenby 2007, s. 45 f). Två metallsökarprojekt har genomförts vid platsen. Ett fåtal fynd har daterats till äldre järnåldern, men majoriteten härrör från vendel- och vikingatid (Edlund 2019, s. 28–41; Rundkvist 2021 a).

En kilometer nedströms Storsicke, vid Äverstaåns västra strandkant finns grav- och boplatsområdet L1981:2873 i Husby. Vid arkeologiska undersökningar inför anläggandet av E18/E20 hittades omfattande boplatslämningar bestående av bland annat en hallbyggnad och spår efter en handelsplats (Lindkvist 2003, s. 344 f). De tidigaste dateringarna är från övergången mellan äldre och yngre järnåldern (Andersson, Ekman, & Persson 2000; Ekman 2000, s. 19 ff). Våren 2021 genomfördes en forskningsundersökning i form av metalldetektering på platsen. Tre fynd kunde dateras till 500-talet. Lejonparten av fynden daterades till vikingatid och bestod mestadels av hacksilver (Rundkvist 2021 b).

I Glanshammar finns en mycket rik representation av järnåldern. Lämningarna består bland annat av en domarring (L1980:2878), ett gravfält innehållandes en skeppssättning och högar (L1981:2879), ett gravfält L1981:2582 som består av runda stensättningar, sju högar och en treudd. I och vid kyrkan har knappt tio fynd av runstenar och runstensfragment påträffats (KMR).

Under järnåldern var dalgången väster om Rinkaby en vattenfylld vik. Nordöst om Rinkaby fanns Ullavisjön, varifrån Knallforsen flöt några hundratals meter österut för att strax norr om Storsicke ansluta till Äverstaån, vidare ut i Hjälmarens. Åns utlopp låg längre norrut och bildade tillsammans med "Rinkaby-viken" en halvö omgärdad av vatten och sankmark. I häradskartan från år 1688 (LMS S8:3) framträder halvön tydligt. Rinkaby är strategiskt placerad på den landbrygga som skjuter ut mellan sankmarkerna. Ullavisjön, eller resterna av den, syns tydligt nordöst om Rinkaby (jfr. Ekman 2000, s. 16; Lindkvist 2003, s. 102). Bo Annuswers uppskattar Äverstaåns bredd vid Hassle till cirka

Figur 5. Utsnitt ur Gabriel Thorings härads-karta från år 1688.

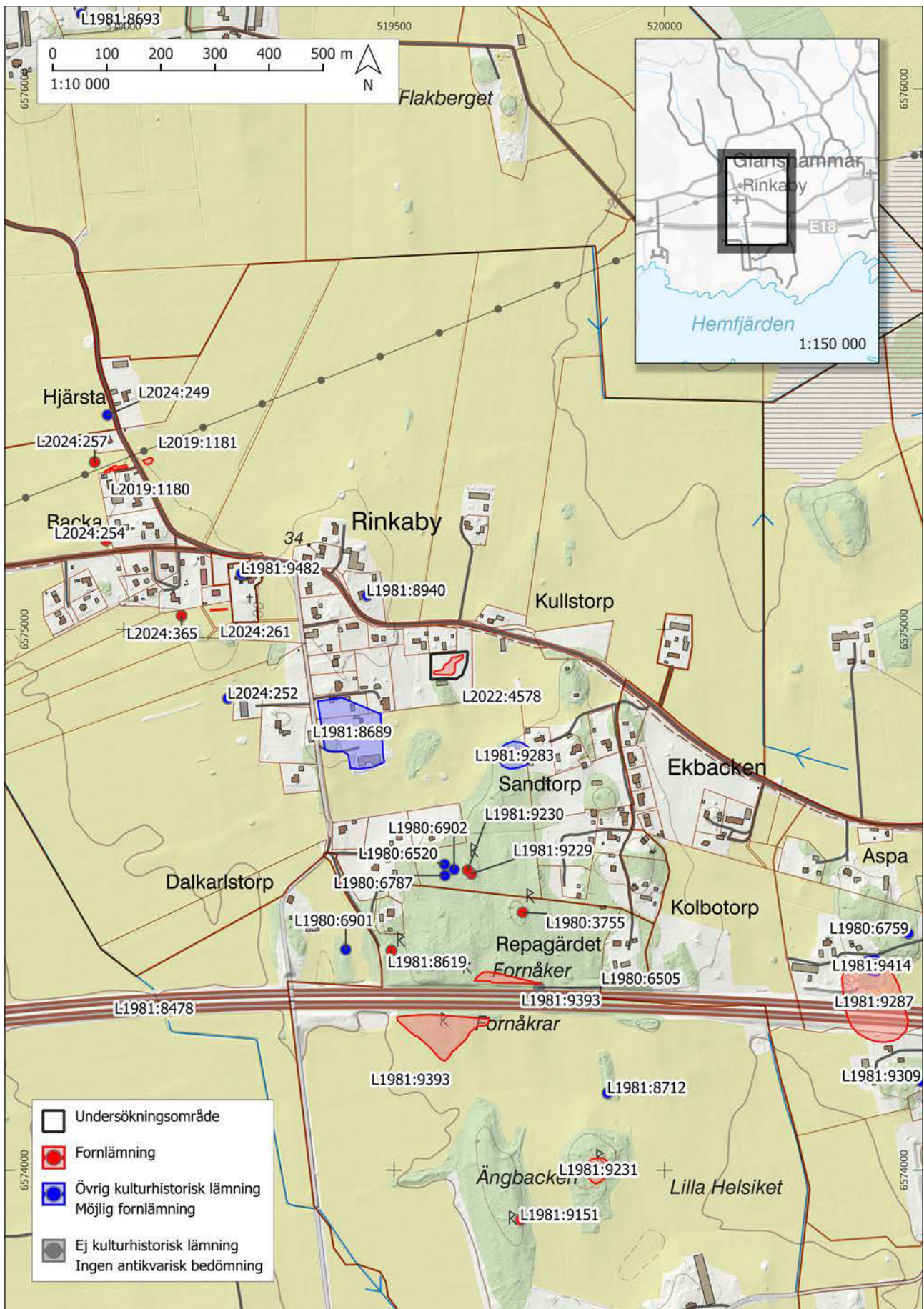
50 meter vid bronsålderns slutskede (2007:32f). Vidare tänker sig Annuswer att ån kan ha utgjort farbart vatten ända in i 1600-talet. Stämmer dessa antaganden är det inte heller orimligt att det fanns möjlighet att med båt ta sig till och från Ullavisjön och de gårdar som fanns spridda omkring sjön.

KULTURMILJÖN I ETT SNÄVARE OMFÅNG

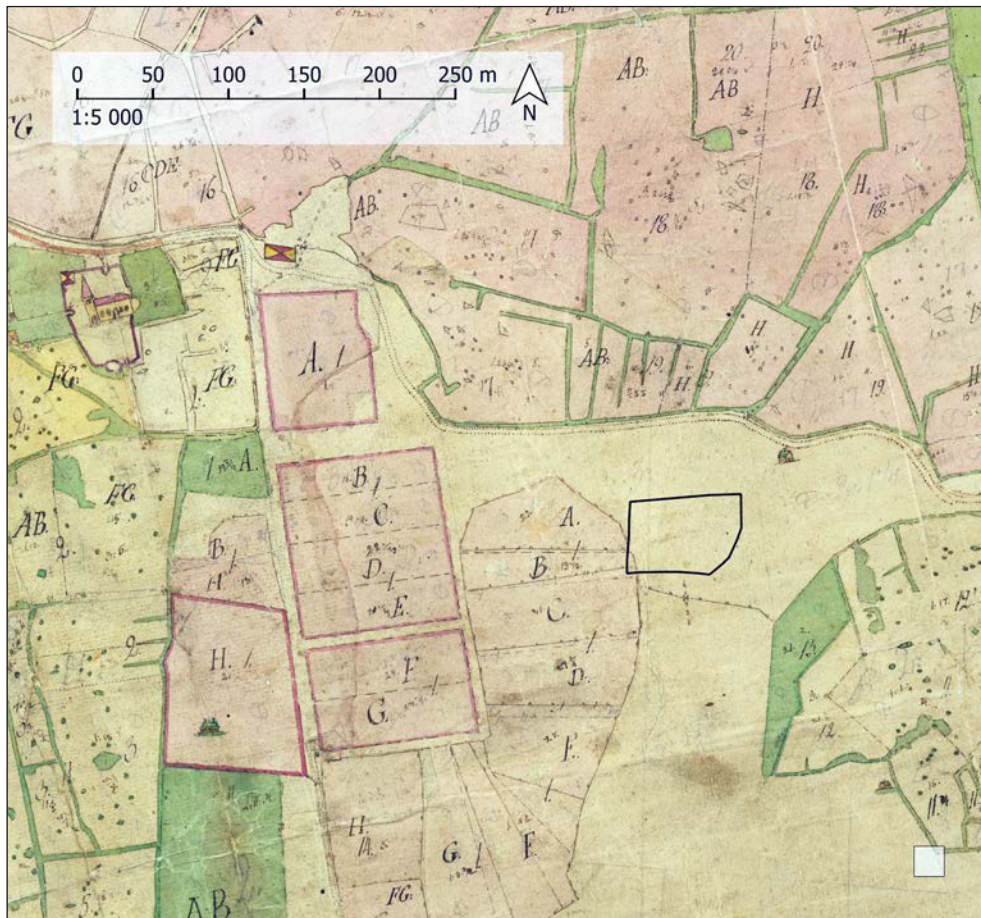
Rinkaby by är belägen längs den medeltida Ramstigen. Under medeltiden utgjorde Ramstigen vägen till och från malarlandskapen och det är sannolikt att vägen hade samma sträckning under förhistorisk tid (Ekman 2000, s. 12, 36).

Byns tydligaste - och äldsta - i dag synliga landmärke är dess kyrka. De äldsta delarna av byggnaden härrör från 1100-talet då en liten stenkyrka uppfördes. Kyrkan har i etapper såväl byggts om som utvidgats. I slutet av 1200-talet eller i början av 1300-talet breddades kyrkan åt söder och omgjordes till salkyrka. Under senare delen av 1400-talet slogs valv i kyrkan och på 1620-talet adderades även ett gravkor vid östra gaveln (Esbjörnsson 2000, s. 116).

Kyrkans och socknens historia sedan 1500-talet och fram till modern tid är starkt bunden till frälsegodsens Myrö och Äsplunda (a. a.). Myrö omnämns möjligen första gången år 1257 och med säkerhet i ett pantbrev år 1291. Äsplunda omnämns första gången ett knappt sekel senare, år 1386 (DMS Rinkaby sn. manus Brunius).

Figur 6. Rinkaby med den närmast kringliggande fornlämningsmiljön. Skala 1:10 000.

Figur 7. Utsnitt ur storskifteskarta från år 1806 (REG 18-rin-26). Gränser och dåtida inmätningar är desamma som i storskifteskartan från år 1759 (REG-18-11). Undersökningsområdet är markerat i svart och beläget precis öster om bytomterna och täpporna. Skala 1:5 000.

Cirka 150 meter sydväst om undersökningsområdet finns den historiska bytomten. En geometrisk avmätning från år 1687 visar att Rinkaby by bestod av fyra gårdslägen (LMS S7:21). Storskifteskartan från år 1759 (REG 18-rin-11) visar tre gårdar med två till tre brukare vardera (Balknäs 2024, s. 6). Vid storskiftet flyttades gård A ut på den tidigare allmanningen som låg norr om 1600-talets klungby. Byn omvandlades i och med det till radby (Ramström 2014, s. 17). I östra utkanten av bytomten finns en yta vilken betecknas "Täpporne" i kartan från år 1759. Av kartan framgår inte hur täpporna brukats, men sannolikt rör det sig om någon form av odling som hägnats in till skydd från betande djur (jfr. Ekberg m.fl., s. 23).

Fynd av ett flertal stenyxor har gjorts i byn. En skafthålsyxa hittades nära kyrkan (L1981:9482) och 200 meter österut påträffades en båtyxa och ytterligare två skafthålsyxor vid fattigstugan (L1981:8940). Fyndomständigheterna är något oklara, men indikerar likväl en lång mänsklig närvaro på platsen eller dess närområde.

Omkring 400 meter söder om undersökningsytan, vid Tallbacken, finns fyra spridda stensättningar på en höjd. Stensättningarna (L1981:8619, L1980:3755, L1981:9230 och L1981:9229) är runda och 4 till 6 meter i diameter. De har sannolikt anlagts under yngre bronsåldern eller äldre järnåldern (Ericsson 1996, s. 8). Precis väster om de nordligaste stensättningarna finns tre röjningsrösen (L1980:6520, L1980:6902 och L1980:6787). Det sistnämnda beskrivs som "närmast tresidig" i KMR och bör vara samma konstruktion som i Skogens pärlor är registrerad som tresidig stensättning (ObjektID: 3057726).

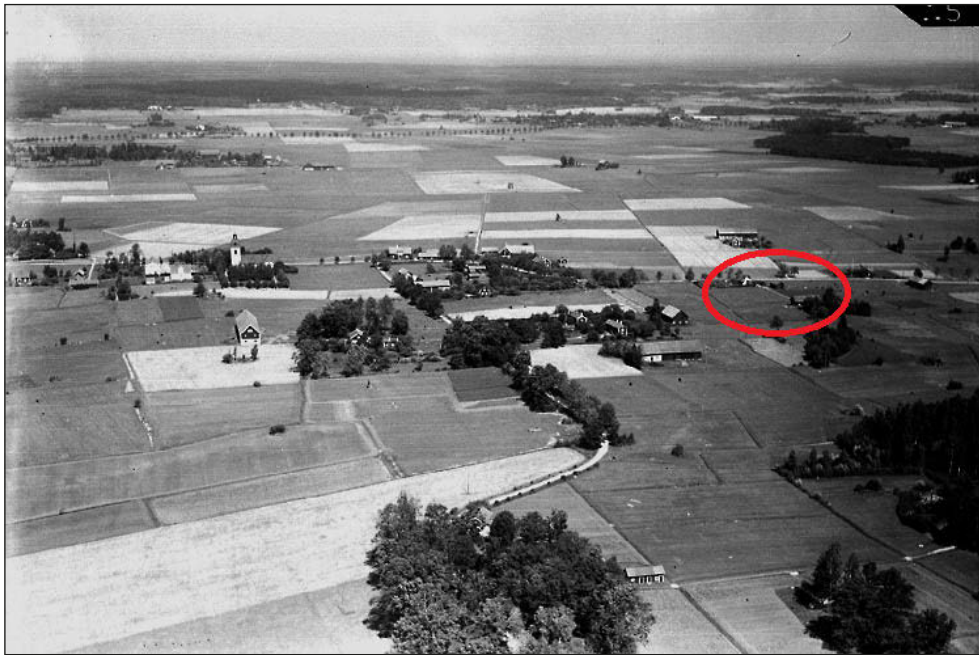
På Repagärdet, söder om höjden, finns ett område med fossil åkermark. Området har delundersökts och bestod bland annat av tolv rösen, fem stenvallar, en skärvstenshö, diken, terrasser och åkertegar. En sotfläck under en av stenvallarna som låg i anslutning till skärvstenshögen daterades till åren 544–651 e. Kr. (1 sigma) (Ericsson 1996).

På höjderna söder om Repagärdet finns ytterligare lämningar av järnålderskaraktär. Gravfältet L1981:9231 består av tre högar och fem runda stensättningar. Stensättningarna L1981:8712 och L1981:9151 finns norr respektive öster om gravfältet.

En kilometer sydväst om aktuellt förundersökningsområde har vaga lämningar efter en boplatz (L1981:9288) påträffats. Platsen ligger i flack östsluttning öster om lägre slättmark ("Rinkaby-viken"). Då platsen utredningsgrävdes hittades 20 anläggningar, varav fyra härdar och cirka fem stolphål (Luthander 1994, s. 21). Vid förundersökningen påträffades inga "distinkta eller tydliga boplatzlämningar". Kol från en härdrest daterades till åren 399–631 e. Kr. (2 sigma) (Flodin & Hyenstrand 2000, s. 17, 21). En handfull stensättningar finns väster och västsydväst om boplatzen.

Vid Solberga, 700 meter väster om Rinkaby, finns på den svaga, nordsydligt löpande höjden boplatzen L1979:566. Lämningen påträffades år 2014 och förundersöktes vidare året därpå (se *Tidigare arkeologi i och vid Rinkaby*). Lämningen bestod bland annat av fem stolphål, en härd och en ränna. Kol från ett stolphål daterades till 180–340 e. Kr. Två av stolphålen tolkades kunna ha ingått i ett långhus. Platsen framhålls vara mycket väl vald och tillsammans med den närbelägna högen L1981:9024 och röset L1980:6609 tolkas boplatzen utgöra resterna av en storgård exponerad mot vattnet och den förmodade grannen i Rinkaby (Karlenby 2016, s. 17ff).

Vid Rinkaby kyrka viker Ramstigen, den historiska vägen, av norrut. Den rundar på så vis de låglänta partierna av landskapet väster om Rinkaby. Söder om gården Mäjsta delar sig vägen och fortsätter sydväst respektive nordöst. Vägen löper längs Ullavisjöns västra och norra strandkant. På den lilla höjden precis nordöst om korsningen finns gravfältet L1981:8995 bestående av fem runda stensättningar som mäter mellan 3 och 8 meter i diameter. Vid själva gården Mäjsta finns ytterligare ett gravfält som består av tre högar och 17 runda stensättningar. Här har även två fynd av stenyxor gjorts (KMR). Mäjsta, i formen *Maeghinstom*, omnämns i de historiska källorna första gången år 1402 (DMS Rinkaby sn. manus Brunius).

Figur 8. Flygfoto från år 1941 över Rinkaby med omnejd. Fotot är taget från söder och undersökningsområdet är markerat med röd elips. Källa: Örebro läns museum OLM-2003-25-210.

Direkt väster om vägen och Mäjsta ligger gården Sjägesta med gravfältet L1981:8929 i söder. Gravfältet består av tre högar, två runda stensättningar och en domarring (KRM). Sjägesta förekommer första gången i de skriftliga källorna år 1520, då stavat *Siowasta* (DMS Rinkaby sn. manus Brunius).

Cirka två kilometer nordöst om Rinkaby finns Nasta, med en av Närkes finaste runstenar (Nä 34) strategiskt placerad utmed vägen. Här finns även gravfältet L1981:8859 tillsammans med ytterligare ett par högar belägna på nordvästra sidan om gården. Namnet Nasta, stavat *Nastom*, finns skriftligt belagt från år 1467 (DMS Rinkaby sn. manus Brunius). Vid Nasta har även en 15 centimeter lång flintdolk hittats (KMR).

Om efterleden i Mäjsta (*Maeghinstom*) respektive Nasta (*Nastom*) är -sta(d) eller om det rör sig om varianter av hem-namn avgörs bäst av ortnamnsforskare. Båda ändelserna har dock sitt ursprung i seklen efter vår tideräknings början (Wahlberg 2003, s. 123 f, 289 f).

Vid sjöns sydöstra strand låg byn som gett sjön sitt namn, Ullavi. Byn flyttades på 1500-talet och har i dag namnet Nedergårda (Ekman 2000, s. 16).

Till floran av järnåldersnamn kan Götavi adderas. Gården ligger 3 kilometer nordväst om Rinkaby som en sista utpost mot gränsområdena som utgörs av bergsområdet Käglan och dess utlöpare Kränglan. Gården omnämns första gången år 1529 som *Götewi* (DMS Rinkaby sn. manus Brunius). Området kring Götavi är frapperande tomt på fornlämningar och vad förledet åsyftar är källa till debatt (Vikstrand 2010, s. 58 ff).

EN RINKABY BLAND FLERA

År 1314 omnämns Rinkaby första gången i skrift, då i formen *Rinkæby*. Förledet i bynamnet har sitt ursprung i det fornsvenska ordet *rinker*, av det fornväst-nordiska *rekk*, med betydelsen "man" eller "krigare" (Wahlberg 2003, s. 255). I många sammanhang, men inte alla, förefaller termen implicit använt för att markera att krigarna är direkt knutna till en specifik ledare och, förmodat, även till ett specifikt område (Lindow 1976, s. 94 ff). Pluralformen av namnet har föreslagits ha en bokstavlig innebörd, i det att det syftar på ett flertal rinkar, män – krigare, tillhörande en tidig variant av garnison. En alternativ tolkning är att pluralformen markerar platsens officiella karaktär (Vikstrand 2010, s. 24).

Namnet Rinkaby ingår i de grupper av järnåldersnamn som Stefan Brink benämner som centralplatskomplex (central place complex). Platser med namn som exempelvis Hus(a)by, Tuna, salr och namn med efterledet *-vi/-ve* med flera är platsnamn som indikerar hallbyggnader, hedniska kultplatser, samlingsplatser, administrativa centra och hövdinggårdar (chieftains' farm). I närheten av dessa platser finns på flertalet platser i östra Sverige ett mönster av bebyggelse där namn som Rinkaby, Karlaby, Gillberga och Smedby återfinns (Brink 1999, s. 424 f).

Arkeologiskt kan rinkabyarna med någorlunda god säkerhet sägas ha varit verksamma från vendeltid och framåt. Vid Rickeby i Vallentuna påträffades emellertid en vapengrav från 300-talet, vilket öppnar för möjligheten att rinkabyarna, eller dess möjliga föregångare, redan är i bruk i slutet av romersk järnålder (Vikstrand 2010:26 f).

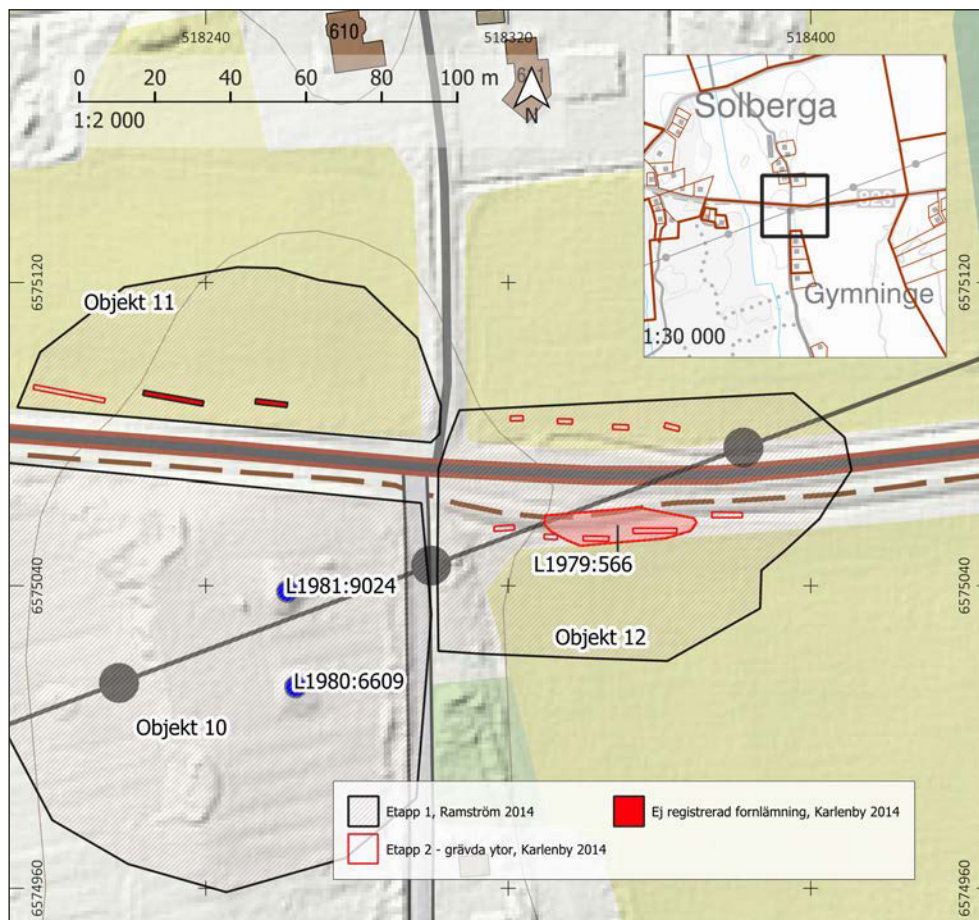
Tidigare arkeologi i och omkring Rinkaby

Ofta, men inte alltid, har de arkeologiska insatserna i Rinkaby varit fruktsamma och nya lämningar har påträffats. Kring kyrkbyn har på senare år ett flertal vaga boplatsslämningar påträffats. Lämningarna har tolkats utgöra de perifera delarna av boplatsområdena.

År 2014 gjordes en utredning i två etapper längs sträckan Glanshammar – Örebro inför anläggandet av den nu befintliga cykelvägen. Sammantaget identifierades 24 objekt, varav tre i Rinkaby. Vid Solberga, 400 meter väster om Rinkaby, identifierades ytterligare tre objekt (Ramström 2014, s. 14 ff).

Vid den efterföljande utredningsgrävningen vid Solberga hittades två fornlämningar. Utöver tidigare nämnda boplat L1979:566 påträffades inom objekt II en stensättning och ett stolphål under ploglagret (Karlenby 2014, s. 9 f). Lämningarna har av okänd anledning inte registrerats i KMR. Ytan förefaller i skrivande stund vara fornlämningsfri (se figur 9).

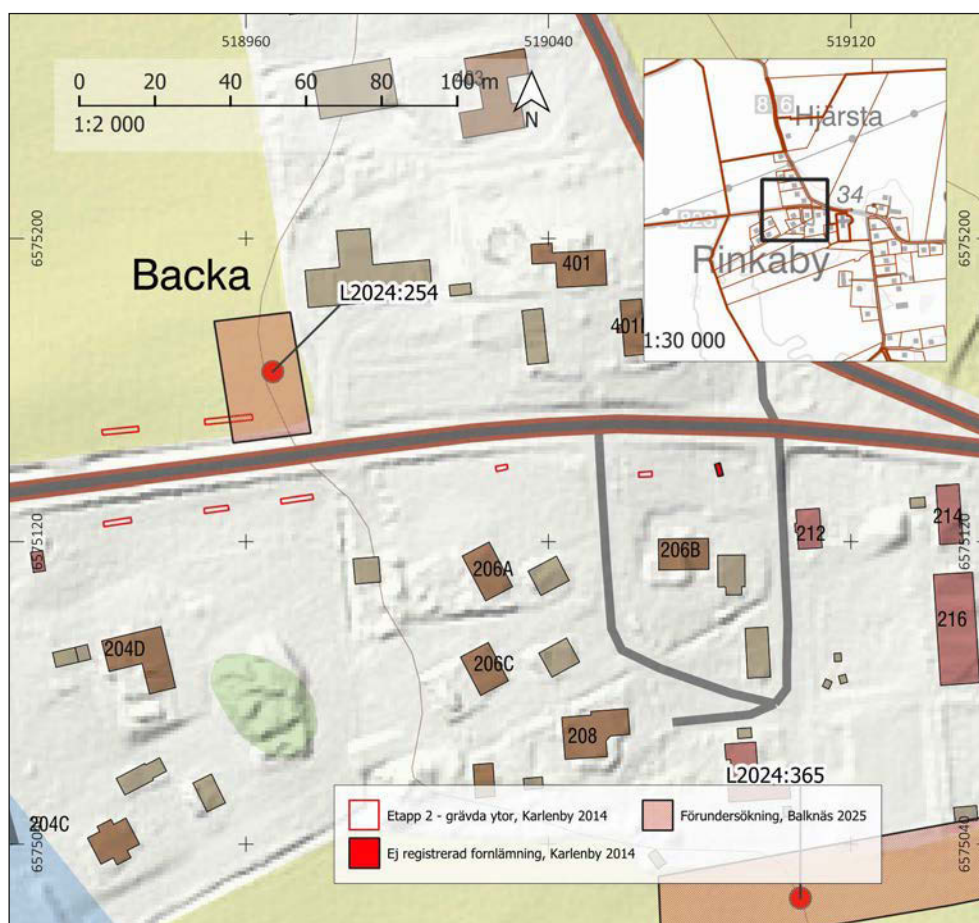
I västra delen av Rinkaby påträffades vid samma utredningsgrävning recenta lämningar och ett äldre kulturlager. I schakten norr om vägen fanns diverse anläggningar, vilka bedömdes vara sentida. I det östligaste av de tre schakten (benämnt Objekt 13Ö) påträffades ett 0,4 meter djupt kulturlager

Figur 9. Utredningsytor i Solberga från år 2014. Schakt med påträffade anläggningar, men som saknas i KMR är markerade med rött. Skala 1:2 000.

innehållandes sten, kol och bränd lera. I botten av lagret fanns en nedgrävning (Karlenby 2014, s. 13f). Inte heller dessa lämningar finns för närvarande registrerade i KMR. Ytan precis norr och nordöst om objekt 13 har nyligen utretts och förundersökts med goda resultat (Balknäs 2024, 2025).

Inför anläggandet av en vatten- och avloppsledning utfördes år 2018 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Knappt 300 meter nordväst om Rinkaby kyrka påträffades kulturlager, en kokgrop och ett fåtal stolphål. Kokgropen daterades till övergången mellan vendel- och vikingatid, 662–821 e. Kr. (Karlenby 2018, s. 11 ff). Två fornlämningar (L2019:1180 och L2019:1181) registrerades och förundersöktes under våren 2019. Öster om vägen påträffades ytterligare ett par stolphål, varav ett daterades till åren 720–950 e. Kr. Lämningarna tolkades utgöra ett utmarksparti av en större bosättning, sannolikt belägen söder om undersökningsytan på den låga åsrygg som löper mot Rinkaby. Vid L2019:1180, väster om vägen, påträffades en enklare ugn som daterades till nyare tid. Vidare omtolkades kokgropen vara en grop fylld med skärvsten (Vinoy & Karlenby 2019, s. 13-19).

Figur 10. Utredningsytor i Rinkaby från år 2014. Schakt med påträffade anläggningar som saknas i KMR är markerade med rött. Skala 1:2 000.

Några veckor senare samma vår utfördes en resultatlös utredningsgrävning vid Rinkaby förskola, belägen cirka 75 meter väster om kyrkan. Samtliga schakt bestod av fyllnadsmassor som vilade på naturlig lera (Vinoy 2019).

Ytterligare en arkeologisk utredning ettapp 1, med förberedande kartstudier, utfördes december 2022. Vid kartstudierna konstaterades att utbredningen av den registrerade bytomten L1981:8689 behöver korrigeras och utvidgas (Karlenby 2023, s. 10 ff). Ingen korrigerings av bytomtens utbredning har i skrivande stund gjorts i KMR. Vidare identifierades lämpliga lägen för vidare arkeologiska insatser. I oktober, året därpå utfördes ettapp 2. Sydväst om Rinkaby kyrka påträffades sönderplöjda boplatsslämningar i form av skärvstenslager och stolphål. Skärvstenslagret daterades till 1451–1651 e. Kr. Vid gården Backa i norra delen av Rinkaby påträffades en härd (L2024:254), vilken daterades till 463–633 e. Kr., med störst sannolikhet i vendeltid. Nordväst om boplatsslämning L2019:1180 påträffades boplatsslämningar i form av ett stolphål och två rännor. Lämningen (L2024:257) tolkades utgöra rester av en boplatsslämning. Sannolikt ska anläggningarna förstås tillsammans med de lämningar och aktiviteter som legat till grund för L2019:1180 (Balknäs 2024).

Till följd av ovan sammanfattade utredning beslutade Länsstyrelsen år 2024 att tre ytor skulle förundersökas. Vid L2024:261, sydväst om kyrkan, påträffades enstaka stolphål samt kol och lerklining. Vid L2024:365 avgränsades lagret och inga nya anläggningar kunde iakttas. Vid L2024:254, direkt väster om Backa, framkom ytterligare fyra härdar, gropar och enstaka stolphål samt ett område med skärvsten. Lämningen har avgränsats i samtliga väderstreck utom öster. Lämningarna tolkas utgöra utkanten av en större bosättning, vilken varit belägen öster om undersökningsytan, alltså där nuvarande tomt finns. Vid L2024:257 påträffades ytterligare ett fåtal boplatzlämningar (Balknäs 2025).

Vidare har ett boplatsoområde (L2022:7629) i Eldvalla, i södra Glanshammar undersökts nyligen. Boplatsoområdet bestod av drygt 40 lämningar, varav 18 stolphål, tio härdar, tio kulturlager, ett odlingslager och en grop samt ett dike (Jonsson 2024). Av stolphålen tolkades 15 tillhöra den förhistoriska boplatzen. Det gick inte att fastställa om stolphålen varit tak- eller väggbärande eller ingått i byggnader. En av härdarna daterades till yngre romersk järnålder eller folkvandringstid. Även fynd av bränd lera och förhistorisk keramik gjordes (a.a.:2024:20 ff). Vid utredningen som föregick förundersökningen påträffades en härd som daterades till 256–427 e.Kr. (a.a.:27). Sammantaget bedömdes lämningarna från äldre järnåldern representera perifera delar av en boplatz och frågan "Var finns den egentliga boplatzen" formuleras (a.a.:33).

SYFTE, MÅLGRUPPER OCH AMBITIONSIVÅ

Syftet med förundersökningen var att ge Länsstyrelsen ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning. Vidare skulle förundersökningen fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt, i förekommande fall, tillvarata fornfynd. Förundersökningsresultaten skulle även kunna komma att användas av undersökare vid upprättandet av en undersökningsplan för en arkeologisk (slut-)undersökning, samt av Örebro kommun i samband med detaljplanering av området. Målgrupper för förundersökningen var främst Länsstyrelsen och WH Utveckling AB.

Fornlämningen bedömdes ha en relativt hög vetenskaplig potential. Baserat på resultaten från den arkeologiska utredningen bedömdes strukturer som byggnader och möjliga gårdsmiljöer vara sannolika att finna på platsen. Samtidigt var fornlämningens yta av begränsad omfattning och utredningsresultaten visade att några omfattande kulturlager inte förekom inom boplatzen. Större fyndmängder förväntades heller inte framkomma.

Med hänsyn till dessa faktorer bedömde Länsstyrelsen att det inte var självklart att förundersökningen skulle följas av en arkeologisk (slut-)undersökning. Undersökningsplanen anpassades därför med ambitionen att på ett tillfredsställande vis kunna undersöka och dokumentera fornlämningen i sin helhet. Följaktligen har även rapporten, inklusive genomgången av den antikvariska bakgrunden och områdets kulturmiljö, anpassats så att inga vidare arkeologiska insatser ska anses vara nödvändiga inom aktuell yta.

Länsstyrelsen bedömde att det var motiverat att bana av majoriteten av förundersökningsområdet. Dessutom bedömde Länsstyrelsen att det var befogat att undersöka flertalet, men inte nödvändigtvis samtliga, anläggningar som påträffades.

Frågeställningar

Inga specifika frågeställningar formulerades då undersökningsplanen utarbetades. Den mest fundamentala frågeställningen som präglade såväl fältarbetet som rapportskrivandet rör den övergripande tolkningen: utgör lämningarna rester av anläggningar som tillkommit i en bosättningsmiljö? För att kunna besvara den grundläggande frågan har ett flertal, relativt basala, frågor formulerats under rapportarbetets gång.

- Kan byggnader beläggas baserat på den sammantagna analysen av stolphålens spatiala placering, form och, i förekommande fall, datering, makrofossilanalys eller fynd?
- Kan eventuella byggnaders funktion fastställas?
- Finns olika faser i en eventuell bebyggelse representerade?
- Om stolphålen inte ska tolkas utgöra rester av bebyggelse – vad har de då för funktion?
- Går det genom det historiska kartmaterialet att förstå deras funktion?
- Vilka aktiviteter representerar övriga anläggningstyper?
- Ska de förstås i samma kontext som stolphålen?
- Vilken funktion har de haft?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Kart- och arkivstudier

Då det efter fältfasen stod klart att platsen inte skulle komma att (slut-)undersökas har arkiv-, kart-, och kulturmiljöstudierna anpassats. I syfte att på ett tillfredsställande vis förstå och kunna jämföra resultaten från undersökningen har en grundlig genomgång av tidigare arkeologiska insatser i och i närheten av Rinkaby gjorts efter bästa förmåga. Dock kan mindre och äldre insatser ha missats. Resultaten av de samlade arkivstudierna finns till största delen presenterad i kapitlen "Topografi och kulturmiljö".

Kartmaterialet har rektifierats i omvänd kronologisk ordning. Kända objekt (kyrkor etcetera), vägar och framför allt tomt-, fastighets- och sockengränsar har använts för att så gott det går placera undersökningens resultat och tidigare arkeologiska insatser i de äldre kartorna. Arbetet påbörjades genom att dagens fastighetskarta jämfördes med den ekonomiska kartan. Primärt har tre kartor varit relevanta för förståelsen av platsen. Gabriel Thorings geografiska karta från år 1688 (LMS S8:3) har tillsammans med historiska vattenlinjer och arkivstudierna använts i syfte att förstå Rinkaby i en aningen större kontext. Kartorna från år 1818 (delning av skog, LMS akt S59-20:1) och år 1855 (laga skifte, REG, akt 18-rin-52) har främst använts i syfte att bättre kunna förstå och förklara vissa av de anläggningar som påträffades.

Schaktning

Då fornlämningen hade en tämligen begränsad utbredning planerades att större andel av förundersökningsområdet skulle banas av med maskin. I avgränsande syfte planerades för sökschakt. Dessa schakt skulle inledningsvis dras i områdets nordvästra och sydöstra delar, för att sedan kunna ha ett riktat fokus på den centrala del vilken omfattades av fornlämningen. Fornlämningen skulle avgränsas åt alla håll genom avbaning.

När hela den kända utbredningen av fornlämningen blottlagts skulle schaktet vidgas till dess en avgränsning av ytan kunde göras. Om ett oväntat stort antal, eller särskilt komplexa, lämningar skulle komma att påträffas skulle Länsstyrelsen omgående kontaktas för konsultation.

Vissa ytor inom förundersökningsområdet bedömdes dock inte vara aktuella eller lämpliga att schakta. Den trädbevuxna ytan längst i norr, liggandes dikt an tomtgränserna, bedömdes olämplig att röjas och banas av. Likaså bedömdes den östra sidan, längs det nord-sydliga löpande diket och det sydöstra hörnet vara av mindre intresse då dessa ytor inte gett några arkeologiska resultat vid utredningen (Vinoy 2022).

Maskinschaktningen kompletterades fortlöpande med handverktyg för att säkerställa att så lite av de potentiella anläggningarna som var möjligt schaktades bort.

Anläggningsgrävning

Den begränsade undersökningsytan medförde att det beräknades för att majoriteten av anläggningarna skulle undersökas för hand. Vid utredningen konstaterades att det på ytan förekommer gott om småsten och stenlyft (Vinoy 2022, s. 21f). Till följd av markens beskaffenhet rensades och delsnittades därför de mörkfärgningar som bedömdes utgöra sannolika stenlyft redan vid schaktningen. I de fall mörkfärgningen tolkades vara ett stenlyft gjordes ingen vidare dokumentation och i de fall de bedömdes kunna utgöra en anläggning hanterades enligt undersökningsplanen vilket innebar att de mättes in och plandokumenterades för att därefter undersökas och dokumenteras slutgiltigt. Anläggningarna snittades och undersöktes till hälften. Därefter dokumenterades de i profil. I förekommande fall då anläggningens funktion inte kunde avgöras undersöktes de i sin helhet.

Undersökningen av anläggningar löpte inledningsvis parallellt med schaktningen. I undersökningens slutskede användes i stället grävmaskinen till att lägga igen de ytor som var antingen tomma på anläggningar eller där all arkeologi redan var utförd.

Dokumentation och databehandling

All dokumentation gjordes med digitala verktyg. Samtliga arkeologiska objekt, prov, fynd och schakt mättes in med RTK-GPS i SWEREF 99 TM och RH 2000 där de tilldelades ett unikt ID-nummer. Alla inmätningar dokumenterades därefter i dokumentationsverktyget ARKEO. Även matjorden och undergrunden tilldelades ID-nummer i syfte att ha möjlighet att knyta eventuella lösfynd till en kontext.

Profilritningar ritades av majoriteten av anläggningarna. Ritningarna gjordes i ARKEO där även majoriteten av fotografierna togs och sparades. I de få fall fotografier togs med andra enheter säkerhetskopierades de på daglig basis.

Inmätningar och dokumentation lagrades och sparades dagligen under fältfasen i två separata molntjänster tillhörande respektive verktyg. Inmätningarna har sammanställts och bearbetats, och då nödvändigt korrigerats, i QGIS 3.34. Metadata för anläggningar, schakt, prov, och fynd har sammanställts i Microsoft Excel för att sedan inkorporeras i den digitala databasen.

VÄDERMÄSSIGA ASPEKTER OCH PLÖJD MARK

Fältarbetet påbörjades i slutet av oktober då även den första snön föll. Undersökningens första vecka präglades av regn och snöblandat regn med onsdagen som undantag. Undersökningen var planerad att ta två veckor. Den andra veckan fick dock skjutas upp efter måndagen då det varnades för mycket kraftigt regn och skyfall. De låglänta partierna omkring undersökningsytan blev därmed relativt vattensjuka. Avrinningen från de högst belägna delarna

Figur 11. Anläggning A511 undersöks då tjälen satt in.

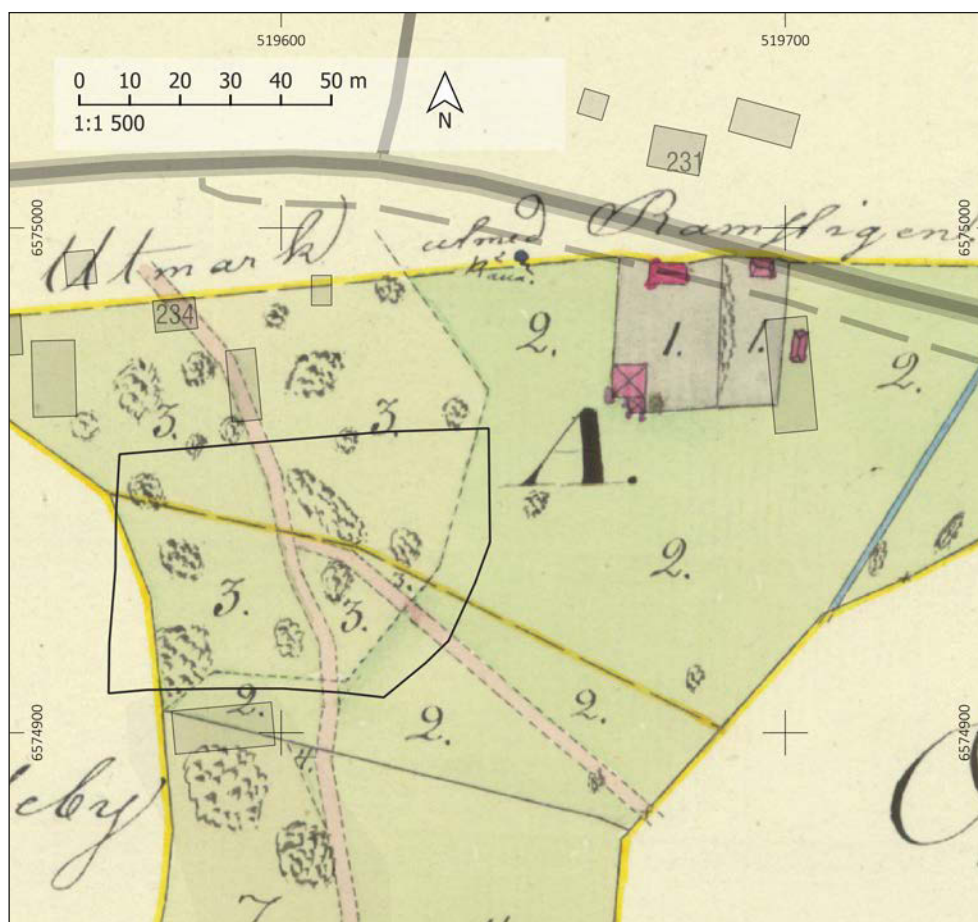
av ytan resulterade i att ett tunt skikt av lervälling kom att täcka stora delar av undersökningsområdet. Mängden nederbörd och topografiska förhållanden gjorde att de västra delarna av undersökningsområdet hamnade under vatten. Ett provisoriskt dike fick grävas med maskin för att leda ut vattnet så gott det gick. När undersökningen återupptogs veckan därefter sjönk temperaturen med tjälbildning som följd. Majoriteten av ytan var schaktad vilket gav till följd att tjälbildningen gick mycket fort och trängde djupt ned.

I vissa delar var matjordsdjupet grundare än 0,1 meter. Det tunna skikt av matjord i kombination den stora mängd natursten som fanns i marken hade bidragit till att jordbruksmaskiner genererat ett stort antal stenlyft. Vidare har ytan plöjts flitigt. Flertalet av stolphålen hade endast botten bevarade och det var i flera fall svårt att göra en distinktion mellan stolphålsbotten och stenlyft. Det går inte heller att utesluta att en mängd anläggningar sedan tidigare plöjts bort i sin helhet. Speciellt påtaglig var den stora mängden stenlyft i det sydvästra hörnet. Såväl schaktning som inmätning av potentiella anläggningar var i denna del omständligare.

Rapportframställning

Rapporten har som nämnts anpassats till att motsvara dess dito som följer en arkeologisk (slut-)undersökning. Den antikvariska bakgrunden, kartstudier och inhämtande av tidigare utförd arkeologi med mera kom att bli mer omfattande än brukligt. I syfte att belysa rinkabyarnas speciella roll i ett större sammanhang har även makroperspektivet och det omkringliggande kulturlandskapet fått ett större utrymme än vad som vanligen förekommer i en förundersökningsrapport.

ÖVERGRIPANDE RESULTAT

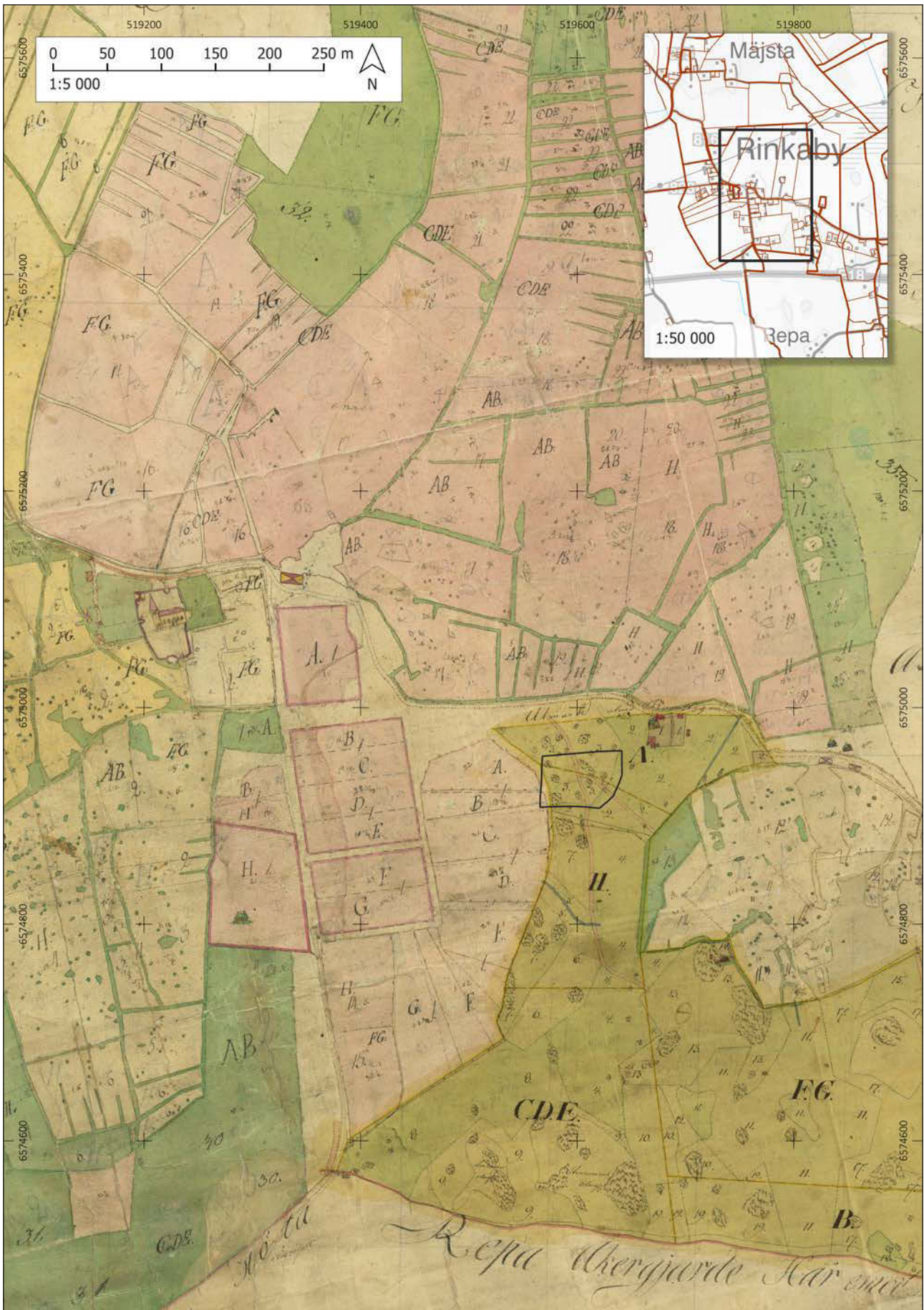
Figur 12. Undersökningsområdet och dagens bebyggelse på den rektifierade kartan från år 1818. Skala 1:500.

Kart och arkivstudier

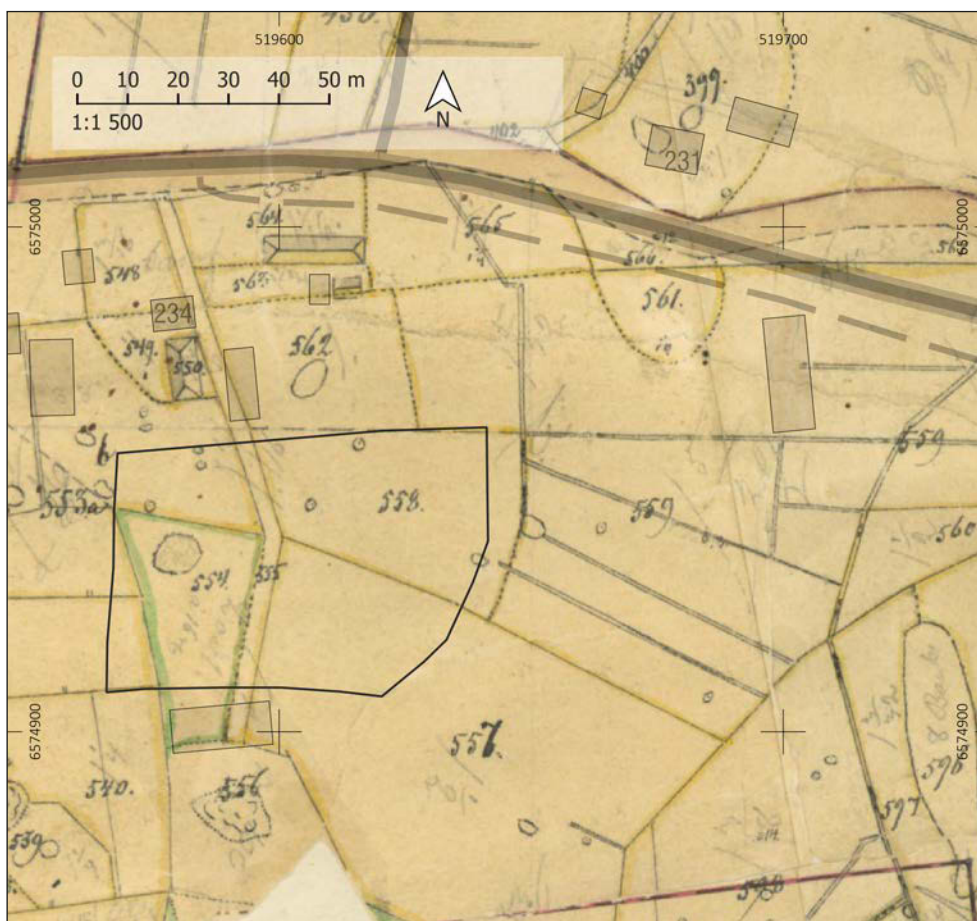
Thorings karta från år 1688 ger en bra fingervisning om hur den historiska topografin tedde sig i området innan Hjälmarens sänktes. Den strategiska plats Rinkaby innehade i det (för-)historiska landskapet blir tydlig. Den järnåldersbygd som framträder då arkeologiska resultat adderas till kartmaterialet påvisar hur strategiskt väl boplatserna ligger i relation till vatten och kommunikationsleder. De aningen mer anonyma järnåldersboplatser som lyfts fram omkring Rinkaby, Ullavisjön och den äldre strandlinjer gifter sig bra med den miljö som Tomas Ekman (2000) och Ann Lindkvist (2003) beskriver för Husbyområdet.

I kartorna från åren 1818 (LMS S59-20:1) respektive 1855 (REG 18-rin-52) går det att följa hur ytan som motsvarar undersökningsområdet tas i anspråk.

Då 1818 års karta upprättas beskrivs aktuell yta som "Utmark vid Ramstigen. Odlingsbar". Ytan brukades således inte för åkerbruk i början på 1800-talet, men bedömdes vara ändamålsenlig. Av kartan framgår även att ett gammalt

Figur 13. Kartbilden då 1806 och 1818 års kartor kombineras Skala 1:5 000.

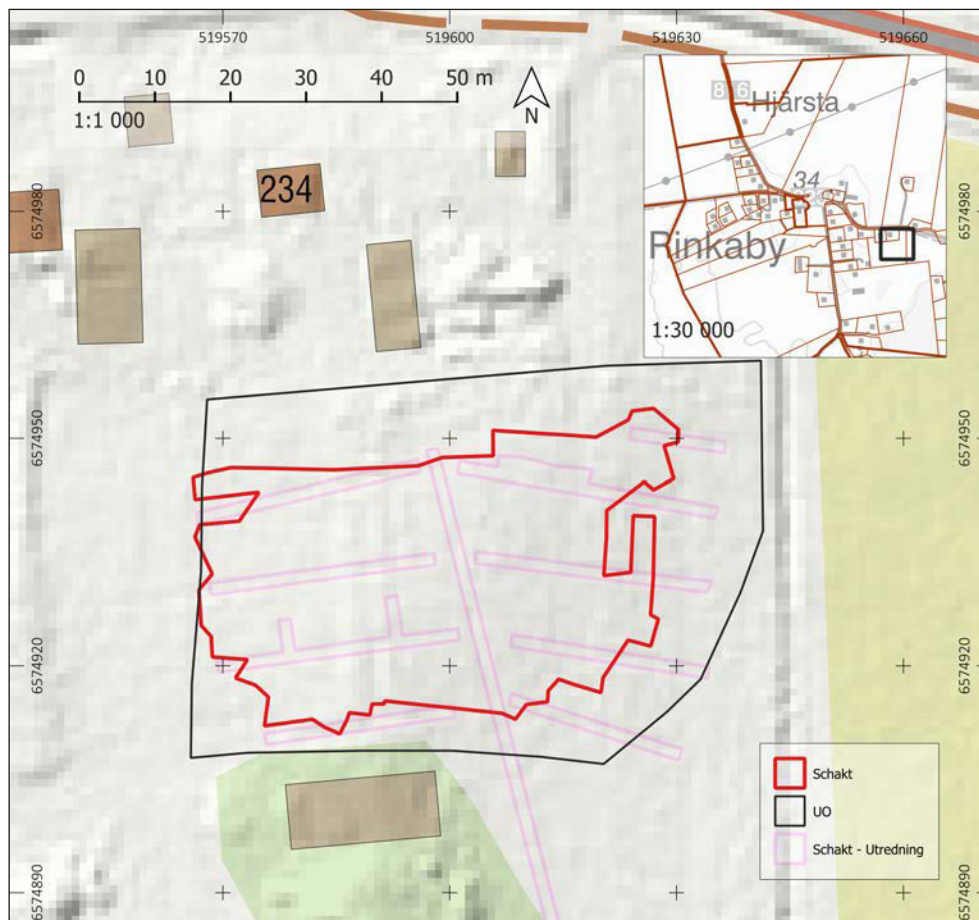

Figur 14. Undersökningsområdet och dagens bebyggelse på den rektifierade kartan från 1855. Skala 1:1 500.

torp fanns knappt 50 meter nordöst om undersökningsområdet (LMS S59-20:1, s. 3). På delar av ytan för torplämningen finns i dag en lada och ytan syns ännu som en lätt upphöjd platå. Torpet finns även inritat i 1759 års karta (nummer 1), men utan ytterligare information. Torplämningen återfinns inte i KMR.

Kartorna från åren 1806 (REG 18-rin-26) och 1818 (LMS S59-20:1) kan med fördel kombineras för en bättre bild av Rinkaby och hur dess utmarker såg ut kring sekelskiftet 1700–1800 (se figur 13).

På de knappa 40 år som passerar till dess att laga skifte-kartan produceras år 1855 har stora delar av ytan omdanats till åker. På den västra sidan finns dock en yta kvar som då ännu inte tuktats, nummer 554 i kartan. Ytan omnämns som odlingsmark, alltså mark som är i färd med att omvandlas till åker. Resterande ytor av undersökningsområdet är i kartan klassade som åker och väg. Vägsträckningen skiljer sig åt i de två kartorna. Den sydöstligt löpande vägsnutten som återfinns i 1818 års karta saknas i kartan från år 1855. Vidare förefaller den nord-sydligt löpande delen av vägen ha förlagts en bit västerut. Vägen leder i den senare kartan endast fram till yta nummer 556, vilken kategoriseras som "Backe". Även ytan där torpet återfanns på förra generationens karta är nu åker.

Figur 15. Schaktplan med schakten från utredningen inkluderade. Skala 1:1 000.

Schaktning

Schaktningen påbörjades på den högsta punkten i norra delen av undersökningsområdet. Arbetet fortsatte sedan västerut till undersökningsområdets gräns. Då schaktningen framskred aningen snabbare än beräknat beslutades det att vidga sökschaktet och därigenom frilägga större delen av västra delen. Därefter banades den östra sidan med början i norr. Då ploglagret avlägsnades framkom de understa resterna av den grusväg som tidigare löpte i nord-sydlig riktning till ladan i området södra del. Vägen hade anlagts utan att ploglagret tagits bort. Väggruset hade följaktligen tryckts ned och därigenom pressat samman matjorden ovan de påträffade arkeologiska objekten. Även på den östra sidan fortlöpte schaktningen bra och det bedömdes rimligt att även där frilägga hela ytan till dess fornlämningen kunde anses vara avgränsad.

Det som kom att bli ett sammanhängande schakt grävdes skiktvis ned till anläggnings- eller kulturlagernivå. På de ytor där inga lämningar eller kulturlager påträffades grävdes schaktet ned till steril undergrund. Samtliga anläggningar ytrensades med handverktyg. Generellt var matjordslagret i de centrala

delarna av schaktet 0,2 meter djupt. Dock fanns partier med ännu tunnare ploglager på undersökningsområdets högsta punkt i norr. I sluttningarna mot väster och öster var ploglaget upp till 0,4 meter djupt.

Totalt banades 1 874 kvadratmeter. På ytan identifierades 160 potentiella anläggningar. Femton av dem avsåg strukturer som vid utredningsundersökningen tolkades utgöra arkeologiska anläggningar.

Anläggningar

Av de 160 potentiella anläggningarna utgick 34 inmätta strukturer. De flesta av dem, 18 stycken, bedömdes vara stenlyft. De resterande fjorton var djurhålor, spår av rötter, tillmakade stenar och delar av ett dräneringsdike (A418) som löpte i öst-västlig riktning genom undersökningsytan. Totalt undersöktes 148 inmätta kontexter, varav ett fåtal visade sig vara delar av samma kontext. Precis som konstaterades då platsen utredningsgrävdes var många av anläggningarna till stor del bortplöjda.

Typ	Antal	Antal undersökta
Dike	1	1
Grop	9	8
Härd	12	12
Kokgrop	1	1
Lager	1	1
Osäkert stolphål	10	9
Pinnhål	3	2
Ränna	6	6
Sten	1	
Stenlyft	18	18
Stenpackning	2	2
Stolphål	80	72
Störning	2	2
Tillmakad sten	3	2
Utgår	9	9
Övrigt	5	2
Totalsumma	163	148

Tabell 1. Tabell över de inmätningar som gjordes. I kategorin "Övrigt" ingår kontexterna A100 som avser matjorden och A101 som avser undergrunden. I kategorin Utgår finns en dubbelinmätt anläggning (A1647).

STOLPHÅL OCH OSÄKRA STOLPHÅL

Av de 80 stolphål som påträffades undersöktes 72. Stolphålen var runda eller ovalt formade och varierade i storlek mellan 0,15 och 1,15 meter i diameter. Majoriteten av dem hade en diameter mellan 0,3 och 0,7 meter. Djupet varierade mellan 0,02 meter och 0,40 meter, där den övervägande delen var mellan 0,1 och 0,25 meter djupa. Stenskoning eller antydning därtill fanns i 30 av stolphålen. Endast tre stolphål vars diameter understeg 0,3 meter hade stenskoning. Av de 80 stolphålen påträffades 53 i den västra delen. Generellt fanns de djupare och större stolphålen där. På den östra sidan var stolphålen, säkra som osäkra, grundare och mindre.

Kol från fem stolphål har daterats. Två av dem (A742 och A814) daterades till 1900-tal. Övriga dateringar var något spretiga. Den äldsta dateringen (i kategorin stolphål) är från A128, som daterades till 1278–1377 e. Kr. (2 sigma). Stolphål A352 daterades till 1673–1942 e. Kr. och A520 daterades till 1491–1646 e. Kr. (se bilaga 3a och 3b). Till resultaten kan även det osäkra stolphålet A1108 adderas. Vid utredningen tolkades anläggningen utgöra ett stolphål och daterades vid 2 sigma till 39 f. Kr. till 201 e. Kr. (Vinoy 2022, s. 16, bilaga 3).

Makrofossilanalyser har gjorts på innehållet från sju stolphål samt ett osäkert stolphål (A1108). Hälften av proverna innehöll inget analyserbart material. I övriga prover hittades spår av skalkorn, bröd-/kubbevete, enbär och starr samt gräs. Resultaten presenteras mer omfattande då respektive delområde redogörs och återfinns i sin helhet i bilaga 5.

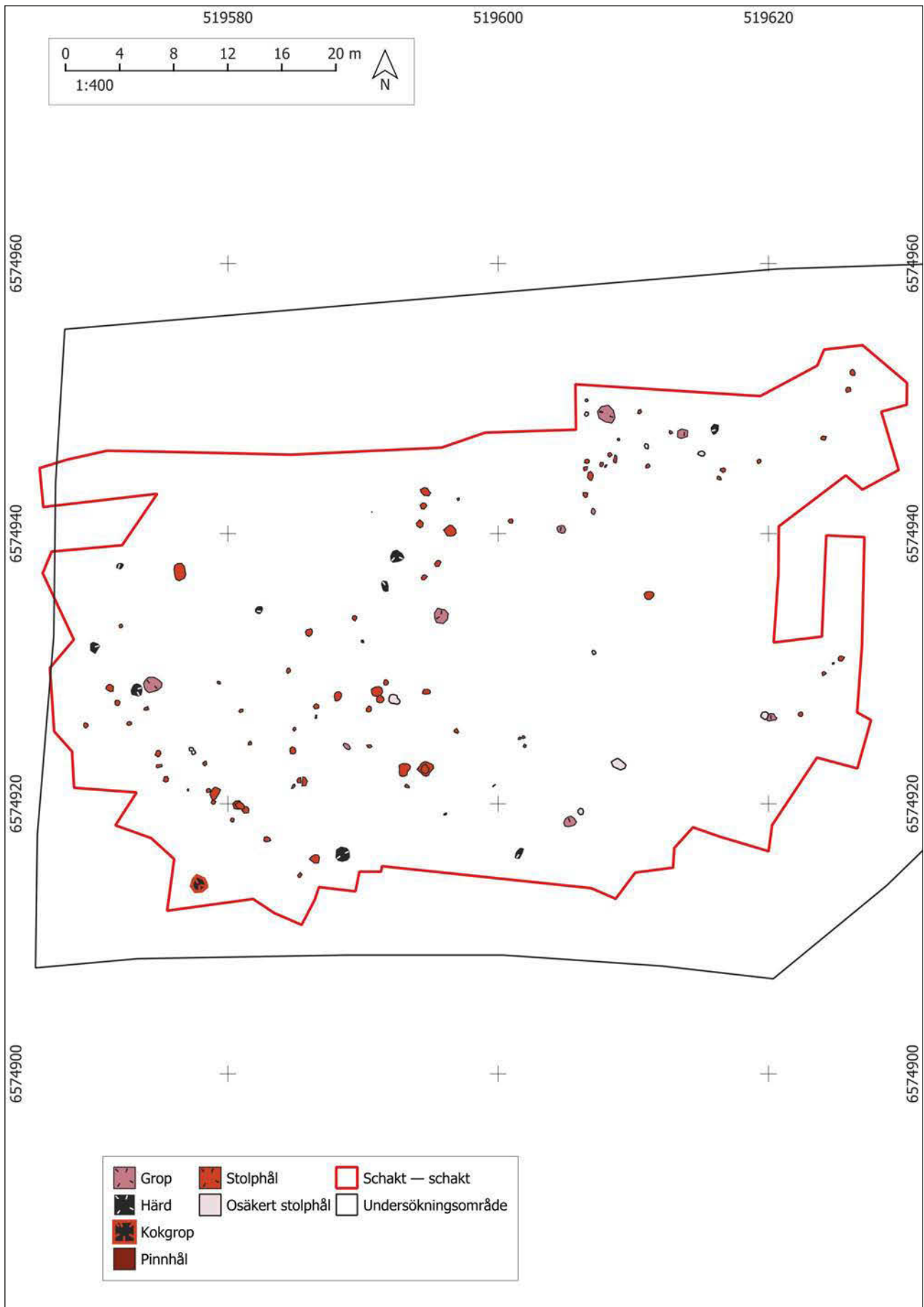
Stolphålen placerar sig så att vissa linjer kan skönjas. Tendensen är mest framträdande på västra sidan. Inga säkra strukturer efter byggnader har identifierats, även om spekulativa förslag presenteras längre fram i texten.

HÄRDAR OCH GROPAR

Av härdarna fanns elva av tolv på områdets västra del där fanns även den enda kokgropen. I likhet med resterande anläggningstyper var härdarna tämligen grunda. Hälften av dem hade ett djup av 0,1 meter eller mindre. De flesta härdarna hade rund form med en diameter som var mellan 0,4 meter och 1 meter. Resterande var ovala där storleken var mellan 0,45×0,27 meter och 0,9×0,65 meter.

Tre av härdarna har daterats. Härdarna A1283 och A4500, fick identiska dateringar: år 86–240 e. Kr. (2 sigma). Kolet från A1283 kom från den inre delen av en välvuxen ek och materialet från A4500 kom från ospecificerade delar av en tall. Härd A136 fanns centralt i norra delen och daterades till efterreformatorisk tid, 1458–1634 e. Kr. (bilaga 3a).

Kokgropen (A280) var rund, en meter i diameter och 0,22 meter djup. I ytan fanns skärvig sten. I fyllningen fanns 0,1–0,15 meter stora, rundade stenar. Jordprovet innehöll rikligt med träkol, men inga andra, förkolnade växter. Kolet daterades till folkvandringstid (413–541 e. Kr., 2 sigma, bilaga 3c).

Figur 16. Översiktlig anläggningsplan med stolphål, hårdar, kokgrop, pinnhål och gropar samt de osäkra stolphålen. Skala 1:400.

Sammantaget påträffades nio gropar, varav sex fanns på den östra sidan. Groparna var runda till lätt ovala i formen och mätte från 0,5 meter till 1,4 meter i diameter. Groparna A1277 och A1252 i det nordöstra hörnet tolkas vara sentida. Båda fyllningarna bestod av gråbrun sandig silt som innehöll små mängder tegelfnyk. I A1277 hittades även klart planglas.

Makrofossilanalys utfördes på innehållet från tre gropar, varav en även daterats. I grop A1008 hittades förkolnade kärnor från skalkorn och fragment av sädeskorn. Grop A942 innehöll förkolnade enbärsfrön och daterades till 1433–1618 e. Kr. (2 sigma). A1350 daterades vid utredningen till 254 e. Kr. till 416 e. Kr. (Vinoy 2022, s. 16, bilaga 3). Det kompletterande prov som skickades för makrofossilanalys innehöll endast måttliga mängder träkol (se bilaga 5).

I grop A691 påträffades tre skärvor grovmagrad keramik (F5). Keramiken kan dateras till slutet av förromersk järnålder till tidig vendeltid. Anläggningen fanns på en yta på västra sidan och omgavs av en större mängd stolphål. Det går inte helt att utesluta att anläggningen ska förstås som ett stolphål (se bilaga 1).

ÖVRIGA ANLÄGGNINGSTYPER

Utöver ovanstående anläggningstyper återstår 16 kontexter i anläggningslistan. De bestod av liten lagerrest (A102), tre stör-/pinnhål, en sten med antydning till att vara tillknackad, två löst sammansatta stenpackningar och två tillmakade stenar samt sex rännor, varav tre av dem sannolikt utgör samma struktur. Tre inmätningar har statusen "Övrigt". De innefattar körspår, en djurhåla och en grund sänka fylld med sten. Ett modernt öst-västligt löpande dräneringsdike (A418) löper genom undersökningsområdet.

Västra och östra sidan

I nedanstående presenteras anläggningarna mer ingående och i relation till varandra. Undersökningsområdet presenteras i en östra halva och en västra halva.

ÖSTRA SIDAN

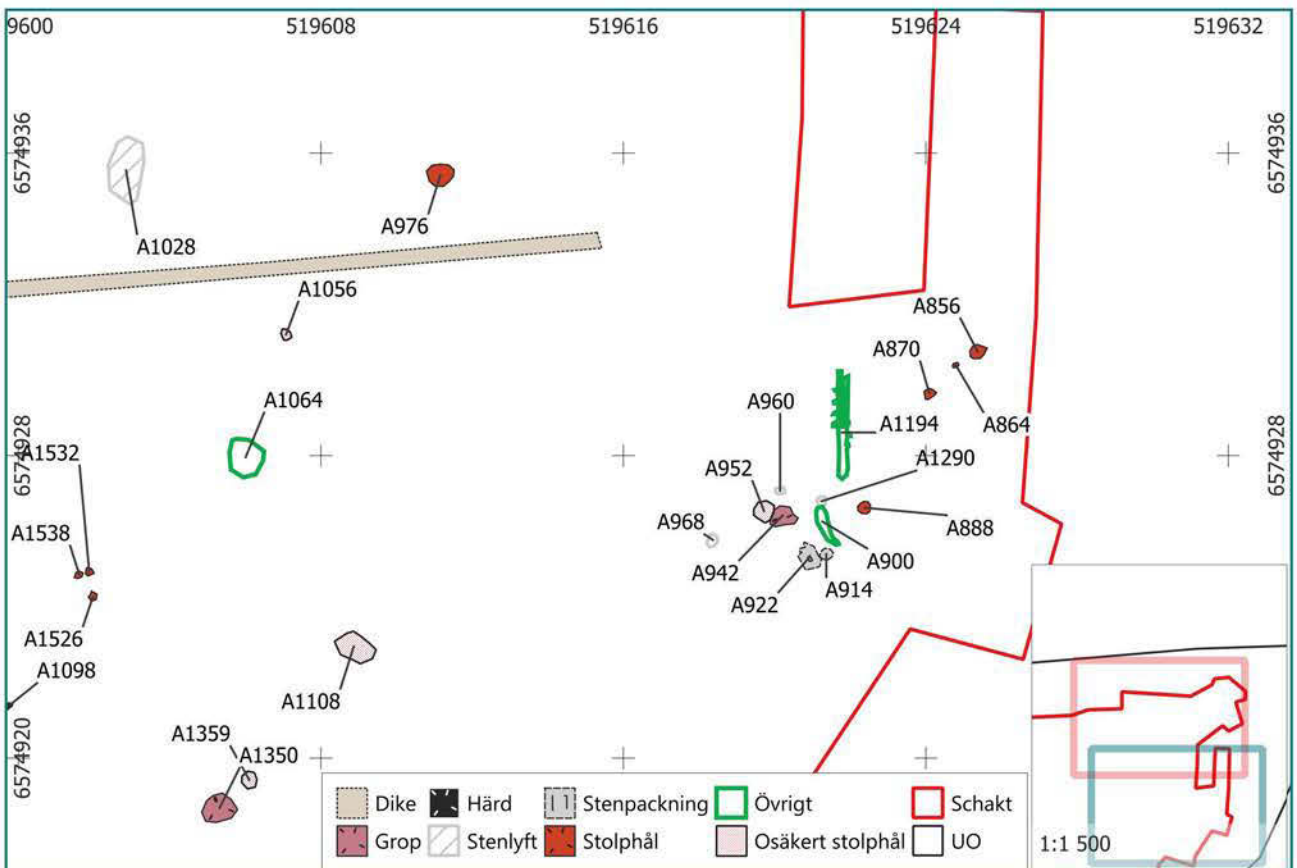
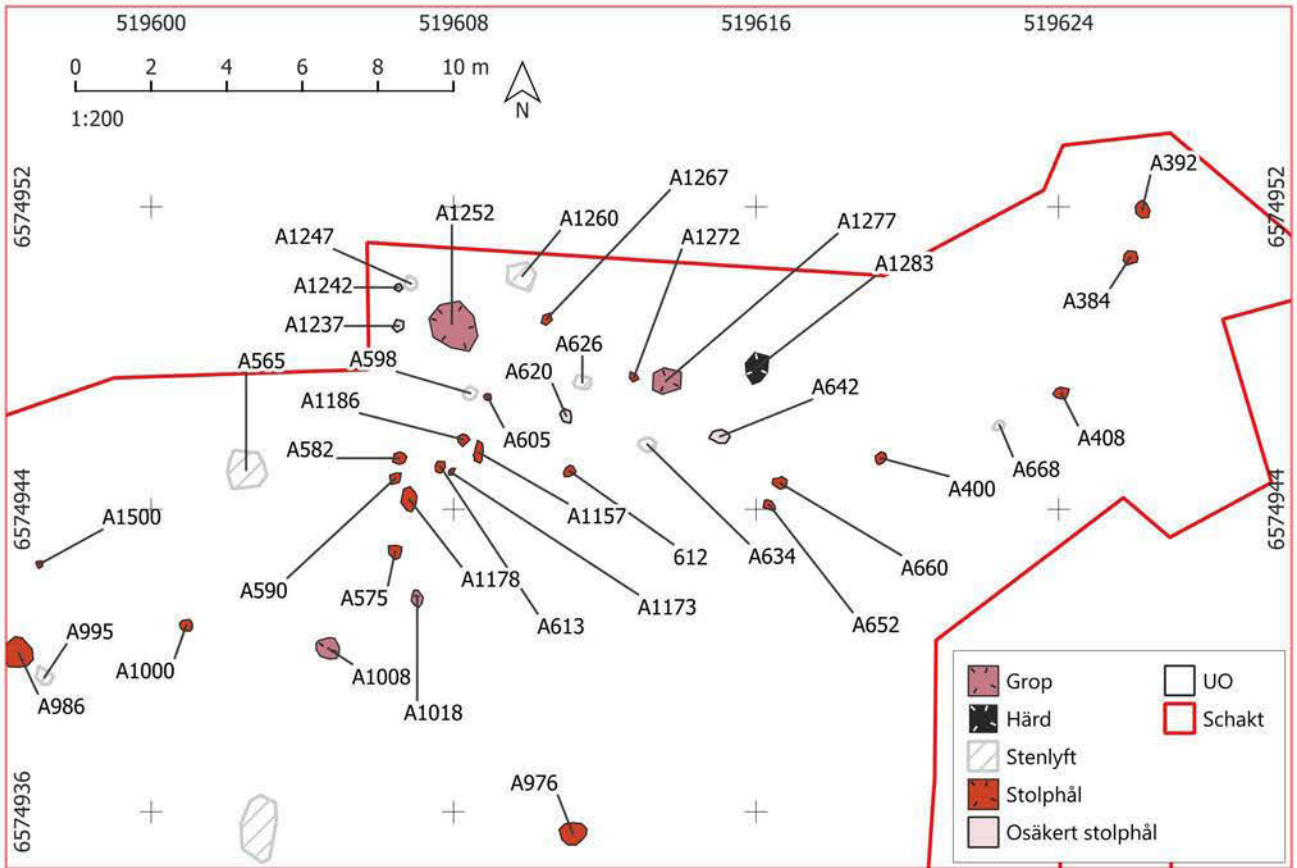
På den östra sidan var anläggningarna främst koncentrerade till den norra delen och det sydöstra hörnet. Mittenpartiet av undersökningsområdets östra sida var tomt sånär som på ett ensamliggande stolphål (A976) och det osäkra stolphålet A1056. Längst i söder fanns de anläggningar som daterades vid utredningstillfället (A1108 och A1350 (anläggningsnummer A388 respektive A200 vid utredningen)). Ytterligare ett osäkert stolphål (A1359) hittades i södra delen.

Nordöstra kvadranten

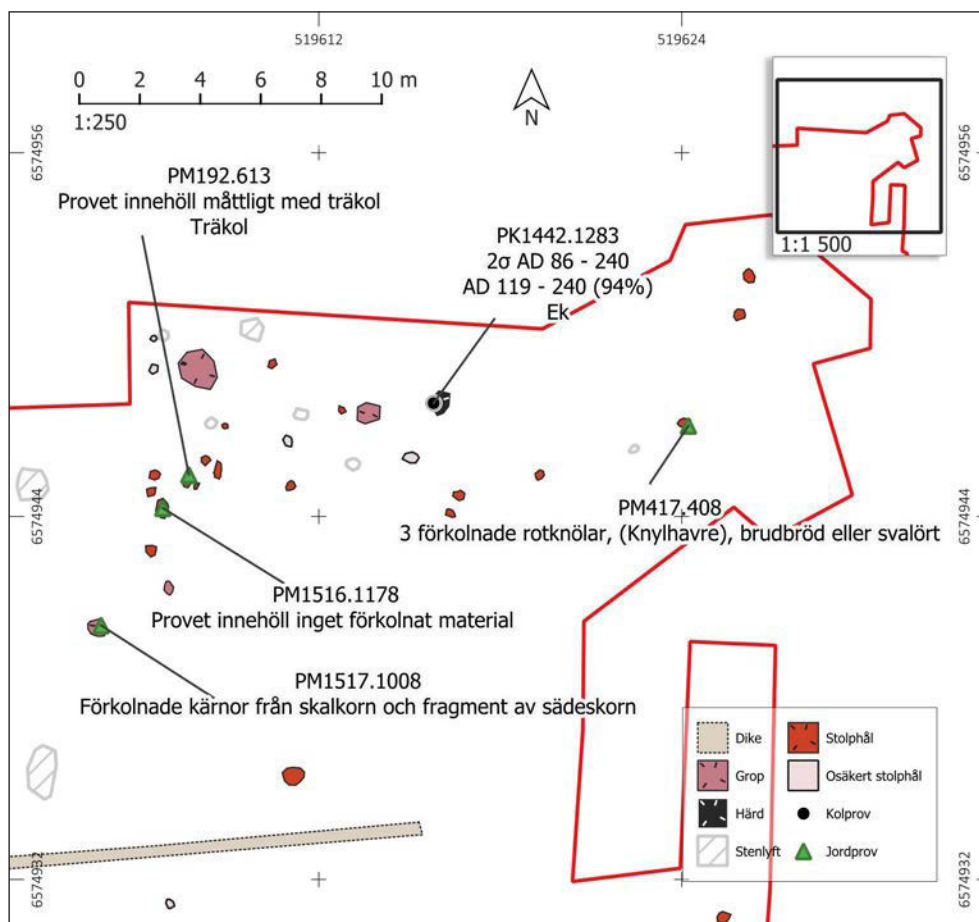
I nordöstra hörnet av undersökningsområdet fanns en koncentration av anläggningar. Antalet stolphål var 19 och resterande anläggningar utgjordes av fyra osäkra stolphål, en härd och fyra gropar samt sju inmätta stenlyft. Vissa strukturer som tolkades vara stolphål vid utredningen gick inte att återfinna vilket tyder på att de sannolikt var av ytterst modest djup och därav schaktades bort. Stolphålen var i denna del generellt sett tämligen grunda där de flesta var 0,15 meter djupa eller grundare. Tre av stolphålen hade ett djup som översteg 0,2 meter. Måtten i plan varierade mellan 0,25 och 0,30 meter med ett fåtal som var cirka 0,4 meter i diameter. Sju av dem var 0,1 meter i diameter eller smalare. De fyra osäkra stolphålen var grunda och hade en diameter mellan 0,10 och 0,32 meter.

Härd A1283 daterades till 86–240 e. Kr., med störst sannolikhet 119–240 e. Kr., 2 sigma. Kolet kom från en välvuxen ek. Sannolikt är det ved från stockens inre delar. Då veden antas ha en hög egenålder är det sannolikt att härden tillkom i den senare delen av dateringsspannet eller inom de två följande århundrandena, alltså i slutet på yngre romersk järnålder till och med mitten av folkvandringstid.

Makrofossilanalys gjordes på fyllning från tre stolphål (A408, A613 och 1178) och en grop (A1008). Provet från A1178 innehöll inget förkolnat material och A613 innehöll endast en måttlig mängd träkol. Stolphål A408 innehöll tre förkolnade rotknölar, sannolikt från brudbröd eller svalört. De var i dåligt skick till följd av att de utsatts för hög temperatur. Förkolnade rotknölar från båda växterna förekommer tillsammans med hushållsavfall på boplatser från bronsålder och framåt. De förekommer även som gravgåvor (se bilaga 5). Som tidigare nämnts var Rinkaby tidigare omgärdat av sankmark och då åkermarken omkring undersökningsområdet än i dag kan bli vattensjuk med stående vatten lutar tolkningen mot att det bör vara rotknölar från svalört, som trivs i fuktiga miljöer, snarare än från brudbröd som återfinns på torra platser.

Figur 17. Anläggningsplaner över östra sidan. Skala 1:200 med infällning i skala 1:1 500.

Figur 18 Prover och summerande provresultat i det nordöstra hörnet. Skala 1:250 med infällning i skala 1:1 500.

Inget material från groparna har daterats. Som nämnts är groparna A1277 och A1252 sentida. Innehållet i grop A1008 har analyserats, men inte daterats. I gropen hittades förkolnade kärnor av skalkorn och fragment av sädeskorn. Skalkorn har odlats sedan yngre bronsåldern och var huvudgröda till och med järnålders slut (se bilaga 5).

Möjligen kan de fyra stolphålen A605, A612, A1267 och A1272 utgöra resterna av ett fyrstolpshus med cirka 3 meter långa sidor (KG1). Stolphålen A612 och A1267 var ovala och något större och djupare än de resterande två som dels var runda i formen, dels aningen grundare. Om de osäkra stolphålen A1237 och A1242 tas i beaktande tillsammans med de från utredningen inmätta stolphålen kan en tänkt hägnad (KG2) löpa precis söder och väster om det möjliga fyrstolpshuset (se kapitel *Tolkning*, figur 30).

Sydöstra kvadranten

Det sydöstra hörnet utgjorde den lägst belägna ytan på östra sidan, inom vilken avrinningen var dålig. Ytan blev snabbt täckt av lera varpå anläggningarna blev svåra att avgränsa.

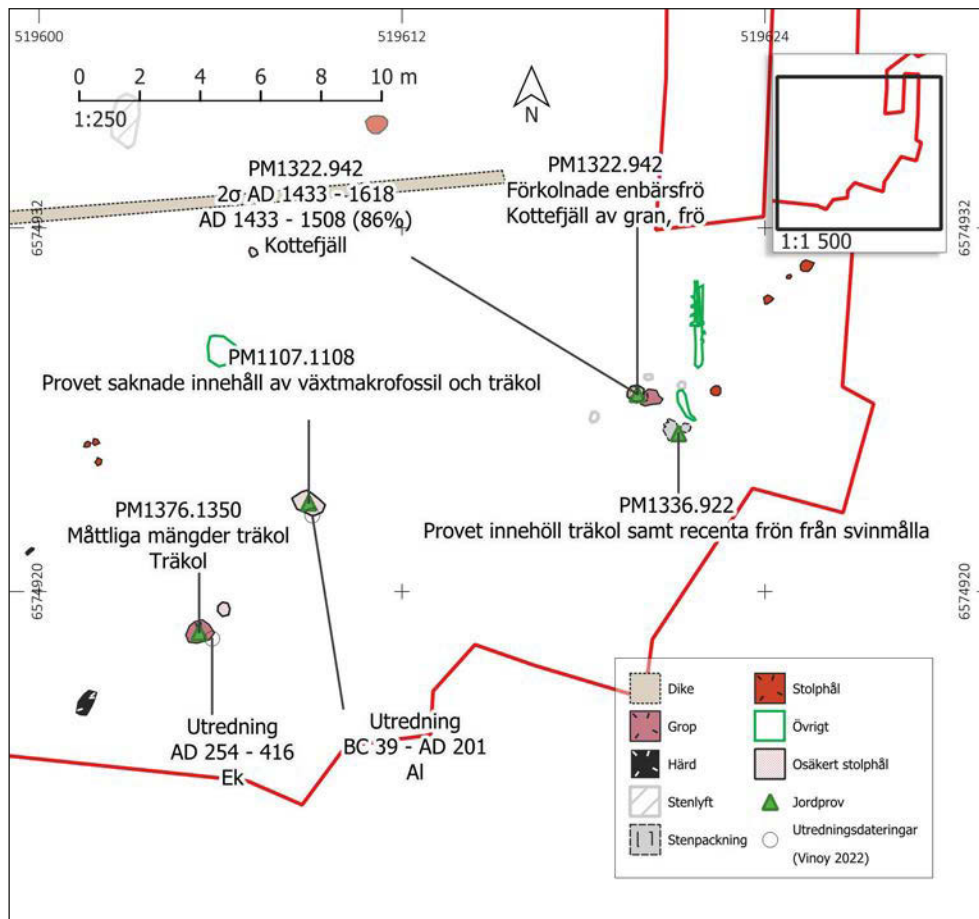
Vid schaktets östra kant fanns fyra stolphål och ett osäkert stolphål samt en grop och tre stenpackningar. Tre av stolphålen (A856, A864 och A870) och det osäkra stolphålet A952 bildar en drygt 7 meter lång rad i nordöstlig-sydvästlig riktning. De tycks inte hänga samman med några andra anläggningar. Tolkningen av A952 är ytterst tveksam. Möjligen var anläggningen en grop. Anläggningen var knappt 0,5 meter i diameter och fylld med natursten, <0,1 meter stora.

De två stenpackningarna A914 och A922 är svårtolkade. De var såväl diffusa som löst packade. Precis nordöst om dem fanns A900 som tolkas utgöra en naturlig sänka fylld med <0,1 meter stora stenar. A914 och A922 var 0,03 respektive 0,05 meter grunda sänkor och kan ha haft samma syfte som A900. Anläggningarna sammanfaller i hög grad med kanten på den sydöstligt-nordvästligt löpande väg som återfinns på 1818 års karta (se figur 21). I stenpackning A922 fanns recenta frön från svinmålla, vilket tyder på en viss bioturbation eller recenta störningar (se bilaga 5). A1194 tolkades initialt som en ränna men utgör sannolikt körspår från något jordbruksfordon av äldre modell.

Diktan A952 fanns gropen A942. Nedgrävningen var 0,5 meter i diameter med ett djup av 0,15 meter. Stenmaterialet i gropen var likt det i A952 och låg i mörkgrå lerig silt. Stenpackningarna i de två anläggningarna satt i viss mån ihop i ytan. Vid makrofossilanalysen hittades ett fåtal förkolnade enbärsfrön.

Figur 19. Körspåret som utgjorde A1194. Foto från söder.

Figur 20. Prover och summerande provresultat i den sydöstra kvadranten. De två dateringarna från utredningen har bifogats till resultaten. I skala 1:250 med infällning i skala 1:1 500.

VÄSTRA SIDAN

På västra sidan av förundersökningsområdet fördelar sig anläggningarna någorlunda jämnt. Ett stråk i nordvästra hörnet saknade arkeologiska kontext. Det sydvästra hörnet var ytterst stenrikt och antalet stenlyft var därefter. Ett stort antal mörkfärgningar i södra delen snittades och avskrevs som stenlyft utan att de mättes in. I norra delen var anläggningarna belägna på det högre partiet, orienterat mot undersökningsområdets centrala del. Ytan presenteras i två delar med det moderna diket A418 som horisontell skiljelinje.

Nordvästra kvadranten

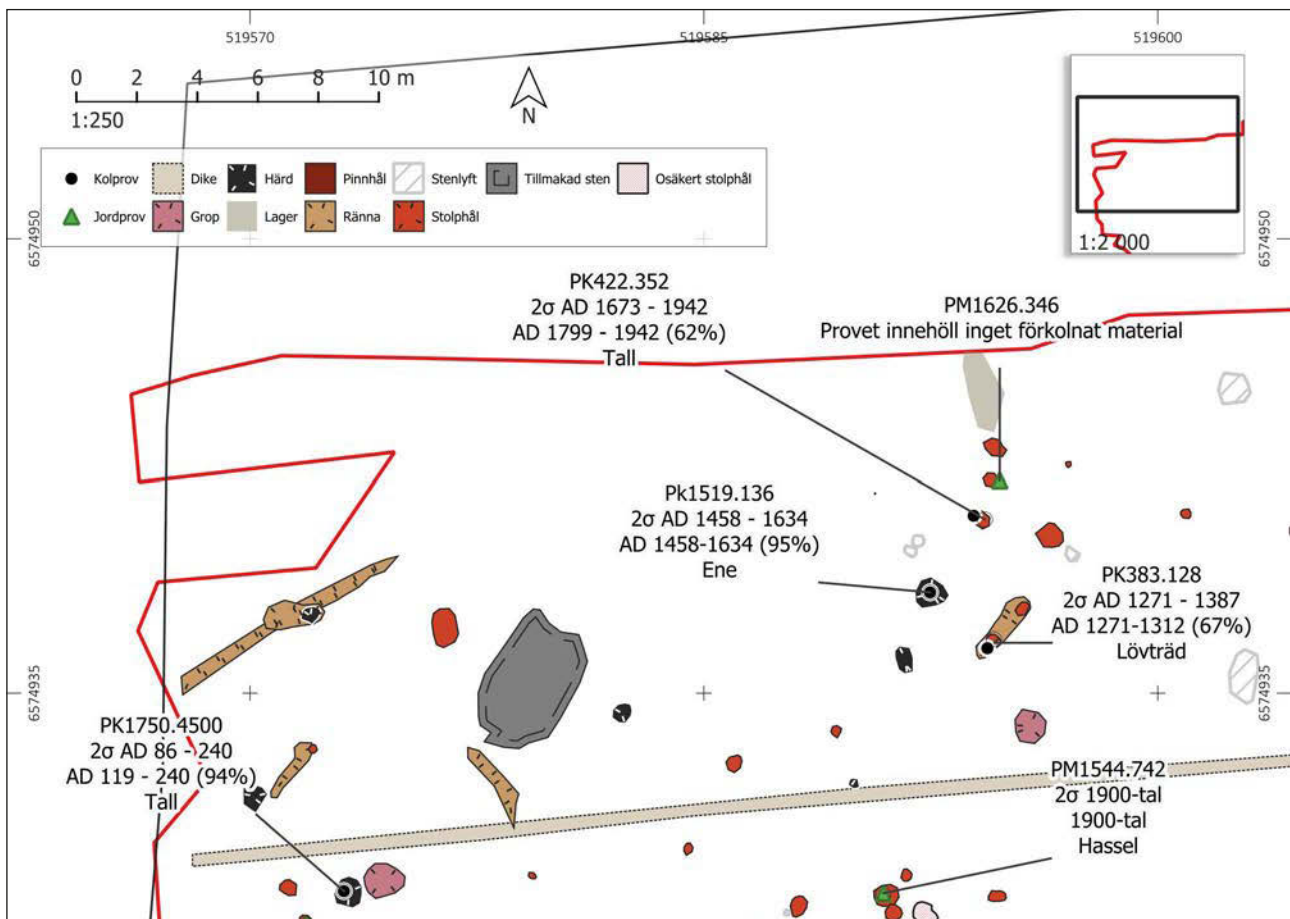
Mot schaktkantens norra ände fanns resterna efter ett lager (A102) som var 2,4×1,2 meter stort. Lagret bestod av gråbrun melerad lerig silt och var 0,09 meter djupt. I lagret fanns även inslag av småsten och enstaka kolfragment. I de övre skikten fanns även tegelfnyk och lagret tolkades vara av relativt modernt ursprung. En potentiell tolkning är att lagret är spår av den väg som återfinns på 1855 års karta.

Figur 21. Undersökningsresultaten mot 1818 års rektifierade karta (LMA S59-20:1). Skala 1:250.

Precis söder om lagret fanns de fem stolphålen A338, A346, A352, A986 och A1500. Två av stolphålen (A352 och A986) var över 0,3 meter djupa och mätte 0,55 respektive 0,91×0,85 meter i plan. De var stenskodda med stenar som var 0,10 till 0,25 meter stora. Från A352 daterades kärnved från tall till åren 1673–1942 e. Kr. med sigma 2. Den största sannolikheten (62%) finns i spannet 1799–1942 e. Kr. (se bilaga 3). I likhet med ek kan tall ha en ansevärd egenålder vilket innebär att stolphålet sannolikt är sentida. Ytligt i fyllningen av A986 påträffades enstaka tegelfnyk samt huvudet och del av kroppen av en sentida spik (F7). A1500 var en 0,2 meter stor nedgrävning med ett djup av 0,02 meter och är att betrakta som störhål. Ett par meter väster om stolphålen fanns ytterligare ett 0,03 meter stort störhål (A111).

Drygt två meter söderut fanns en handfull anläggningar. I en nordöstlig-sydvästlig riktning löpte en 2,5 meter lång och 0,6 meter bred ränna (A365). Rännan var 0,15 meter djup och hade en fyllning av ljus, gråbrun, sandig silt. I fyllningen fanns även inslag av kol. Genom rännan hade två stolphål (A128 och A358) grävts. Stolphålen är av samma djup och storlek i plan. Avståndet mellan de centrala delarna på stolphålen var 1,5 meter. A358 har aningen flackare sidor och en 0,2 meter stor skoningssten. I fyllningen på A128 finns

Figur 23. Prover och summerande resultat från den nordvästra kvadranten. Skala 1:250 med infällning i skala 1:2 000.

ett fåtal mindre stenar, <0,05 meter stora. Stolphålen utgör sannolikt ett par men knyter inte an till några andra anläggningar på ett tillfredsställande vis. Två millimeterstora fragment av lövträd från A128 daterades till åren 1271–1387 e. Kr. med störst sannolikhet (67%) åren 1271–1312 e. Kr. (se bilaga 4). Att sja om anläggningens mer precisa tillkomsttid är inte fruktsamt, i synnerhet då ek förekommer så frekvent på platsen. Konstateras kan dock, undantaget förekomsten av hassel i det sentida stolphålet A742 (se nedan), att provet gav den yngsta dateringen där lövträd förekommer.

Direkt väster om rännan fanns härdarna A136 och A145. Den senare bestod av en 0,03 meter tunn lins som mätte 0,90 × 0,65 meter. Den undersöktes i minusgrader varpå fyllningen följde med tjälkorpan då den hackades bort. Härden A136 var rund med ett diametermått om 0,9 meter. Profilen var skålformad och hade två fyllningar. Den undre fyllningen, som även fanns utmed sidorna, var av gråbrun lerig silt innehållandes rikligt med 0,05–0,10 meter stora stenar. Fyllningen tycktes vara klädd på insidan med de mindre stenarna. Innanför stenarna fanns en fyllning av mörkare, mörkbrunrå, siltig lera med tydliga inslag av kol. I botten av det mörkare lagret fanns en kollins med tydlig nedåtdipp i mitten av anläggningen. Träkol från unga kvistar och grenar av ene daterades till 1458–1634 e. Kr. (2 sigma).

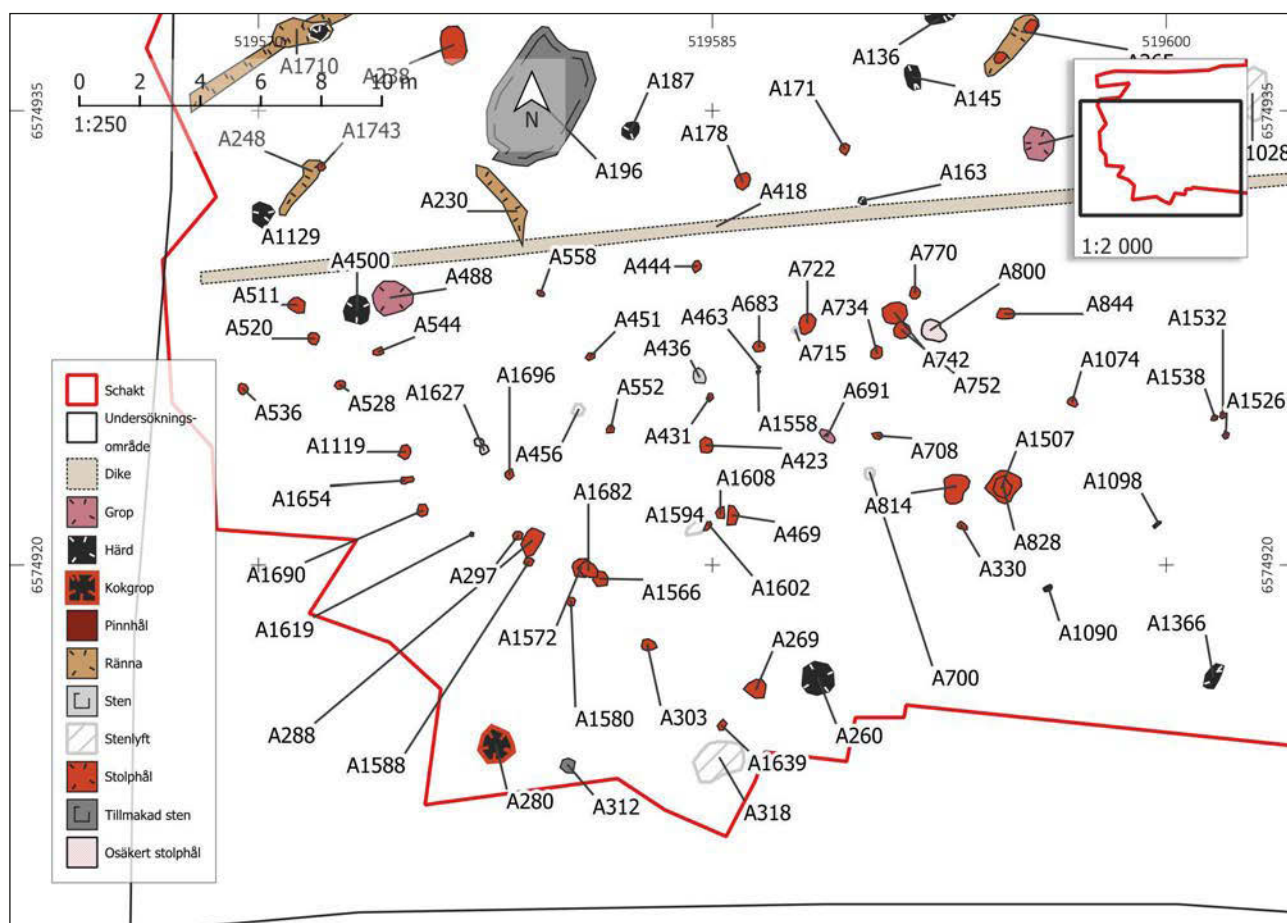
Ytterligare 10 till 20 meter väster om de ovan nämnda härdarna A136 och A145 fanns resterna av ett flertal rännor, tre härdar och ett par stolphål samt resterna av ett tillmakat block. Ränna A1144 var en 8×0,4 meter lång och bred nedgrävning precis invid västra schaktkanten. Rännan löpte i nordväst-sydostlig riktning och var i den nordöstra delen skålformad med ett djup av 0,13 meter. I den nordöstra delen fanns orangegrå lera som var kraftigt färgad av rostutfällning. I den sydvästra delen var rännan bara någon centimeter djup och här saknades rostutfällning. Rännan undersöktes med fyllhammare då marken var genomfrusen. Fyllningen gav inte ett modernt intryck. Rännan kan ha skurit den äldre rännan A1710 och i viss mån härden A1135. Rännan A1710 var 0,18 meter djup och mätte 2×0,75 meter i rak öst-västlig riktning. I profilen var den oregelbunden med tydliga dalar längs norra och södra långsidorna. I östra delen av A1710 fanns härden A1135 som var rund och cirka 0,6 meter i diameter. I plan bestod den av lerig silt med inslag av kol och enstaka skärvigastenar. Den var skålformad med ett djup av 0,13 meter och hade en fyllning av brungrå lerig silt med inslag av kolbitar och skärvigasten.

Några meter söderut fanns ränna A248, stolphål A1743 och härd A1129 som samtliga undersöktes vid tjäle. Rännan och stolphålet ska sannolikt förstås ihop. Rännan var 2,5 meter lång och 0,5 meter bred med ett djup av 0,13 meter. I dess kant fanns två fördjupningar, sannolikt efter störrar. Stolphålet A1743 var runt och hade en diameter på 0,3 meter, vilket var ungefär den dubbla diametern jämfört med störrhålen. Stolpen kan ha haft samma funktion som störrarna och dessutom bidra till bättre stabilitet. Härd A1129 låg precis vid den västra schaktkanten vid den lägsta punkten på västra sidan. Anläggningen var vid flera tillfällen under vatten och blev delvis snittad av grävmaskinen då en grop behövde grävas i syfte att leda bort vatten från förundersökningsytan. Anläggningen undersöktes för hand vid tjäle. Härden var 0,75 meter i diameter och endast 0,05 meter djup. Fyllningen var svart och brun lerig silt med stort inslag av kol. Det fanns inga stenar i fyllningen.

Det stora, tillmakade blocket A196, stolphålet A238, härden A187 och rännan A230 var belägna cirka fem meter öster om härd A1129 och ränna A248. Av härd A187 fanns endast en mindre rest kvar. Utbredningen i plan var 0,75 meter och dess djup var endast 0,02 meter. Rännan A230, belägen precis söder om blocket, mätte 3×0,4 meter och var 0,15 meter djup. Den var svåravgränsad i nordvästra delen. Norr om blocket fanns stolphålet A238. Nedgrävningen var oval med måtten 0,8×0,6 meter och centralt fanns en stolpfärgning med återdeponerat material omkring. Stolpfärgningen var rund, mätte 0,28 meter i diameter och hade ett djup som var 0,25 meter. Resterna av block A196 hade tendens till en rektangulär form som mätte 3,5×2,5 meter. Ytligt fanns i östra delen brungrå siltig lera och rundade stenar som var 0,1 till 0,3 meter stora. I delar stack 0,5 meter stora stenar upp i nordvästra och västra delen. Ett snitt med maskin gjordes i norra delen. Fyllningen var grå- och svartfärgad av sot och kol.

Figur 24. Resterna efter det stora, tillmakade blocket schaktas fram. Foto från nordöst. Infällning visar profilen i norra änden. Foto från öster.

Figur 25. Anläggningsplan över undersökningsområdets sydvästra kvadrant. Skala 1:250 med infällning i skala 1:2 000.

Sydvästra kvadranten

Omkring 40 procent av alla kontexter som mättes in fanns i den sydvästra kvadranten. Av de totalt 80 stolphål som påträffades fanns 54 inom denna del av förundersökningsytan. Här fanns dessutom även fem härdar, en kokgrop och två gropar samt pinnhål och osäkra stolphål.

Centralt fanns på sex meters avstånd från varandra de två stolphålen A742 och A814. I fält tolkades de utgöra rester av samma konstruktion. Det södra av de två (A814) mätte i plan $0,90 \times 0,65$ meter och var 0,4 meter djupt. I profil var nedgrävningen brant skålad med en större sten ($0,4 \times 0,3 \times 0,2$ m) nedkild på norra sidan. A742 var runt med en diameter på 0,8 meter och var 0,35 meter djupt. Det hade raka kanter med plan botten och var stenskött med stenar, 0,1–0,3 meter stora samt en större sten ($0,37 \times 0,27 \times 0,25$ m) nedkild centralt. Antingen har den större stenen kilats dit efter att stolpen avlägsnats eller så har skoningen främst varit öster om stolpen. Analysmaterial samlades in från båda kontexterna. Makrofossilanalysen påvisade inget analyserbart material från A814. Då vedartsanalysen gjordes påträffades dock fragment av ett

saknas (se *Tolkning*, figur 31). Ett jordprov samlades in från A520. Resultatet från makrofossilanalysen visade förekomst av förkolnade frön av enbär, starr och gräs. Även gran och tall fanns representerade. En yngre gren eller stam från tall daterades till år 1491–1646 e.Kr. (sigma 2). Med störst sannolikhet är anläggningen tillkommen någon gång åren 1491–1603 (73%) (se bilaga 3). Frön från starr och gräs indikerar foderinsamling. Artsammansättningen tyder på att såväl torräng som fuktäng använts för slåttern.

Halvannan meter öster om stolphålen fanns härd A4500. Härden var knappt en meter i diameter med ett djup av 0,12 meter. I fyllningen kunde tre skikt identifieras. Överst fanns en 0,02 meter djup lins av melerad svart och orangefärgad silt och rikliga mängder kol och småsten. Lagret vilade på 0,07 meter djup, orange till gulgrå lera med små inslag av kol. Underst fanns en mycket distinkt lins av korpsvart kol innehållandes kolbitar upp till 0,08 meter. Härden tolkas ha använts vid åtminstone två gånger. Det mellersta lagret tolkas ha använts för att kväva en brinnande eller falnande eld. Vedartsanalysen stärker tesen då vissa grövre grenar bara delvis var förkolnade. Allt träkol kom från tall. Prov ur det understa skiktet daterades till åren 86–240 e. Kr. med störst sannolikhet (94%) åren 119–240 e. Kr.

I sydvästra hörnet fanns kokgrop A280. Anläggningen var en meter i diameter och 0,22 meter djup. Fyllningen bestod av svartotig finsand med rikligt med rundade stenar i storleken 0,10–0,15 meter. Makrofossilanalysen påvisade bara träkol från diverse trädslag. Al, asp, ek och gran förekom där ek var det stod ut i mängd. Träkol från al daterades till folkvandringstid (år 413–541 e. Kr. med 2 sigma).

Drygt fem meter nordöst om kokgropen undersöktes en ansamling av tre stolphål. Stolphålen A1566 och A1572 låg dikt an varandra och var snarlika i utformningen. Båda var runda och 0,6–0,7 meter i diameter. De var 0,27 respektive 0,35 meter djupa. Båda hade raka sidor med flat botten. A1566 var dock i delar något skålformad. Fyllningarna var av grå lerig silt. Båda hade till viss del skurits av den senare grävda A1682. Det gick inte att avgöra om A1566 och A1572 innan tillkomsten av A1682 överlappat varandra. A1682 bestod av ett stolphål i en större nedgrävning och hade två fyllningar. Nedgrävningen var skålformad med fyllning av grå med lätt inslag av brunorange lerig silt. I nedgrävningen sköt en mer trattformad fyllning av grå lerig silt ned. Den senare fyllningen tolkas vara ett stolphål. En makrofossilanalys gjordes på innehållet från A1572. Provet innehöll rikliga mängder förkolnade kärnor från bröd/kubbvete. Provet daterades inte.

Stolphålen bildar tillsammans med dito A269, A288 och A1119 en 14 meter lång linje i nordväst-sydöstlig riktning (KG4). I plan är A269 och A288 av samma storlek medan A1119 är något mindre, 0,4 meter i diameter. A288 har ett djup av endast 0,05 meter medan A269 och A1119 är knappt 0,15 meter djupa. Även om plojen gått hårt åt de arkeologiska lämningarna är det osannolikt att anläggningar med motsvarande djup som A1566 och A1572 skulle plöjts bort helt. Det finns därför inga belägg för att raden med lite grövre stolphål skulle utgöra

ena halvan av bockpar. Det nordligaste av stolphålen (A1119) i KG4 skulle dock kunna ingå i en ekonomibyggnad i form av hörnstolphus (KG6). På sydvästra sidan om KG4 finns tendenser till motsvarande linje. Raden är krokigare och består av de mindre stolphålen A303, A1580, A1588 och A1639 (KG5), vilka sammanfaller någorlunda väl med de gränser som återfinns i kartmaterialet från 1800-talet och kan representera en hägnad (se *Tolkning*, figur 31).

I ekonomibyggnaden (KG6) skulle förutom ovan nämnda A1119 även stolphålen A451, A552 och A1690 ingå. Den tänkta strukturen mäter 7×2 meter i ost-nordostlig-västsydvästlig riktning. Den västra sidan utgörs av A1119 och A1690 som båda var runda med diametermått 0,40 respektive 0,45 meter. Båda stolphålen var skålade men skiljde sig något i avseende på fyllningen. A1119 var 0,14 meter djupt med en fyllning av brungrå lerig silt. A1690 var 0,10 meter djupt och bestod av sandig silt i samma färg. Båda fyllningarna hade inslag av småsten. Stolphålen i östra delen hade modestare mått i plan. A451 var ovalt och mätte 0,25×0,16 meter och A552 mätte 0,28×0,25 meter. A451 var 0,16 meter djupt med en skålad profil och fyllning av grå siltig lera. A552 var grundare, 0,10 meter och hade en skålformad profil med flat botten. Anläggningen hade två fyllningar. Längs östra sidan och i botten fanns gråbrun lerig silt. På västra sidan fanns en skålformad fyllning med mörkgrå lerig silt (se figur 31).

Mitt i den sydvästra kvadranten fanns grop A691 där det enda daterande fyndet gjordes. Tre skärvor keramik (F5) daterade till århundrandena före vår tideräkning till tidig folkvandringstid hittades (se figur 27). Grop A691 hade i norra delen en sluttande sida medan den i söder hade en rak och tydlig sida och bottenkant. Fyllningen var i söder homogent gråbrun av sandig silt. I norra delen var fyllningen gråbrun med ljusare inslag och gränsen mot undergrunden var diffus. Omkring A691 fanns en större mängd stolphål. Mellan flertalet av dem är det möjligt att konstruera räta linjer. I en av de tänkta linjer (KG7) som A691 ingår finns, en och en halvmeter österut, A708 och ytterligare drygt sex meter österut finns A1074. A708 mätte i plan 0,3×0,2 meter och var 0,15 meter djupt. Det var skålformat med melerad brungrå och orange sandig silt. A1074 mätte 0,35 meter i diameter och var 0,12 meter djupt. Nedgrävningen var skålad med en planare botten och fyllnaden bestod av tämligen hårt packad gråbrun sandig silt. Väster om A691 finns i den tänkta raden stolphålen A423, A1696 och A1654. Stolphål A423, beläget fyra meter väster om A691, mätte 0,4 meter i diameter och var 0,14 meter djupt. Det hade raka väggar och plan botten. Fyllningen var av brungrå kompakt lerig silt med inslag av småsten och kolfragment. Drygt sex meter österut fanns A1696 som var ovalt med måtten 0,35×0,25

Figur 27. Keramikskärvorna från A691.

meter. Stolphålet var 0,13 meter djupt med en fyllning av grå kompakt siltig lera med enstaka småsten. I likhet med A423 hade A1696 raka väggar och en plan botten, i vilken en 0,05 meter stor sten låg som var nedtryckt i undergrunden. Ytterligare tre meter västerut fanns A1654. Nedgrävningen var tydligt ovalt med måtten 0,43 × 0,25 meter och utgörs av två identiska stolphål som var 0,1 meter djupa. Båda hade raka väggar och plan botten med en fyllning brungrå lerig silt. Såväl sistnämnda A1654 som A1696 ingår även i andra förslag på strukturer. Det finns dock inga parstolpar inom lämpliga avstånd i raden (se *Tolkning*, figur 31).

Analyser

De analyser som genomförts är vedartsanalys, ¹⁴C-analys och makrofossilanalys samt en okulär analys av de keramikfragment som påträffades.

VEDARTSANALYS

Tio vedartsanalyser har utförts av Ulf Strucke, Antraco AB. Till dem kan två analyser från utredningen adderas.

Analyserna visar att lövträd var dominerande fram till och med högmedeltidens slutskede. I en järnåldershärd (A4500) kom dock träkolet uteslutande från tall. Dessutom fanns gran representerat i kokgrop A418. Kolet daterat till romersk järnålder – folkvandringstid från utredningen kom från al och ek.

Från senmedeltiden fram till modern tid blir det en tydlig dominans av barrträd i materialet. Av de daterade proverna påträffades bara spår av lövträd i form av hassel i ett av de sentida stolphålen (A742).

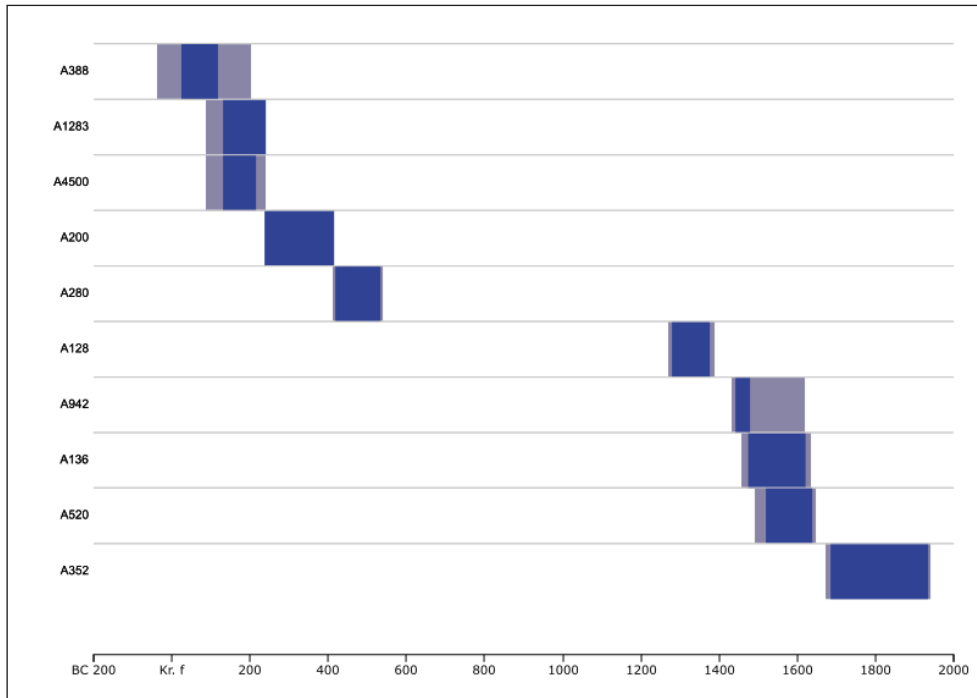
¹⁴C-ANALYS

Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet utförde totalt tio ¹⁴C-analyser. I likhet med vedartsanalysen har samma aktör gjort två prover efter utredningen.

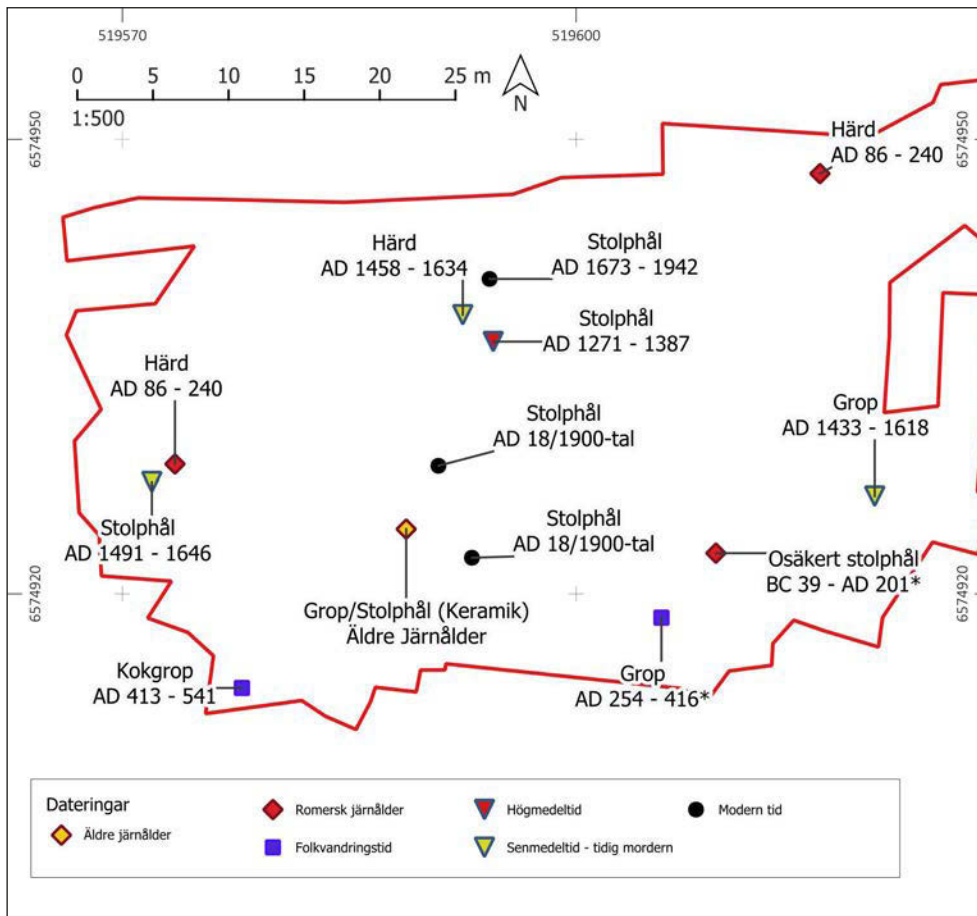
Bortsett från de två sentida dateringarna från stolphålen A742 och A814 visar proverna på två perioder av aktivitet: romersk järnålder till och med folkvandringstid och ett nedslag i högmedeltiden med resterande dateringar från mitten av 1400-talet fram till och med 1600-talets mitt.

Kolet som använts för datering från tre kontexter bedöms i vedartsanalysen ha en hög egenålder. Även ett av proven vid utredningen har sannolikt en hög egenålder. En viktad bedömning av de förhistoriska dateringarna placerar dessa anläggningar 100 till 200 år efter det angivna spannet. Bortsett från den tidigaste dateringen betyder det att järnåldersdateringar sannolikt ska förstås i tiden för övergången mellan romersk järnålder och en tid in i folkvandringstid.

Av de tio dateringar, och det enda tidsindikerande fyndet som gjorts, kan två huvudsakliga tidsperioder då ytan nyttjas utläsas. Dels är den äldre järnåldern med två senare nedslag i folkvandringstid representerad, dels den sena medeltiden till tidigmoderna tiden. Till det finns de tre prov (i A352, A742 och

Figur 28. Diagram över dateringar. 1 sigma-spannet i mörkare nyans mot bakgrund av ljusare 2 sigma-spannet i ljusare nyans.

Figur 29. Spridningsbild över tolkade ¹⁴C-dateringarna (2 sigma) och keramikfyndet. Dateringar från utredningen markerade med asterisk (Vinoy 2022). Skala 1:500.

A814) vilka stammar från nyare tid, alltså 1800-talet och framåt. Av de åtta kvarvarande dateringarna är fyra daterade till äldre järnåldern och tre senmedeltida-tidigmoderna. Anomalin är provet som togs i stolphål A128, vilket dateras till högmedeltiden (år 1271–1387, 2 sigma). Vedartsanalysen kunde bara avgöra att kolet kom från lövträd. Provet kan potentiellt ha en hög egenålder varför det inte kan uteslutas att anläggningen ska förstås tillsammans med de tre prov som härrör från skiftet mellan högmedeltiden och tidigmodern tid, vilka alla kunde konstateras ha en låg egenålder. Adderas dateringarna från utredningen uppgår andelen äldre järnåldersdateringar till sex av tio, där två av dem sträcker sig i folkvandringstid. Dateringarna från de två faserna är båda jämnt fördelade över ytan.

I tabell 2 på nästa sida har de två dateringarna från utredningen tagits med och de är markerade med asterisk.

MAKROFOSSILANALYS

Makrofossilanalys har gjorts på innehåll från 15 kontexter. Arbetet utfördes av Stefan Gustafsson Arkeologikonsult. Provresultaten var något begränsade. I åtta av de analyserade jordproverna fanns inget analyserbart växtmaterial.

Innehåll från fem av de 15 jordproverna har även daterats. Kokgrop A280 innehöll endast träkol. Två av proven är av ringa värde då de stammar från de sentida stolphålen A742 och A841. Kvar återstår de två proverna från stolphål A520 och grop A942, vilka ¹⁴C-daterades till år 1491–1646 e. Kr. respektive 1433–1618 e. Kr. (2 sigma) (se tabell 3).

KERAMIK

Ett fynd av keramik gjordes i gropen A691. Keramiken har analyserats okulärt av Torbjörn Brorsson, Kontoret för Keramiska Studier. De tre skärvorna kommer alla från samma kärl och magringen bestod av bergart. Magringen var kvartsrik och andelen tillsatt magring bedömdes vara tämligen hög. Vidare gick det att fastslå att kärlet har varit glättat och bränt i en oxiderande miljö. Givet att godset var så grovt har det varit lämpligt att brukas som kokkärl men då skärvtjockleken endast var 7 mm är det sannolikt att kärlet var förhållandevis litet. Det kan ha haft andra funktioner, så som förvaring. Godset dateras till perioden från yngre förromersk järnålder till och med tidig folkvandringstid (e-post Torbjörn Brorsson 2025-02-24). Dateringsspannet överensstämmer alltså väl med den första fas av aktiviteter som finns representerad i ¹⁴C-analyserna.

Kontext	Kontext-typ	Labnr	1 Sigma	2 Sigma	Vedart	Spänn högst % 2	Okalibrerad ¹⁴ C ålder BP	Daterande material
388*	Stolphål*	Ua-74872	AD 24 - 119	BC 39 - AD 201	AI	AD 2 - 131 (82%)	1955	AI
1283	Härd	Ua-82268	AD 130 - 240	AD 86 - 240	Ek	AD 119 - 240 (93,7%)	1865	Ek
4500	Härd	Ua-82270	AD 130 - 215	AD 86 - 240	Tall	AD 119 - 240 (93,7%)	1865	Tall
200*	Härd/Grop*	Ua-74871	AD 263 - 416	AD 254 - 416	Ek	AD 324 - 416 (74%)	1705	Ek
280	Kokgrop	Ua-83524	AD 418 - 533	AD 413 - 541	AI, asp, bark, ek, gran	AD 413 - 541 (95,2%)	1612	AI
128	Stolphål	Ua-82266	AD 1278 - 1377	AD 1271 - 1387	Lövträd	AD 1271 - 1312 (67,1%)	695	Löv- träd
942	Grop	Ua-83528	AD 1442 - 1478	AD 1433 - 1618	Förkolnat frö, gran, kottefjäll från gran	AD 1433 - 1508 (85,9%)	416	Frö
136	Härd	Ua-82269	AD 1476 - 1622	AD 1458 - 1634	Ene	AD 1550 - 1634 (49,9%)	357	Ene
520	Stolphål	Ua-83525	AD 1520 - 1638	AD 1491 - 1646	Gran, tall	AD 1491 - 1603 (73%)	314	Tall
352	Stolphål	Ua-82267	AD 1684 - 1936	AD 1673 - 1942	Tall	AD 1799 - 1942 (62,2%)	134	Tall
742	Stolphål	Ua-83526	-	-	Hassel, sotig silt	-	(105,7 pMC)	Hassel
814	Stolphål	Ua-83527	-	-	Gran, örtstam, (bränt ben)	-	(101,9 pMC)	Okänt

Tabell 2. Resultat av ¹⁴C-dateringar i fallande kronologisk ordning.
Resultat från utredningen markerade med asterisk.

Kontext	Typ	Prov	Jordprov	Datering, 2 sigma
260	Härd	1708	Oförkolnat trä samt en del träkol.	-
280	Kokgrop	1563	Provet innehöll gott om träkol men inga andra förkolnade växtrester.	AD 413 - 541
346	Stolphål	1626	Provet innehöll inget förkolnat material.	-
408	Stolphål	417	3 förkolnade rotknölar, (Knylhavre), brudbröd eller svalört	-
520	Stolphål	1707	Enbär, starr och gräs samt en del träkol	AD 1491 - 1646
613	Stolphål	1192	Provet innehöll måttligt med träkol.	-
742	Stolphål	1544	Förkolnad kärna av skalkorn samt träkol.	105,7 ± 0,4 pMC (BP)
814	Stolphål	1525	Provet innehöll enbart träkol.	101,9 ± 0,3 pMC (BP)
922	Stenpackning	1336	Provet innehöll träkol samt recenta frön från svinmålla.	-
942	Grop	1322	Förkolnade enbärsfrö.	AD 1433 - 1618
1008	Grop	1517	Förkolnade kärnor från skalkorn och fragment av sädeskorn	-
1108	Grop	1107	Provet saknade innehåll av växtmakrofossil och träkol.	-
1178	Stolphål	1516	Provet innehöll inget förkolnat material	-
1350	Grop	1376	Provet innehöll måttligt med träkol.	-
1566	Stolphål	1705	Förkolnade kärnor från bröd-/kubbvete.	-

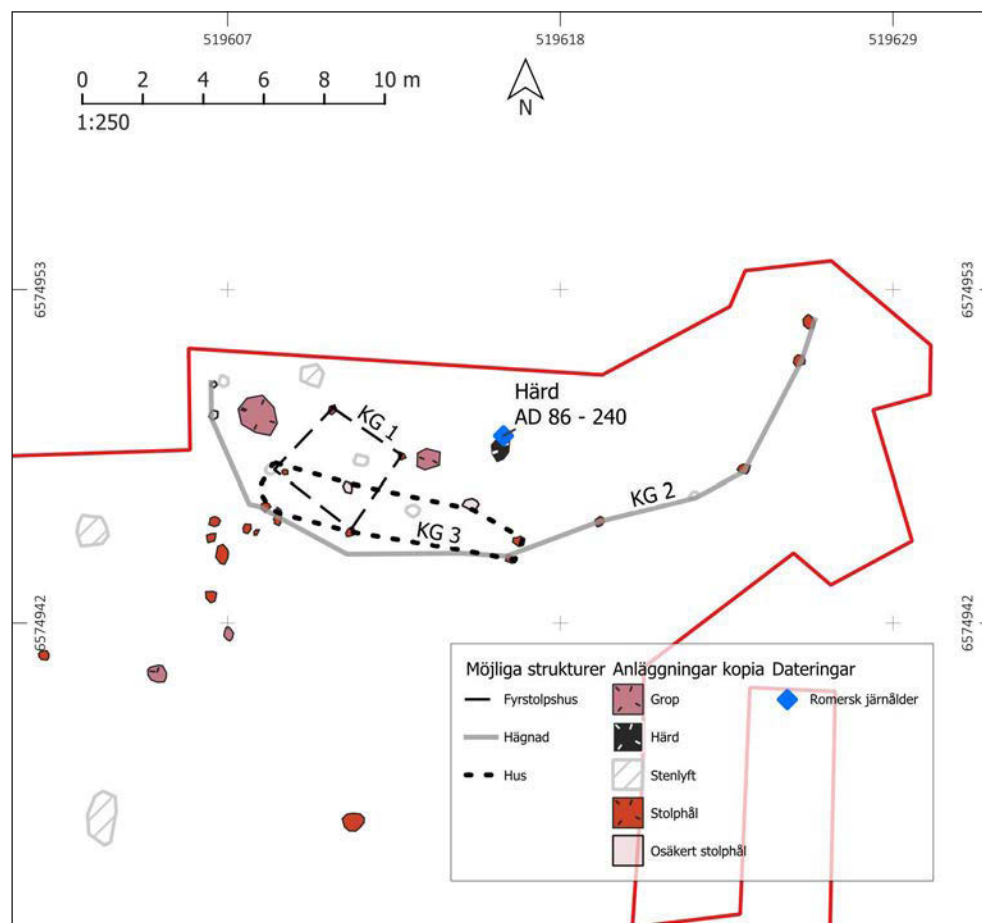
Tabell 3. Resultat av makrofossilanalys med datering (2 sigma) i förekommande fall.

TOLKNING

Aktiviteter och funktioner

NORDÖSTRA HÖRNET

I resultatdelen presenterades tolkningen att stolphålen A605, A612, A1267 och A1272 utgör resterna av ett 3×3 meter stort stolphus (KG1) (se figur 30). Det bör i så fall vara fråga om en mindre ekonomibygnad. Då inga analyser gjorts på de stolphål som ingår i den tänkta byggnaden är det svårt att tillskriva byggnaden en funktion och placera den i tid. Möjligen kan innehållet i de närbelägna anläggningarna A1008 och A408 vara en indikation på byggnadens funktion. Byggnaden kan ha varit ett litet förrådshus eller ett hus där säden hanterades. Förrådshus av liknande storlek har påträffats i närhet till kulturlager tolkade som åkerytor. Byggnaderna har tolkats vara från romersk järnålder till folkvandringstid (Schütz & Frölund 2007, s. 162f). Några indikationer på äldre tiders åkerbruk har inte påträffats på platsen men bortodlingen har, som tidigare belysts, varit betydande. Huset kan även ha haft funktionen som ett mindre fähus. I det scenariot kan hägnaden (KG2) syftat till att hålla djuren på den

Figur 30. Möjliga strukturer i det nordöstra hörnet. Skala 1:250.

norra sidan, i väg från grödor och säd (jfr. a.a. s. 164 f). Förstås härd A1283, och dess datering, inom samma kontext placerar det huset och hägnaden i slutet av yngre romersk järnålder till slutet av folkvandringstid. Det fanns dock inga tecken på att härden brukats vid flera tillfällen och närheten till övriga anläggningar kan vara en ren tillfällighet.

En mer generös, men sämre underbyggd, tolkning är att vissa av stolphålen utgör resterna efter ett 9×5 (VNV-ÖSÖ) meter stort hus (KG3). Det är bara stolphålets relativa placering som ligger till grund för tolkningen (se figur 30).

Potentiellt kan även somliga av anläggningarna vara resultatet av hägnader som ska förstås tillsammans med torpet, beläget knappa 50 meter mot nordöst.

SYDÖSTRA HÖRNET

De knappa tiotal anläggningar som påträffades i det sydöstra hörnet bildar inga strukturer eller tydliga mönster. Förekomsten av enbärsfrön i grop A942 leder tankarna till bryggning av öl/enbärsdricka eller matlagning. Enbär har under både förhistorisk och historisk tid brukats som såväl krydda som ingrediens vid dryckestillverkning. Ett frö från fyllningen i A942 daterades till åren 1433–1618 e. Kr. (2 sigma). Sannolikheten att provet är från det sena 1500-talet eller tidiga 1600-talet är endast drygt 9 procent. Med största sannolikhet, knappt 86 procent, härrör provet från åren 1433–1508 (se bilaga 3). Då enbärsdricka inte är känd före 1600-talet (Ekman 2016, s. 43) har bären troligen samlats i syfte att ha som krydda till mat eller dryck eller för deras medicinala egenskaper (se bilaga 5). Tänkbart är att stolphål A888 och stenpackningarna A900, A914 och A922 tillsammans med groparna A942 och A952 utgör rester av en enklare förrådsbyggnad.

NORDVÄSTRA HÖRNET

De två stolphålen A352 och A986 tolkas vara sentida och är placerade så att de mycket väl kan vara relaterade till den väg som återfinns på kartan från år 1855. Stolphålen A338 och A346 låg på rad direkt norr om A352 med en meters mellanrum. Makrofossilanalys på innehållet från A346 påvisade inget förkolnat material. Givet närheten till de sentida stolphålen, avsaknaden av andra stolphål och resultatet av makrofossilanalysen tolkas även dessa två stolphål utgöra sentida lämningar.

Det tillmakade blocket A196 finns representerat på såväl 1818 års karta som på skifteskartan från år 1855, vars utritade topografi stämmer väl överens med de strukturer som i dag finns kvar. Blocket har sannolikt tillmakats efter år 1855 och innan år 1941 då det första flygfotot togs över ytan där motsvarande undersökningsområde finns med (jämför figur 4) och kanske är ett par av de omkringliggande anläggningarna spåren efter detta arbete. Kan exempelvis ränna A230 fungerat som luftkanal för att få bättre syretillförsel till elden?

SYDVÄSTRA HÖRNET

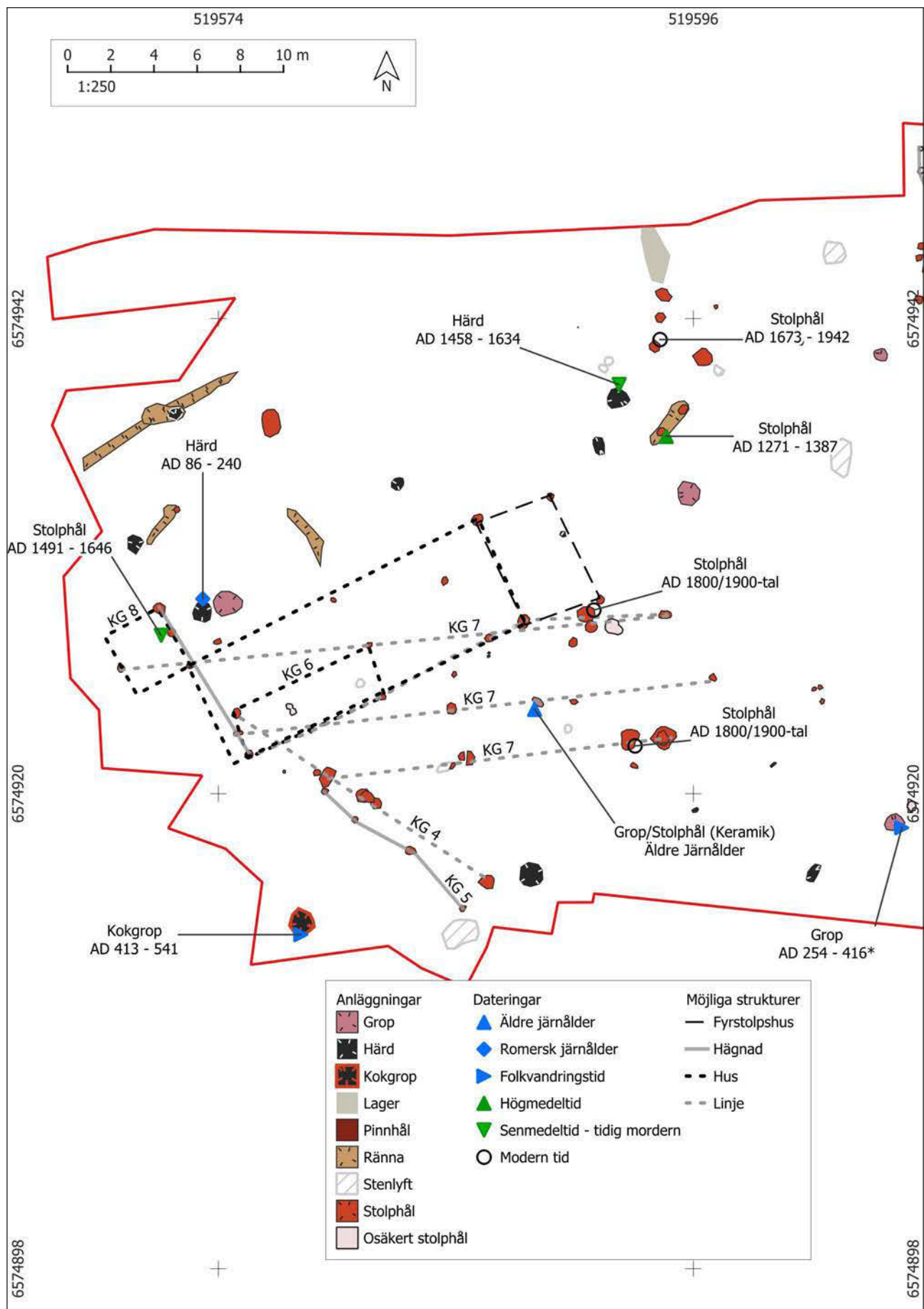
Trots det stora antalet anläggningar inom ytan har inga byggnader eller tydliga konstruktioner framträtt i materialet. De två sentida stolphålen A742 och A814 som i fält tolkades ha ingått i en större förhistorisk byggnad är svåra att förstå sig på. Det finns inget i vare sig kartmaterial eller historiska foton som erbjuder någon förståelse för deras funktion eller tillkomsttid. Vissa av de personer som bott i Rinkaby länge mindes mycket väl den väg som ledde ner till ladan och att bostadshusen flyttats men ingen omnämnde några byggnader, hägnader eller annat som skulle kunna förklara stolphålens funktion. Att det skulle vara fråga om kontamination får anses osannolikt då båda proven togs ur anläggningarnas bottenskikt.

Av innehållet i provet från A520 att döma skulle stolphålet kunnat ingå i ett fähus eller en förrådsbyggnad (KG8). Tillsammans bildar A520 med övriga stolphål inte någon tydlig huskonstruktion men en vag tendens till en mindre byggnad går att skönjas i deras placering. Valet av plats kan dock tyckas ologiskt då det finns högre partier några meter österut. Stolphålen är dock placerade precis vid gränsen för Rinkaby bys täppor på kartorna från åren 1759 och 1806. Samma gräns återfinns även på kartorna från åren 1818 och 1855. Möjligen utgör stolphålen resterna av ett fähus eller förråd som stått vid den östra bytomtgränsen mot utmarkerna. Alternativt skulle stolphålen tillsammans med ytterligare stolphål längre söderut (A1119, A1654, A1690, A1619 vidare sydöst mot A1588) kunna ha ingått i någon hägnad som antingen löpt längs med gränsen eller hägnat in täpporna (KG4 och KG5) (se figur 31). Kontextgrupperna 6 och 7 är de mest spekulativa. KG7 är en någorlunda rät linje som på ömse sidor har tendenser till parallella linjer. Då inga bockpar kan identifieras kan inga större byggnader med säkerhet sägas ha funnits på platsen. Ovan nämnda sentida stolphål ingår i de parallella raderna och kan således inte ha ingått i en förhistorisk kontext. Inga dateringar eller analyser har gjorts på de anläggningar som ingår i den tänkta ekonomibyggnad som utgör KG6. Oavsett om strukturen ska förstås i järnåldersfasen eller den senmedeltida fasen så är dess placering perifer till den faktiska boplatzen.

Som framgår av figur 31 bildar stolphålen inga tydliga strukturer och förslagen ska ses som högst spekulativa. Till de redan presenterade kontextgrupperna finns fler potentiella linjer och strukturer som har ritats in.

Var är de egentliga bosättningarna?

Undersökningsresultaten från senare års undersökningar i de norra och västra delarna av Rinkaby har tolkats vara spåren av utmarksaktiviteter (Vinoy & Karlenby 2019, s. 13 ff) och lämningar i utkanten av bosättningar (Balknäs 2025, s. 53). I båda fallen rör det sig om lämningar daterade till yngre järnåldern. Resultaten är i stort samstämmiga med de från aktuell undersökning, skillnaderna ligger i antalet anläggningar och dateringarna. Att antalet anläggningar

Figur 31. Möjliga strukturer med markering för datering. Skala 1:250.

är fler förklaras i viss mån av att en större sammanhängande yta schaktats fram men även av den senmedeltida närvaron i området. Förklaringen till det stora antalet stolphål och härdar kan även ligga i att ytan de facto är närmre en egentlig bosättning från äldre järnåldern.

Vid utredningen öppnades tre schakt i en korridor norr om det nordöstra hörnet. Inget av antikvariskt intresse påträffades (Vinoy 2022, s. 13). Den huvudsakliga bosättningen finns sannolikt inte på denna yta. Det är även ytterst osannolikt att boplatsen finns öster om aktuellt undersökningsområde. Ytan är, trots utdikning, sank i perioder av regn och då snön smälter. Ytan i sänkan direkt västerut är av samma skäl även den olämplig som boplats, vilket även gäller söder om undersökningsområdet. Kvar återstår ytan norr och nordväst om undersökningsområdet och den lätt upphöjda åsryggen västerut, som utgör den historiska bytomten.

Den sammantagna bilden av platsen, dess skeenden och aktiviteter

Lämningarna från äldre järnåldern vittnar om ett någorlunda kontinuerligt nyttjande av platsen. Lämningstyperna som kunnat dateras till perioden antyder att det rör sig om aktiviteter utanför den huvudsakliga bosättningsytan. Härd A4500 har använts vid minst två tillfällen och det blandade resultatet av vedartsanalysen från kokgrop A280 antyder att den använts vid flertalet tillfällen. Att inga tydliga huskonstruktioner framträder i materialet stärker hypotesen. Även om stolphålen i det nordöstra hörnet skulle utgöra resterna av ett hus förblir den sammantagna tolkningen att de lämningar som påträffats utgör aktivitetsytor utanför själva bosättningen. I likhet med bosättningen i Eldvalla (Jonsson 2024) förefaller även platsen för Rinkabys egentliga boplatslämning från den romerska järnåldern och folkvandringstid ännu vara höljd i dunkel. De senmedeltida och tidigmoderna lämningarna är av samma karaktär men något tydligare. Sannolikt utgör en del av stolphålen rester av hägnader som ska tillhöra perioden. I den västra delen av undersökningsområdet har täpporna inhägnats och i anslutning till hägnaden har ett mindre fä- eller foderhus stått. I den östra delen finns spåren av förvaring av insamlade enbär. Området öster om den historiska bytomten har i stora delar sannolikt utgjorts av sankpartier med fuktäng vilken använts för slätter.

Den yngre järnåldern lyser med sin frånvaro. Vid första anblicken kan det te sig något märkligt givet resultaten från närbelägna undersökningar. Bilden av att området i och omkring Rinkaby inhyst ett flertal bosättningar under järnåldern blir tydligare. Den mänskliga närvaron i och kring Rinkaby har varit konstant åtminstone sedan början av romersk järnålder. Den historiska bytomten tillsammans med ytan norr om aktuellt förundersökningsområde har sannolikt utgjort ett boplatssområde och området vid och väster om kyrkan vid gården Backa ytterligare ett (jämför Balknäs 2025, s. 53).

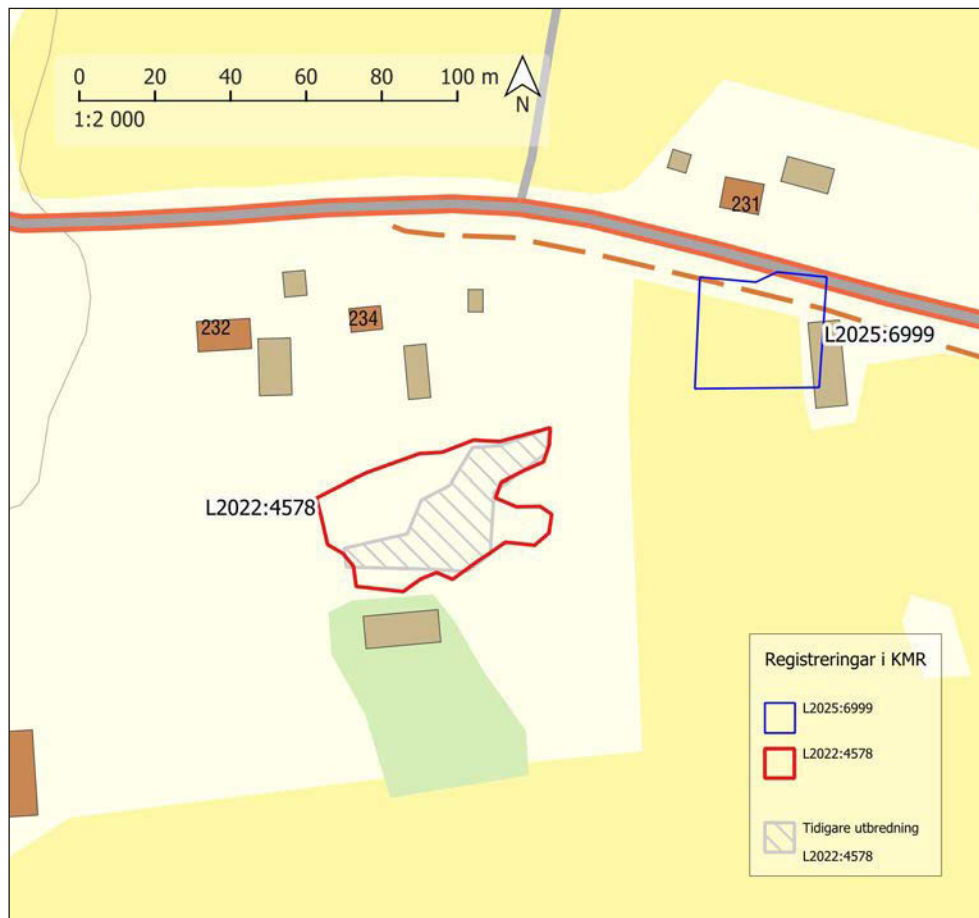

Figur 32. Panorama från T-korsningen strax söder om Mäjsta. Den gamla Ramstigen slingrar sig mot sydöst mot Rinkaby, vars kyrktorn syns mot horisonten. Till höger om byn ses den lätta sänka i landskapet som under förhistorisk tid utgjorde "Rinkabyviken". Längst till höger i bild den höjd där boplats L1979:566 finns.

Så varför saknas då den yngre järnåldern i östra delen av Rinkaby? Den samlade naturbilden påvisar ett landskap med åkrar och beteslandskap där andelen sädespollen ökar markant under den yngre järnåldern (Magnusson 1970, s. 74). Med andra ord ökar produktionen av spannmål påtagligt i området kring Ullavisjön, vilket bör kunna förklaras med en befolkningsökning. Möjligen syns även spåren av ett ökat ekonomiskt välstånd. Om så är fallet finns sannolikt delar av förklaringen i etableringen av Husby. Är det vid den här tiden Rinkaby blir en rinkaby, i ordets rätta bemärkelse? Kan förklaringen till den yngre järnålderns frånvaro i östra Rinkaby ligga i att det sker ett skifte i fokus och funktion vid tiden? Från att ha varit en eller par mindre gård/ar med djurhållning och mindre odlingar transformeras platsen till att bli en del av Husbys centralplatskomplex. Platsens funktion, och människornas roll, blir alltså en liten del av ett (stor-?)politiskt system. Om rinkarna vid Rinkaby ska kunna fylla sin funktion fullt ut är de västra delarna av området, med utsikt över vattnet och Solberga, samt vägen mot Mäjsta, mer strategiska än de östra delarna. Gården Backa, och åsryggen litet norr och söder därom, är nästintill idealiska för att kontrollera viken och vägen till och från Mäjsta (jfr Balknäs 2025). De östra delarna av Rinkaby med aktuellt undersökningsområde används då till aktiviteter som lämnar få eller inga arkeologiska spår. Brukas de som betesmark, odling eller slätter? Är det rent av så att de agrara aktiviteterna i viss mån avtar just vid Rinkaby och förläggs till andra områden under tiden en krigarklass utgör del av befolkningen i byn? Det är fråga om många hundra år så svaret kan givetvis skifta över tid. Andelen daterade anläggningar är även en källkritisk faktor att ta hänsyn till. När Husbyarna kring 1200-talet spelat ut sin roll försvinner även behovet av rinkar och ett mer traditionellt agrart samhälle tar åter form.

REVIDERINGAR i kulturmiljöregistret

Boplatsområdet L2022:4578 har efter avslutad förundersökning fått ny geometri och utvidgats. Dess antikvariska bedömning har ändrats från "fornlämning" till "undersökt och borttagen". Därtill har fornlämningens beskrivning kompletterats. Det torp som påträffades i historiskt källmaterial (se Övergripande resultat) har registrerats som "lägenhetsbebyggelse" i KMR under lämningsnummer L2025:6999 med den antikvariska bedömningen "Uppgift om lämning, ej bekräftad i fält".

Figur 33. Ny utbredning av boplatsen samt den nyregistrerade torplämningen L2025:6999.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Syften med förundersökningen var att ge Länsstyrelsen beslutsunderlag inför prövning om tillstånd att ta bort fornlämningen L2022:4578. Fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet skulle fastställas och dokumenteras. Förundersökningsresultaten skulle kunna användas inför eventuella vidare arkeologiska insatser.

Om det ansågs görbart skulle dock boplatssområdet undersökas i sin helhet. Schaktningsarbetet gick över förväntan vilket medförde att boplatssområdet kunde totalundersökas. Vidare undersöktes en större andel anläggningar än vad som stipulerats i undersökningsplanen. Då platsen ansågs totalundersökt anpassades även den efterföljande rapporten för att motsvara en arkeologisk undersökning.

I stort följdes undersökningsplanen. Fältarbetet utfördes under senhösten och kom att påverkas av kraftigt regn och efterföljande tjäle.

De frågor som vid rapportarbetet formulerades har i viss mån kunnat besvaras. Förslag på tre ekonomibyggnader har framlagts. Då inga fynd eller arkeologiska lager fanns i anknytning till dessa byggnader har i förekommande fall makrofossil och dateringar från stolphål tillsammans med deras inbördes relativa placering fått ligga till grund för deras funktion. Majoriteten av de stolphål som hittades har inte kunnat knytas till byggnader. Somliga av dem har dock tolkats utgöra delar av hägnader. Ett flertal av dessa stolphål sammanfaller med gränser som återfinns i det historiska kartmaterialet.

Då inga bostadshus eller större kontextgrupper kunnat skapats av stolphålen har inte heller resterande anläggningstyper kunnat tolkas relativt till dem. Således har härdarna, groparna och kokgropen har inte tolkats mer än som delar av aktivitetsytor i utkanten av äldre järnålders- och medeltidsbosättningsområdena.

Det efterföljande rapportarbetet försenades initialt i väntan på analysvar, vilket medförde att rapporten inte kunde färdigställas innan nästkommande grävsäsong påbörjats.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Rinkaby
Fastighet	Rinkaby 3:13
Lämningsnummer	L2022:4578
Lämningsstyp	Boplotsområde
Datering	Äldre järnålder, folkvandringstid, medeltid, efterreformatorisk tid
Typ av undersökning	Förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2023-06-12
Länsstyrelsens diarienummer	431-10398-2022
Ärendenummer i Fornreg	202301320
Arkeologgruppens projektnummer	P23006
Projektledning	Tobias Vinoy
Personal	Nina Balknäs, Ebba Knabe, Freya Nystedt, Annica Ramström, Jhonny Therus, Tobias Vinoy
Undersökningstid	2023-10-30 till 2023-11-17
Undersökt yta	1874 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	X:6574912 Y:519579,7 Ekonomiska kartan: Rinkaby, 10F5e58
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen.
Digitalt arkiv	Arkivmaterial förvaras hos Arkeologgruppen.
Fynd	Fynd 3 och 4 förvaras hos Arkeologgruppen i väntan på fyndfördelning.

REFERENSER

Tryckta källor

- Andersson, K., Ekman, T., & Persson, B. (2000). *Husby i Glanshammar - makt och metall under yngre järnåldern*. Örebro: Riksantikvarieämbetet, UV Bergslagen DAFF 2000:2.
- Annuswer, B. (2007). De arkeologiska undersökningarna vid Hassle. I: L. Karlenby. *Om makt och offer* (s. 29-42). Lund: Riksantikvarieämbetet .
- Apel, J. (1996). *Skumparberget 1 och 2*. En mesolitisk aktivitetsyta och tidigneolitiska trattbägarlokaler vid Skumparberget i Glanshammar sn, Örebro län, Närke. Arkeologikonsult AB.
- Balknäs, N. (2024). *Utredning för VA i Rinkaby*. Arkeologgruppen AB rapport 2024:04.
- Balknäs, N. (2025). *Utkantslämningar från yngre järnålder och medeltid i Rinkaby*. Arkeologgruppen AB rapport 2025:24.
- Brink, S. (1999). Social order in the early Scandinavian landscape. I C. Fabech, & J. Ringtved. *Højbjerg, Settlement and Landscape. Proceedings of a conference in Århus, Denmark, May 4-7 1998* (ss. 423-439).
- Edlund, M. (2019). *Metallsökarprojektet - ett arkeologiskt forsknings- och samverkansprojekt i Örebro län*. Örebro läns museum: Rapport 2019:12.
- Ekberg, S., Othzén, Y., & Sarban, L. (2023). *Rinkaby 3:13*. Kulturmiljöutredning inför detaljplan. Örebro: Norconsult.
- Ekman, T. (2000). Item Husaby in Niericia... i M. Olausson (red), *En bok om Husbyar* (s. 9-39). Uppsala: Riksantikvarieämbetet.
- Ekman, T. (2016). *Kopparkypen*. Örebro: Arkeologgruppen AB rapport 2016:39.
- Ericsson, A. (1996). *Fossil åkermark vid Repa*. UV Stockholm Rapport 1996:55.
- Esbjörnsson, F. (2000). *Kyrkor i Örebro län*. Örebro: Strängnäs stift.
- Flodin, L., & Hyenstrand, E. (2000). *Boplatslämningar vid Husby*. UV mitt: Riksantikvarieämbetet.
- Jansson, N., & Antonsson, K. (1994). *Ekländskapet som miljöövervakningsobjekt*. Linköping: Naturvårdsverket.
- Jonsson, R. (2024). *Lämningar från brons- och järnåldern i Eldvalla*. Stockholm: Uppdrag Arkeologi Rapport 2024/8.
- Karlenby, L. (2004). *Solberga och Solbaddet*. Riksantikvarieämbetet: UV Bergslagen, Rapport 2004:16.
- Karlenby, L. (2007). Det skapande landet - En landskapsstudie över Äverstaåns dalgång. i L. Karlenby, *Om makt och offer* (s. 43-54). Gävle: Riksantikvarieämbetet.

- Karlenby, L. (2014). *Utredningsgrävning för gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö*. Arkeologgruppen AB rapport 2014:29.
- Karlenby, L. (2016). *Arkeologi längs Glanshammarsvägen*. Arkeologgruppen AB rapport 2016:14.
- Karlenby, L. (2018). *Arkeologisk utredning inför anläggandet av vatten- och avloppsledning mellan Rinkaby och Glanshammar*. Arkeologgruppen AB rapport 2018:36.
- Karlenby, L. (2023). *Kommunalt vatten och avlopp i Rinkaby, en inledande utredning*. Arkeologgruppen AB rapport 2023:05.
- Lindkvist, A. (2003). Husby i Glanshammar. i L. Karleby, *Mittens rike - Arkeologiska berättelser från Närke* (s. 323-350). Stockholm: Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skriftger nr 50.
- Lindow, J. (1976). *Comitatus, individual and honor. Studies in North Germanic institutional vocabulary*. University of California publications in linguistics 83.
- Lindqvist, S. (1912). *Från Nerikes sten- och bronsålder*. Meddelande från Örebro läns museum V., 49-150.
- Luthander, A. (1994). *Örebro - Alväng*. UV Stockholm: Rapport 1994:79.
- Magnusson, E. (1970). *Beskrivning till geologiska kartbladet Örebro NV*. Stockholm: Sveriges geologiska undersökning. Geologiska kartblad i skala 1:50000. Serie Ae - Nr 6.
- Niklasson, M., & Nilsson, S. G. (2005). Ekdominerad skog. I: M. Niklasson, & S. G. Nilsson, *Skogsdynamik och arters bevarande* (s. 151-170). Lund: Studentlitteratur.
- Ramström, A. (2014). *Inventering för gång- och cykelväg mellan Glanshammar och Myrö*. Arkeologgruppen AB rapport 2024:10.
- Rundkvist, M. (2021a). *Publika arkeologiska insatser i form av metallsökning vid Storsicke i Glanshammar, oktober 2021*. Örebro läns museum.
- Rundkvist, M. (2021b). *Metallsökeri vid Husby i Glanshammar, april och september 2021. Undersökningsrapport. Boplats från den yngre järnåldern intill dagens bytomt*. Örebro läns museum.
- Schütz, B., & Frölund, P. (2007). Korta hus under äldre järnålder. i H. Göthberg, *Hus och bebyggelse i Uppland : delar av förhistoriska sammanhang* (s. 153-170). Uppsala: Riksantikvarieämbetet.
- Vikstrand, P. (2010). Ortnamn och den äldre järnålderns högstatusmiljöer. i P. Bratt, & R. Grönwall, *Makt, kult och plats : högstatusmiljöer under äldre järnåldern* nr 5 (s. 24-30). Stockholm: Stockholms läns museum.
- Vikstrand, P. (2010). Ullevi och Götavi. i P. Bratt, & R. Grönwall, *Makt, kult och plats : högstatusmiljöer under äldre järnåldern* nr 5 (s. 58-66). Stockholm: Stockholms läns museum.

- Vinoy, T. (2019). *Utredningsgrävning vid Rinkaby förskola*. Arkeologgruppen AB rapport 2019:30.
- Vinoy, T. (2022). *En boplats från romersk järnålder i Rinkaby*. Arkeologgruppen AB rapport 2022:27.
- Vinoy, T., & Karlenby, L. (2019). *Förhistorisk boplats i utkanten av Rinkaby*. Arkeologgruppen AB rapport 2019:42.
- Wahlberg, M. (2003). *Svenskt ortnamnslexikon*. Uppsala: SOFI.

Opublicerat material

Brunius, Jan (i manus) Det medeltida Sverige: Närke: Rinkaby socken.

Kartor och arkivmaterial

RIKETS ALLMÄNNA KARTVERKS ARKIV (RAK)
1958. Ekonomiska kartan, akt J133-10F5e58

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV (LMS)
1687. Geometrisk avmätning, storskifte, akt S7:21
1688. Geografisk karta, akt S8:3
1818. Delning av skog, akt: S59-20:1

LANTMÄTERIMYNDIGHETERNA (REG)
1759. Storskifte, akt 18-rin-11
1806. Storskifte, akt 18-rin-26
1855. Laga skifte, ägobyte, akt 18-rin-52

LANTMÄTERIET

WMS-tjänst Visningstjänst historiska ortofoton
<https://api.lantmateriet.se/historiska-ortofoton/wms/v1?version=1.1.1>

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Glanshammarsbygden, belägen öster om Örebro och direkt norr om Hemfjärden. med bland annat Rinkaby, Husby, Mājsta och Nasta utmärkta. Skala 1:50 000 med infällningen i skala 1:1 000 000.
- Figur 2. Utredningsområdet från år 2022 markerat i blått och aktuellt undersökningsområde i svart. Skala 1:2 000 med infällning i skala 1:100 000.
- Figur 3. Rinkaby sett från gården Nasta med de mellanliggande åkerytorna vilka idag utgör resterna av den västra delen av Ullavisjön. Till höger i bild finns, på det svagt upphöjda partiet Mājsta.
- Figur 4. Fornlämningar i Glanshammarsbygden. Skala 1:40 000.
Källa: Balknäs 2025, s. 11).
- Figur 5. Utsnitt ur Gabriel Thorings häradscharta från år 1688.
- Figur 6. Rinkaby med den närmast kringliggande fornlämningsmiljön. Skala 1: 10 000.
- Figur 7. Utsnitt ur storskifteskarta från 1806 (REG 18-rin-26). gränser och inmätningar är desamma som Storskifteskartan från 1759 (REG-18-11). Undersökningsområdet i svart precis öster om bytomterna och täpporna. Skala 1:5 000.
- Figur 8. Flygfoto från år 1941 över Rinkaby med omnejd. Fotot är taget från söder och undersökningsområdet är markerat med röd elips. (Örebro läns museum OLM-2003-25-210).
- Figur 9. Utredningsytor från år 2014. Schakt med påträffade anläggningar men som saknas i KMR markerad med rött. Skala 1:2 000.
- Figur 10. Utredningsytor från år 2014. Schakt med påträffade anläggningar men som saknas i KMR markerade med rött. Skala 1:2 000.
- Figur 11. Anläggning A511 undersöks då tjälen satt in.
- Figur 12. Undersökningsområdet och dagens bebyggelse på den rektifierade kartan från år 1818. Skala 1 500.
- Figur 13. Kartbilden då 1806 och 1818 års kartor kombineras Skala 1:5 000.
- Figur 14. Undersökningsområdet och dagens bebyggelse på den rektifierade kartan från 1855. Skala 1:1 500.
- Figur 15. Schaktplan med schakten från utredningen inkluderade. Skala 1:1 000.
- Figur 16. Översiktlig anläggningsplan med stolphål, härदार, kokgrop, pinnhål och gropar samt de osäkra stolphålen. Skala 1:400. 21
- Figur 17. Anläggningsplaner över östra sidan. Skala 1:200 med infällning i skala 1:1 500.
- Figur 18 Prover och summerande provresultat i det nordöstra hörnet. Skala 1:250 med infällning i skala 1:1 500.
- Figur 19. Körspåret som utgjorde A1194. Foto från söder.
- Figur 20. Prover och summerande provresultat i den sydöstra kvadranten. De två dateringarna från utredningen har bifogats till resultat. I skala 1:250 med infällning i skala 1:1 500.
- Figur 21. Undersökningsresultaten mot 1818 års rektifierade karta (LMA S59-20:1). Skala 1:250.
- Figur 22. Anläggningsplaner västra sidan. Skala 1:200 med infällning i skala 1:1 500.
- Figur 23. Prover och summerande resultat från den nordvästra kvadranten.

Skala 1:250 med infällning i skala 1:2 000.

Figur 24. Resterna efter det stora tillmakade blocket schaktas fram. Foto från nordöst. Infällning visar profilen i norra änden. Foto från öst.

Figur 25. Anläggningsplan över undersökningsområdets sydvästra kvadrant. Skala 1:250 med infällning i skala 1:2 000.

Figur 26. Prover och summerande resultat från den sydvästra kvadranten. Skala 1:250 med infällning i skala 1:2 000.

Figur 27. Keramikskärvorna från A691.

Figur 28. Diagram över dateringar. 1 Sigma-spannet i mörkare nyans mot bakgrund av ljusare 2 Sigma-spannet i ljusare nyans.

Figur 29. Spridningsbild över tolkade ¹⁴C-dateringarna (2) och keramikfyndet. Dateringar från utredningen markerade med asterisk (Vinoy 2022). Skala 1:500.

Figur 30. Möjliga strukturer i det nordöstra hörnet. Skala 1:250.

Figur 31. Möjliga strukturer med markering för dateringar. Skala 1:250.

Figur 32. Panorama från T-korsningen strax söder om Mäjsta. Till vänster i bild syns den höjd där gravfält L1981:8995 finns. Den gamla Ramstigen slingrar sig mot sydöst mot Rinkaby, vars Kyrktorn syns mot horisonten. Till höger om byn del lätta sänka i landskapet under förhistorian utgjorde "Rinkabyviken". Längst till höger i bild den höjd där boplat L1979:566 finns.

Figur 33. Ny utbredning av boplaten samt den nyregistrerade torplämningen I2025:6999.

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER

Tabell 1. Tabell över de inmätningar som gjordes. I kategorin övrigt ingår kontexterna A100 som avser matjorden och A101 som avser undergrunden. I kategorin utgår finns en dubbelinmätt anläggning (A1647) med.

Tabell 2. Resultat av ¹⁴C-dateringar i fallande kronologisk ordning. Resultat från utredningen markerade med asterisk.

Tabell 3. Resultat av makrofossilanalys med datering (2) i förekommande fall.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Anläggningstabell

Bilaga 2. Fyndlista

Bilaga 3. ¹⁴C-analyser

Bilaga 4. Vedartsanalys

Bilaga 5. Makrofossilanalys

BILAGOR

Bilaga 1. Anläggningstabell

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
100	Övrigt			Matjord			
101	Övrigt			Undergrund			
102	Lager	2,4x1,2	0,09	Rest av. Gråbrun melerad lerig silt med enstaka inslag av kol och småsten. Ytligt fanns tegelfnyk.		x	
111	Pinnhål	0,03x0,03		Cirkulär mörkfärgning.			
112	Stenlyft	0,45x0,35		Gråbrun silt med enstaka småsten. Ändrad till stenlyft		x	
120	Stenlyft	0,4x0,35		Gråbrun silt med enstaka småsten. Ändrad till stenlyft		x	
128	Stolphål	0,43x0,36	0,19	Sluttande väggar med skålad botten. I V en 0,1 m plan avsatts 0,1 m ned. Fyllning av brun lerig silt med inslag av kol och småsten, kol främst ytligt. Grävd genom ränna A365		x	
136	Härd	0,9x0,9	0,2	Rund i plan och skålformad profil, men med två fyllningar. En undre med gråbrun siltig lera och relativt mycket 0,05-0,1 m stora stenar, enstaka större. Den tycktes klädd på insidan med de mindre stenarna. Sedan en mörkare mörkbrunrå fyllning av siltig lera med tydligt inslag av kolfragment, framförallt i en lins mot lagrets botten. Lagret hade också en tydlig nedåtdipp i mitten av anläggningen.		x	
145	Härd	0,9x0,65	0,03	Tunn fläck med kol och sot blandad med lera. Grävdes i minusgrader varpå fyllningen följde med tjälkorpan då den hackades bort.		x	
154	Grop	0,9 x 0,8	0,1	Större mörk fläck som visade sig vara skålformad, men med ett högre parti i mitten, samt vara 8-formad i plan i Ö-V riktning. Undersökt i minusgrader. Vid utredningsgrävningen tolkades anläggningen vara en grop grävd med grävkäpp.		x	417
163	Härd	0,4	0,08	Ca 0,1 m djup härdfleck av märkt brunrå lerig silt med kolfragment. Anläggningens södra den klipps av dike och i dikets fyllning återfinns mycket kol.		x	
171	Stolphål	0,4 x0,4	0,15	Runt stolphål med skålformad profil, samt ett lite djupare dipp centralt. Fyllning av gråbrun lerig silt.		x	
178	Stolphål	0,5	0,10	Gråbrun siltig lera med sten 0,05 m stora, enstaka kol, centralt brun, något humös silt 0,2 m i diameter		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
187	Härd	0,75	0,02	Rest av. Flack i profil. Sotig silt med kol.		x	
196	Tillmakad sten	3,5x2,5 m		Någorlunda rektangulär med spetsig botten och oregelbundna sidor. I Ö sten 0,1-0,3 m i brungrå siltig lera. Däröver framträder skärvtsten, sot och kol. Större delen täckt av melerad gråbrun lera med inslag av kol. I NV två uppstickande stenar ca 0,5 m stora. Snittad med maskin. Sannolikt rester efter en tillmakad sten.		x	
219	Utgår	1,10x0,8	0,25	Troligen rotvälta. Stor och flack i plan, dock mycket djupare i södra kanten. Fyllning av grå-orange flammig lera.		x	
230	Ränna	3x0,4	0,15	Oklart avslut i NV. Brungrå sandig silt, inslag av kol och sten.		x	
238	Stolphål	0,8x0,6	0,25	Stolpfärgning 0,28 bred, 0,25 djup, i nordvästra delen av anläggningen. Brungrå, silt, med inslag av kol. återdeponerat material av steril lerig silt med litet inslag av kol, lucker. Rundade stenar runt 0,07, främst i sydväst.		x	
248	Ränna	2,5x0,5	0,13	Ljus brungrå lerig silt med inslag av kol, enstaka sten <0,1 m. Två fördjupningar i kanterna, troligen från störrar. Grävd vid tjäle.		x	
260	Härd	1x0,9	0,30	Oregelbundet skålad med fyllning av mörkbrun sotig fet lera, rikligt med kol och skörbränd sten. Stenigt. Stora stenar i botten från 0,29 till 0,08. Fragmenterade obrända djurben i fyllning.		x	
269	Stolphål	0,7x0,6	0,13	Nö gråbrun sandig silt med lite kol, i SV ljusare och något brunare. Två skålade, mindre 0,2-0,25 m i diameter osäkra nedgrävningar i ytterkant av anläggningen.	4	x	
280	Kokgrop	1m	0,22	Skärvtsten i yta, svart sotig finsand med fläckar av matjord från bioturbation, de flesta stenarna rundade, 0,1-0,15 m. I ytterkant stenar som ser lagda ut men ligger i sterilen som en krans. Undergrunden i S något rödbränd. Inget synligt kol. Grävd i tjäle.		x	
288	Stolphål	0,8x0,5	0,05	Botten av ovalt stenskott stolphål. Fyllning av gråbrun lerig silt. Ingen synlig nedgrävning. Rejåla stenar <0,3m. Ett par skärvtiga, alt. frostsprängda.	4	x	472
297	Stolphål	0,3	0,09	Gråbrun lerig silt. Sten <0,15 i fyllning mot kanter. Trots blygsamt djup är formen relativt god skålad form.		x	
303	Stolphål	0,3	0,13	Skålad med fyllning av gråbrun lerig silt med småsten, <0,05	5	x	
312	Tillmakad sten	0,45x0,35		Stora mängder kol över stenar 0,05-0,2 m stora. Fyllning av gråbrun sandig silt. Del av större i N. Även ett liknande stenlyft direkt i S.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
318	Tillmakad sten	1,5x1,1		I plan gråbrun lerig silt med ett 0,8x0,3 m brätte med kol och skärersten i Ö. Tillmakad sten.			
330	Stolphål	0,3	0,19	Skålad med en fyllning av gråbrun lerig silt med inslag av småsten.		x	
338	Stolphål	0,8x0,5	0,20	Stenar runt 0,1 m stora i ljus gråbrun silt. Endast sida i V kunde iaktas. I Ö är fyllningen otydlig men närvarande, dock utan tydlig sida i profil. Inslag av mindre kolbitar. Flat sten pressad mot botten.		x	
346	Stolphål	0,65	0,11	I plan är stenar runt 0,1 m i brun silt. Central stolpfärgning 0,28, mörk brun med småsten,relativt kompakt, lerig silt. Återdeponerat material i kanterna grågulbrun lerig silt, kompakt, stenar från 0,04 till 0,08. Stolpen troligen förmultnad på plats med konkav botten. Förmodat stenlyft 0,15 i väster. S-formad i Ö, släntad i V .		x	
352	Stolphål	0,55	0,33	Tät skoning, ett 10-tal sten <0,2 m borttagna, i gråbrun lerig silt, kantiga och runda, de mindre kilade. Stolpen troligtvis spetsig i botten och kolad nedtill. Stod på en bottensten. Raka väggar med tämligen plan botten		x	
358	Stolphål	0,5x0,4	0,18	Skålad med sten <0,2 m i ljus, lite gråaktig brun silt. Stenar 0,1-0,2 m både i kant och centralt. Nedgrävd i ränna A365.		x	
365	Ränna	2,4x0,75	0,15	Skålad profil där översta fyllningen bestod av ljus gråbrun sandig silt med enstaka sten 0,05 m och lite kol, I Ö nedgrävningskant, br 0,4-0,6 m. Ligger över grå sandig lera i V med endast små kolstänk. Översta skiktet av fyllningen är samma som A358.		x	
384	Stolphål	0,35	0,15	Skålad med fyllning av gråbrun hårt packad siltig sand.	2	x	355
392	Stolphål	0,3x0,4	0,1	Skålad med fyllning av brungrå lerig silt med inslag av småsten.	2	x	
400	Stolphål	0,3	0,16	Spetsig profil med fyllning av gråbrun lerig silt med inslag av småsten.	2	x	
408	Stolphål	0,45x0,35	0,22	Raka väggar med plan botten. Fyllning av humös brun sandig silt med mycket små mängder kol, stenskning av rundade stenar 0,1 m. en sten i botten, kan vara naturlig.	2	x	
418	Dike	0,4		Slangdike			
423	Stolphål	0,4	0,14	Raka väggar med plan botten. Fyllning av brungrå kompakt lerig silt med inslag av småsten och mindre kolfnyk.	7	x	
431	Stolphål	0,23	0,05	Skålad med fyllning av brungrå lerig silt med enstaka småsten. Något ojämn botten men sten där. Blöt men okej fyllning.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
436	Sten	0,4 x 0,32 x 0,08		Flat och rundat rektangulär sten. Antydning till att vara tillknackad.		x	
444	Stolphål	0,35x0,3	0,06	Plan botten, bra kant mot vägg, endast botten bevarad. Fyllning av kompakt brungrå lerig silt		x	
451	Stolphål	0,25 x 0,16	0,16	I plan ovalt och I profil U-format stolphål. Fyllning av grå siltig lera. Grävd i tjäle.	6	x	
456	Stenlyft	0,53 x 0,5	0,2	Rund I plan och I profil rak kant i S med utåtlutande i N. Fyllning av grå lerig silt. Längs norra sidan en rostbrun horisont. Tolkas som stenlyft pga den rostbruna horisonten.		x	
463	Pinnhål	0,06 x 0,06	0,1	Mindre störhål. Raka kanter och rundad botten. Fyllning av mörk lerig silt, samt ett gråare parti i mitten. Ursprungligen inmätt som stolphål, men visade sig vara två störhål, se A1558. Grävt med fyllhammare i minusgraderna.		x	
469	Stolphål	0,75x0,55	0,20	Dubbelt stolphål, båda med flera inramade skoningstenar runt 0,1 m stora. I öst är anläggningen skålad med ljus gråbrun sandig silt, inslag av kol. I väst samma fyllning, formen sned med lutning mot N, dj 0,15, I botten en 0,2 m stor sten. Grävd i tjäle. Se A1608.		x	
488	Grop	1,3x1,1		Oval med fyllning av gråbrun silt med inslag av småsten.			
511	Stolphål	0,45	0,22	Rak vägg i NÖ, i SV oregelbunden, botten flat. Fyllning av gråbrun lerig silt med lite kol, stenar 0,1-0,2 m, främst i N delen där stolpen stått. Sannolikt en uppdragen stolpe. I par med A520.	8	x	
520	Stolphål	0,4	0,22	Raka väggar och plan botten med fyllning av brungrå lerig silt med 6 skoningsstenar, rundade och kantiga 0,1-0,15 m i undersökt halva, steril sten i botten. I par med A511.	8	x	
528	Stolphål	0,25	0,10	Raka väggar och plan botten med fyllning av brun sandig silt innehållandes lite kol.	8	x	
536	Stolphål	0,35	0,05	Plan botten med gråbrun lerig silt med inslag av kol och järnutfällningar. Liknande fyllning som ränna A248, framtagna med maskin i tjäle, har legat under vatten .	8	x	
544	Stolphål	0,3	0,13	Raka kanter med plan botten. Fyllning av gråbrun silt med små mängder kol i N kanten (mot härd A4500). I botten en sten i sterilen.		x	
552	Stolphål	0,28 x 0,25	0,1	Grundare stolphålsbotten eller stenlyft. Flatbottenat skålformad I profil. Fyllning i två delar, en undre av gråbeige lerig silt och en övre, nedstickande, skålformad med mörkgrå lerig silt.	6	x	
558	Stolphål	0,3x0,2		Ej dokumenterad.			

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
565	Stenlyft	1		Stenlyft		x	
575	Stolphål	0,27	0,15	Runt i plan och rundad spetsig i profil. Fyllning av gråbrun lerig silt. anlagt intill 0,3 x 0,3 m stor sten.		x	
582	Stolphål	0,35	0,1	Skålad form med fyllning av brun sandig silt med inslag av småsten.		x	
590	Stolphål	0,25	0,08	Skålad innehållandes brun sandig silt med inslag av småsten.		x	
598	Stenlyft	0,4x0,3	0,04	Fyllning av gråbrun sandig silt med inslag av småsten.	3	x	
605	Stolphål	0,2x0,25	0,05	Skålad form. Fyllning av brungrå sandig silt med inslag av småsten. Fyllningen är aningen, mer kompakt än den i det intilliggande stenlyft A598.	1, 3	x	277
612	Stolphål	0,32	0,18	A 233 vid utredningsgrävningen och då snittad. I ytan fanns en handfull mindre stenar (0,03x0,04 meter). Sluttande sidor, dock mer vertikal i söder med rundade bottenkanter. Fyllning av gråbrun siltig sand och en sten (0,03x0,06 meter).	1, 3	x	233
613	Stolphål	0,4 x 0,4	0,2	Stolphål med en större rakkantad sten nedstucken i mitten. Skålad botten med fyllning av brungrå sandig silt, med inslag av ljusare fläckar. I fyllningen övre del även flera knytnävstora stenar. Spår av stolpfärgning, då det fanns ett parti av ljusare fyllning i västra kanten.		x	
620	Osäkert stolphål	0,1	0,01	Fyllning av brungrå lerig silt. ostrukturerad i yta och profil.	3	x	285
626	Stenlyft	0,6x0,35	0,08	Stenlyft. Ingen struktur vare sig i botten eller kanter. Matjord med småsten.		x	
634	Stenlyft	0,5		Runt stenlyft.		x	
642	Osäkert stolphål	0,6x0,4		Ej dokumenterad. A319 vid utredningen.	3		319
652	Stolphål	0,4x0,25		Ej dokumenterad. A327 vid utredningen. Fyllning av grå lera med en sten (0,11 m) i ytan.	2, 3		327
660	Stolphål	0,35x0,3	0,1	Skålad botten av stolphål med grå, något sotig, silt.	3		336
668	Stenlyft	0,35x0,25		Stenlyft.		x	
675	Utgår			Del av slangdike A418		x	
683	Stolphål	0,3x0,3	0,2	Rund i plan och U-formad profil. Tre typer fyllningar. Överst ett lager brungrå lerig silt, i mitten gråbeigflammig lera och i botten ett inslag av ca 0,05 m stora stenar. Runt stolphålets kant ett ca 0,01 m brett skin av gråbrun lerig silt.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
691	Grop	0,7x0,5	0,30	Varierande fyllning; i södra delen är 0,3 m homogen gråbrun sandig silt med enstaka småsten. I norra delen är fyllningen melerad gråbrun och med ljusare inslag och gränsen mot sterilen är inte helt tydlig. Rak och tydlig sida och bottenkant i s. I N mer sluttande sida	7	x	
700	Stenlyft	0,4		Rubbad sten med matjord omkring. Ser okej ut i yta men enkom en fläck med matjord kring sten.		x	
708	Stolphål	0,3x0,2	0,15	Skålad med fyllning av melerad brungrå/orange sandig silt med inslag av småsten.		x	
715	Stenlyft	0,1		Fyllning melerad, brungrå.		x	
722	Stolphål	0,6x0,5	0,28	Skålad form med brun humus ,sand, matjordsaktig.		x	
734	Stolphål	0,48 x 0 44	0,2	I ytan rundade och i profil lätt sned skålformad grop. Fyllning av gråbrun lerig silt med ett litet inslag av orangebrun lerig silt i vaga fläckar. Möjligen är det fråga om ett stenlyft.		x	
742	Stolphål	0,8 x 0,8	0,35	I ytan rundade grop som innehöll en stenpackning, något dragen åt väst. Nordvästra kanten rak, botten flat och sydöstra kanten utåtlutande. Kraft och tätt lagd stenfyllning av 0,1- 0,3 m stora stenar ofta fastare och nedkilade stående. Centralt en större sten 0,37 x 0,25 x 0,27 nedkilad. Stolphål med stenskoning. Möjligen har den stora stenen kilats ned efter att stolpen lyfts ur, eller så har skoningen främst varit öster om stolpen.		x	
752	Stolphål	0,5 x 0,5	0,25	Rund I ytan, rak NV-vägg och flat botten, samt utåtsluttande kanter mot SO. Fyllning av mörkt gråbrun lerig silt. Fynd av rostigt järnfragment (F1545) i ytan.		x	
762	Utgår	0,33 x 0,2	0,08	Flack anl. och lutande upp mot N, samt oregelbunden botten med två snirkliga nedstickare.		x	
770	Stolphål	0,3 x 0,25	0,15	Lätt oval i plan, skålformad med flat botten i profil. Fyllning av brungrå lerig silt.		x	
780	Störning			Del slangdike A418.		x	
790	Störning			Del slangdike A418.		x	
800	Osäkert stolphål	0,8 x 0,5	0,18	Närmast droppformad i plan och flackt skålformad i profil. Fyllning av gråbrun lerig silt. En större, ca 0,3 x0,2 m stor och plattare sten nedkilad i västra kanten. Fynd av järnten (F1515) i ytan. Osäker tolkning mellan grop och stolphål.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
814	Stolphål	0,9 x 0,65	0,4	Djup grop, närmast rektangulär i plan men brant skålförmad i profil. En större avlång sten, ca 0,4x0,3x0,2 m, nedtryckt i norra kanten. Huvudfyllning av mörkgrå lerig silt, möjligen matjordlik. Längs norra kanten även en orange flik fyllning.		x	450
828	Stolphål	1,15 x 0,6	0,26	Oval nedgrävning med gles stenpackning. Dock större sten, 0,2-0,3 m stora, ställda i cirkelform i dess västra sida. Där tycks ett stenskött stolphål funnits, som var runt och ca 0,5 x 0,5 m i diam. Fyllningen i stolphålet var ljus gråbrun lerig silt med ett mindre inslag av knytnävstora stenar. Fyllningen i nedgrävningens östra del var brunare och något mjukare. Här fanns även större stenbitar som var mycket kantiga och påminde om spräckt eller sprängd sten.		x	435
844	Stolphål	0,6x0,4		Oval i plan med tre <0,2 m stora stenar i kanten. Ej undersökt.			
856	Stolphål	0,5x0,4	0,08	Skålad botten i väst med ytterligare en fördjupning i öst. Fyllning av grå siltig lera med små inslag av småsten.		x	
864	Stolphål	0,25x0,20	0,06	Sluttande sidor med plan botten. Fyllning av grå siltig lera med småsten. I sv sidan en 0,05 m stor skoningsten ned mot botten.		x	
870	Stolphål	0,3	0,14	Skålad botten av stolphål med grå kompakt lera med inslag av sten <0,07 m.		x	
880	Utgår			Se 1194		x	
888	Stolphål	0,27x0,28	0,12	I ytan rund och i profil skålförmad nedgrävning. Fyllning av mörkgrå lerig silt och packad med knytnävstora stenar. Två av dem skärvida i karaktären.		x	
900	Övrigt	1,4x0,25	0,03	Gråbrun lerig silt med stenar runt 0,1 m stora nedtryckta i. Lätt sänka som fyllts med sten?		x	
914	Stenpackning	0,6x0,4 ca	0,03	Spridda stenar 0,1 m i ytan, fyllning av gråbrun lerig silt.		x	
922	Stenpackning	0,57	0,05	Mörk gråbrun lerig silt, 8 stenar centralt 0,05-0,15 m stora nedpressade i fyllningen.		x	
932	Utgår			Fläck av mörkbrun siltig lera. Inget djup, ingen struktur. Del av A922?		x	
942	Grop	0,5 x 0,5	0,15	Grundare rund grop med skålad botten. Fyllning av stenpackning, av knytnävstora stenar. Mellan stenarna finns mörkgrå lerig silt. Enstaka kolfnyk i fyllningen men även utanför anläggningen.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
952	Osäkert stolphål	0,48 x 0,46	0,17	Rund grop fylld med stenpackning, av knytnävstora stenar. Fyllning mellan stenarna mörkgrå lerig silt. Anl. Ligger kant i kant med A942 som desto av samma typ av packning, men inte lika djup. Bedöms snarare som grop pga flackheten och att packningen är homogent spridd i hela anl, samt att den sitter ihop med stenpackningen bredvid.		x	
960	Stenlyft	0,25x0,20	0,07	Ostrukturerad botten med fyllning av grå siltig lera.		x	
968	Stenlyft	0,35x0,25	0,03	Grå siltig lera.		x	
976	Stolphål	0,7x0,6		I närmast rund nedgrävning gråbrun färgning med rundade naturstenar, <0,3 meter stora, längs ena sidan. Ej undersökt.			
986	Stolphål	0,91x0,85	0,31	Tät skoning i yta med en snedställd bottensten. Stenar 0,1-0,25 m stora. Fyllning av gråbrun lerig silt. Enstaka tegel ytligt i fyllning tillsammans med F1552, spikhuvud.			
995	Stenlyft	0,5x0,4	0,08	Brun matjord, lerig silt, i norra kanten en 0,5 m stor sten, troligen flyttad av plogen.		x	
1000	Stolphål	0,45	0,15	Skålad med kompakt brun silt, matjordig. 3 st 0,05 m stora stenar i söder. En skärva flintgods. Stenlyft eller sentida stolphål.		x	
1008	Grop	0,66 x 0,68	0,3	Rund grop, skålformad profil. Fyllning av gråbrun lerig silt och mindre inslag av 0,05-0,1 m stora stenar.		x	
1018	Grop	0,5 x 0,35	0,14	Skålad med fyllning av brun silt, matjordig, en småsten i ytan.		x	
1028	Stenlyft	1,4 x 0,9	0,4	Oval grop med flackt spetsig profil och fyllning av brun lerig silt. Ett mindre inslag av 0,05-0,1 m stora stenar. En större plattare sten satt nedkörd på östsidan.		x	
1039	Utgår	0,5x0,3		Tveksamt stenlyft, om ens det. Brunfärgad yta som försvann med regn.		x	
1048	Utgår	0,6x0,5	0,14	Brungrå lerig silt. Tämligen hårt packad. Ingår mer sannolikt i slangdike A418.		x	
1056	Osäkert stolphål	0,4x0,3	0,1	Skålad med brun sandig silt med enstaka småsten, kompakt med en svagt grå ton, äldre matjord. Osäker, äldre stenlyft?		x	
1064	Övrigt	1		Rund i plan. Fyllning av matjord med småsten. Spretar åt olika håll. Djurhåla?		x	
1074	Stolphål	0,35	0,12	Rund i plan. Skålad med planare botten. Fyllning av gråbrun sandig silt. Relativt hårt packad fyllning. Mindre skoningsten <0,1 m.	7	x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
1083	Utgår	0,3 x 0,3	0,1	I plan fyllning av gråbrun lerig silt med stenar <0,6. I profil oregelbunden med två spetsiga nedstickare och gråbrun fyllning av lerig silt.		x	
1090	Härd	0,45x0,27	0,1	Rest av. I plan gråbrun lerig silt med inslag av kol och småsten. I profil en fyllning av svart-grå-orange-flammig lerig silt med inslag av kolbitar och någon mindre sten. Flack och något ojämn botten.		x	
1098	Härd	0,4 x 0,30	0,14	Mindre, men distinkt härd. Raka kanter och mer eller mindre flat botten. Något djupare centralt. Fyllning av svart och kolbemängd lerig silt, samt spridda mindre stenar varav ett fåtal smörbrända och skärviga.		x	
1108	Osäkert stolphål	1,1x0,7	0,1	Kolig i väst, i övrigt melerad gulbrun och mörkbrun från förmultnat trä. I väst är fyllning brungrå med inslag av kol. I öst mer matjord och förmultnat trä. Sluttande sidor med plan botten.		x	388
1119	Stolphål	0,4	0,14	Botten av stolphål, skålad. Fyllning av brungrå lerig silt. Inslag av småsten. Skoningsten <0,05 i plan.	6	x	
1129	Härd	0,75	0,05	Fyllning av svart och brun lerig silt med stort inslag av kol, inga stenar. Belägen precis i kanten av UO och delvis snittad med maskin. Framtagen rest vid tjäle.		x	
1135	Härd	0,55 x 0,6	0,13	I plan lerig silt med inslag av kol och enstaka skärviga stenar. I profil skålförmig. Fyllning av brungrå lerig silt med inslag av kolbitar och enstaka skärviga stenar. I kanten av A1710.		x	
1144	Ränna	8 x 0,4	0,13	Avlång ränna, generellt ca 0,4 m bred och med skålad profil mot N och flack mot SV. Djupet blir också mindre i den SV:a delen där den endast är någon cm djup. I norra delen fyllning av oranggrå lera, kraftigt färgad av rostutfällning. I den södra delen saknas rostutfällningen. Se vidare A1710 och A1735.		x	
1157	Stolphål	0,48x0,2	0,15	Oval i plan. En flack utstickare, några cm djup gav den ovala formen i plan. Annars en rundad nedgrävning. Fyllning av brungrå sandig silt.	2, 3	x	259
1173	Stolphål	0,24 x 0,24	0,16	Stolphål, med utåtsluttande kanter och flat ca 0,08 m bred botten. Fyllning av brungrå sandig silt.		x	
1178	Stolphål	0,64 x 0,5	0,24	I ytan oval grop med två typer av fyllning. Skåkförmadr nedgrävning med tydlig mörkare fyllning i södra halvan som är 0,3 x 0,3 m bred och 0,24 m djup, troligen spår av stolpe. Fyllning av mörkbrungrå sandig silt. I norra delen ett parti med ljusare inslag.		x	

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
1186	Stolphål	0,36 x 0,3	0,17	Rund i plan, med några uppstickande mindre stenar. Fyllning av brungrå sandig silt. I profil skålförmad men med ett distinkt djupare mittparti.	2, 3	x	
1194	Ränna	2,8 x 0,24	0,04	Rännliknande lämning. I södra halvan hel och i norra snarare två parallella 0,07 m breda rännor. De är ca 0,05 m djupa. Utmed kanterna ca 5-6 mindre rektangulära störhålsliknande färgningar som ger anläggningen ett tusenfotingliknande intryck. När fyllningen avlägsnats framträdde att flera av de utstickande "störhålen" var ca 6-7 cm djupa, samt att även de två parallella linjerna hade djupare hål med ca 20-25 cm mellanrum. De var inte helt regelbundet anlagda.		x	
1237	Osäkert stolphål	0,32x0,32	0,02	Botten av stolphål (?) Bra rund form, dock något osäker.		x	
1242	Osäkert stolphål	0,25x0,20	0,05	Sandig silt, hyfsat kompakt. Möjligt botten av stolphål. Fin, rund form.	2	x	
1247	Stenlyft	0,4x0,3	0,15	Skålad med lucker sandig silt, rikligt med småsten. Möjligt stolphål.	2	x	
1252	Grop	1,4x1,2	0,25	Två fyllningar. Centralt gråbrun sandig silt med inslag av småsten och enstaka tegelfnyk. I väst är fyllningen ljusare i färgen och sandigare.		x	
1260	Stenlyft	0,76x0,7		Tegel i ytan. Fyllning av sandig silt med riktigt med småsten. Oregelbunden form i profil. Möjlig djurhåla i ett äldre stenlyft.		x	
1267	Stolphål	0,4x0,25	0,13	Oval i plan med skålad profil. Fyllning av gråbrun sandig silt med enstaka småsten.	1	x	
1272	Stolphål	0,3x0,3	0,1	Gråbrun sandig silt med riktigt med småsten. Skålförmad botten av stolphål.	1	x	
1277	Grop	0,8x0,7	0,2	Fyllning av gråbrun sandig silt med inslag av småsten, tegelfnyk, klart glas. Fyllningen var av sentida karaktär. Möjligt stenlyft.		x	
1283	Härd	0,7x0,7	0,15	Rund i plan med sluttande kanter och oregelbunden botten. Rikligt med kol, sandig silt, rikligt med sten-inte så skärvig, större stenar i kantkedjan från 0,15 och neråt. stenar i fyllning från 0,10 och neråt.		x	
1290	Stenlyft	0,25x0,25	0,02	Endast två cm djup. men tydlig i kanterna, så stenlyft.		x	
1350	Grop	0,9x0,73	0,2	Mörk till ljus brun humös silt, med lite kol. Centralt rundade och kantiga stenar 0,1-0,2 m. I ytterkanterna mot N och V en melerad beige-grå siltig lera. I övre humösa fyllningen hittades en skärva fajans eller gulaktigt flintgods. Undersökt och daterad till rjää-fvt vid utredningen.		x	200

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
1359	Osäkert stolphål	0,47 x 0,4	0,08	Rundad grop med vågig, flack botten. Skålförmad med uppskjutningen mittparti. Fyllning av brun-grå-beige lätt flammig lera. Den oregelbundna botten gör att tolkningen lutar åt stenlyft. Kan dock inte helt uteslutas som botten av ett stolphål.		x	
1366	Härd	1 x 0,45	0,03	Avlång härdfleck. 0,03 m tjock lins av gråflammig lera med inslag av kolbitar, samt någon småsten. Troligen ett stenlyft i södra kanten.		x	
1500	Stolphål	0,2	0,02	Relativt hårt packad sandig silt med inslag av småsten i skålad form. Tveksam.		x	
1507	Stolphål	0,5 x 0,5	0,3	Stolphålet i A828. Se vidare den anl.		x	443
1526	Stolphål	0,2	0,1	Rundade bottenkanter med plan botten. Sandig silt med inslag av småsten.		x	
1532	Stolphål	0,4	0,15	Skålad med fyllning av brungrå lerig silt.		x	
1538	Stolphål	0,25	0,1	Skålad med fyllning av brungrå silt.			
1558	Pinnhål	0,06 x 0,06	0,1	Mindre störhål, identiskt med A463. Raka kanter och rundad botten. Fyllning av mörk lerig silt, samt ett gråare parti i mitten. Grävd i tjäle.		x	
1566	Stolphål	0,6 x 0,6	0,27	I ytan runt med delvis skålförmad stolphål med flat botten. Fyllning av grå lerig silt. Skärs i toppen av A1682	4	x	
1572	Stolphål	0,7 x 0,7	0,35	Anläggningskomplex med tre stolphål. A1572 var runt ca 0,7 x 0,7 m i ytan, helt raka kanter och flat botten. Oklart vilket som är äldst A1572 eller A1566. Båda skärs av det senare stolphålet A1682, se nedan.	4	x	
1580	Stolphål	0,27 x 0,27	0,27	I yta runt och i profil spetsigt U-format stolphål. Fyllning av grå lerig silt med något inslag av ljusare material.	5	x	
1588	Stolphål	0,35 x 0,35	0,16	Rundad och relativt flatbottnad grop. Fyllning av grå lerig silt.	5	x	
1594	Stenlyft	0,75x0,37	0,1	Stenlyft med samma fyllning som A469 1608, 1602. Nedtryckt tröskelsten?		x	
1602	Stolphål	0,25	0,12	Ena delen hade rak vägg och den andra en mer sluttande sida med skålad botten. Fyllning av gråbrun (gråare och mörkare än omgivande lager. En spräckt sten i väst 0,2 m stor, i steril. Möjligen använd som stöd?		x	
1608	Stolphål	0,4x0,3	0,15	se 469		x	
1619	Stolphål	0,15	0,06	Mindre stolphål, runt i plan och flatbottnat skålförmad i profil. Fyllning av grå lerig silt.			

Anr	Typ	Mått/m	Djup/m	Beskrivning	KG	Undersökt	Överlapp från utredning
1627	Osäkert stolphål	0,45x0,3	0,15	Två stenlyft med brungrå sandig silt. Möjliga stolphål.		x	
1639	Stolphål	0,45x0,25	0,15	Ovalt i plan med skålad profil. Fyllning av brungrå lera med enstaka småsten.	5	x	
1647	Utgår			Anläggningen inmätt dubbelt, se A1119		x	
1654	Stolphål	0,43x0,25	0,1	Utgörs av två identiska stolphål med raka väggar och plan botten. Fyllning av kompakt brungrå lerig silt. Trolig omstolpning.	7	x	
1682	Stolphål	0,55 x 0,55	0,25	Stolphål i större nedgrävning. Rund i plan och två fyllningar. En undre skålförmad med grå- och lätt inslag av brunorange lerig silt, i vilken en mer trattförmad fyllning av grå lerig silt skjuter ned. Den senare troligen ett stolphål. Skär A1566 och A1572.	4	x	
1690	Stolphål	0,45	0,1	Botten av stolphål med skålad profil och fyllning av gråbrun sandig silt med enstaka småsten	6	x	
1696	Stolphål	0,35x0,25	0,13	Raka väggar med plan botten. Fyllning av grå och kompakt siltig lera med enstaka småsten. I botten en 0,05 m stor sten nedtryckt i undergrund.	7	x	
1710	Ränna	2x0,75	0,18	Avlång nedgrävning ned rundade kanter. Fyllning av ljus brungrå lera. I profil oregelbunden, flack med två tydliga dalar längs södra och norra långsidorna. Det norra närmast rundbottnad och den södra tycks ha raka kanter och en kullförmad botten.		x	
1735	Ränna	3,5x0,5		Ommätning av ränna A1144:s sydvästra del. Se vidare den anl. för beskrivning och sektionssritning.		x	
1743	Stolphål	0,3	0,25	Raka väggar med plan botten och en fyllning av gråbrun lerig silt med inslag av kol. Grävd vid tjäle.		x	
4500	Härd	0,95	0,12	Översta skiktet (0,02 m) bestod av melerad svart och orange lerig silt med rikligt med kol och sten <0,15 m. Under detta ett 0,07 m djupt lager med orange och gulgrå lera med inslag av kol (jordmassor med innehåll från steril för att släcka elden?). Underst en tydlig kollins, 0,05 m, innehållandes större bitar av träkol (<0,08 m) som låg pressade mot sterilen. Centralt i härdens mitt fanns tre stenar, två skärviga och en skörbränd som smulades sönder vid undersökning. Bränd lera direkt ovan undre kollagret, så även under. Har således använts vid minst två tillfällen.		x	

Bilaga 2. Fyndlista

Fnr	Material	Sakord	Mått/mm	Vikt/g	Antal	Beskrivning	Datering	Kontext	Kontexttyp	Kommentar
1	Bränd lera	Tegel	22x15			Ytfynd.	Sentida	A196	Tillmakad sten	Gallrad
2	Järn	Ten	96			Ytfynd. Sentida. Möjligen spik utan huvud.	Sentida	A800	Osökert stolphål	Gallrad
3	Flinta	Avslag	20 x 11	2		Flintavslag med krusta. Vit och genombränd.	-	A136	Härd	
4	Bränd lera	Tegel	10 x 5			Ytfynd	Sentida	A102	Lager	Gallrad
5	Bränd lera	Keramik		5	3	3 fragment från samma kärl. Hög andel av kvartsrik magring	Yngre frjåå-tidig v	A691	Grop	
6	Järn	Föremål	28 x 10 x 10			Ytfynd. Sentida. Avlång med bredare ändar och aningen smalare mittparti.	Sentida	A752	Stolphål	Gallrad
7	Järn	Spik	34 x 15			Ytfynd. Sentida. Huvud och del av kropp på spik.	Sentida	A986	Stolphål	Gallrad
8	Ben	Obrända ben		48	7	Fragment metacarpal	-	A260	Härd	Gallrad

Bilaga 3. ^{14}C -analyser

Uppsala 2024-03-19

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Tobias Vinoy
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från L2022:4578, Rinkaby, Örebro, Närke. (p 5791)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\%$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-82266	L2022:4578 A128 P383	-25,2	695 ± 31
Ua-82267	L2022:4578 A352 PK422	-24,3	134 ± 29
Ua-82268	L2022:4578 A1283 PK1422	-25,0	1 865 ± 30
Ua-82269	L2022:4578 A136 PK1519	-23,7	357 ± 29
Ua-82270	L2022:4578 A4500 PK1750	-26,3	1 865 ± 30

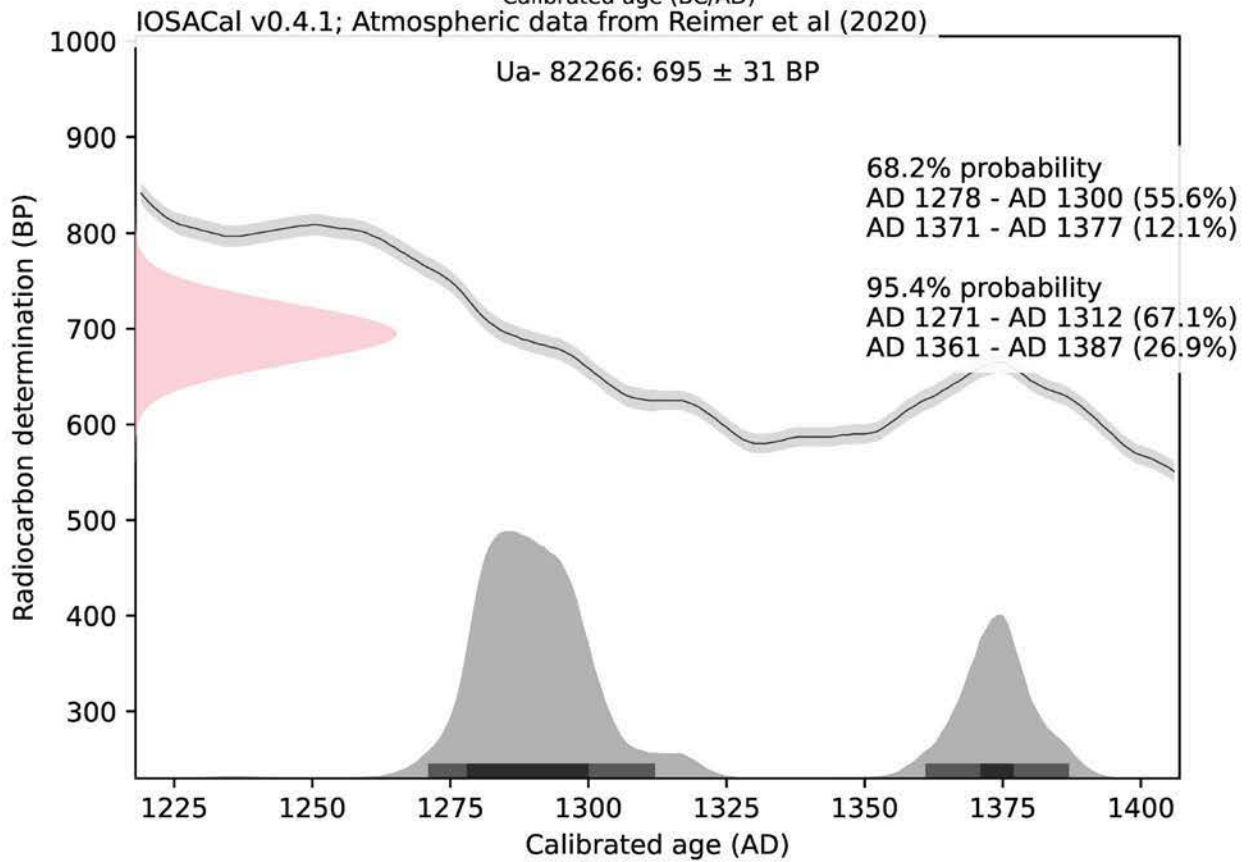
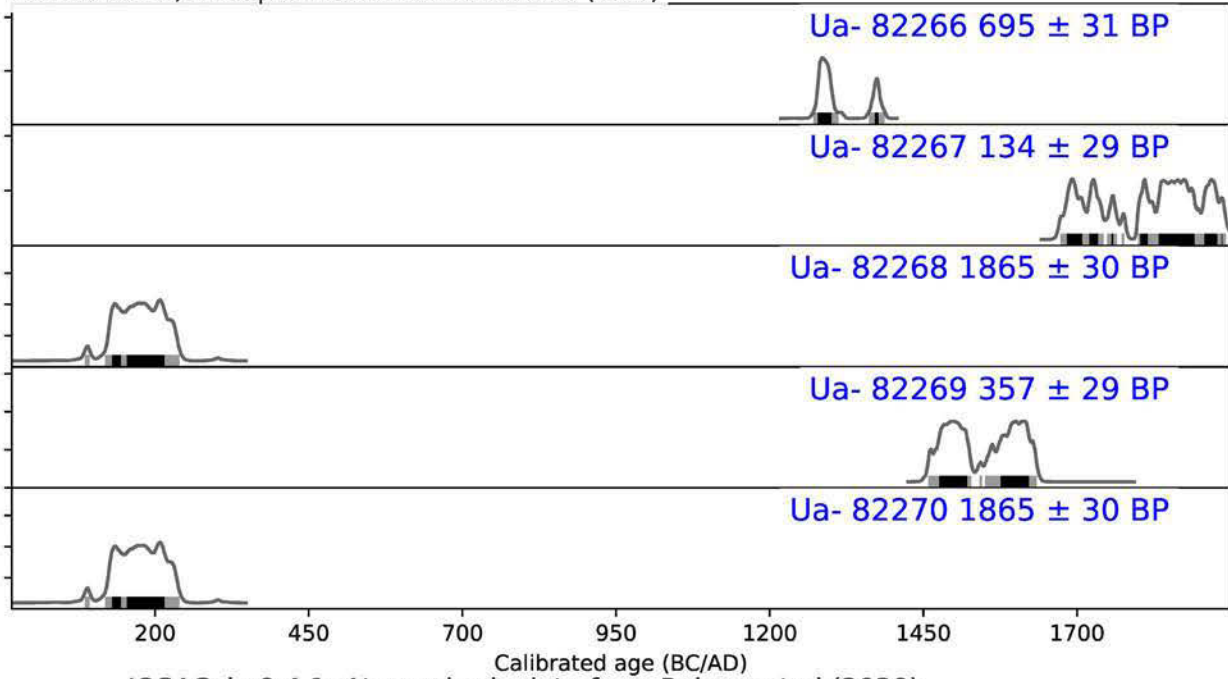
Med vänliga hälsningar

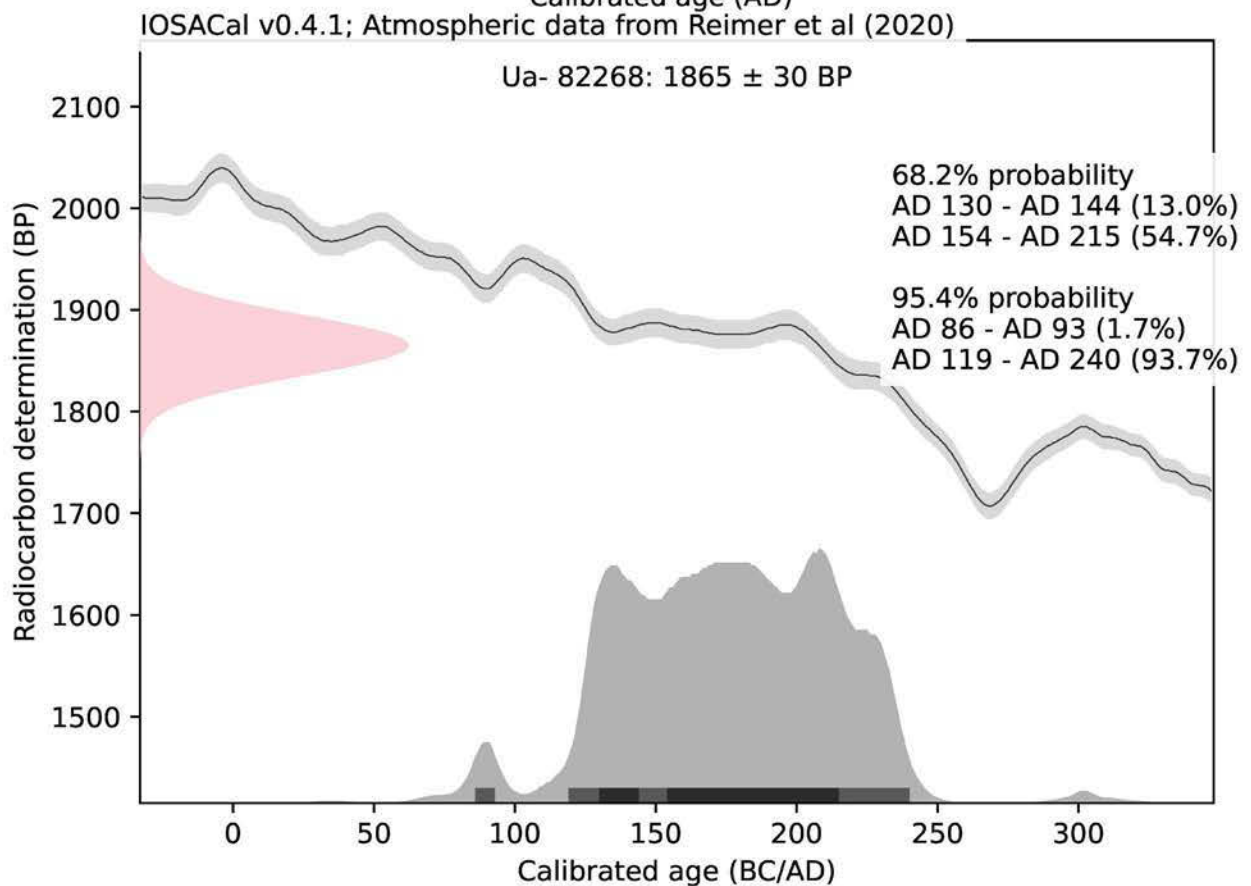
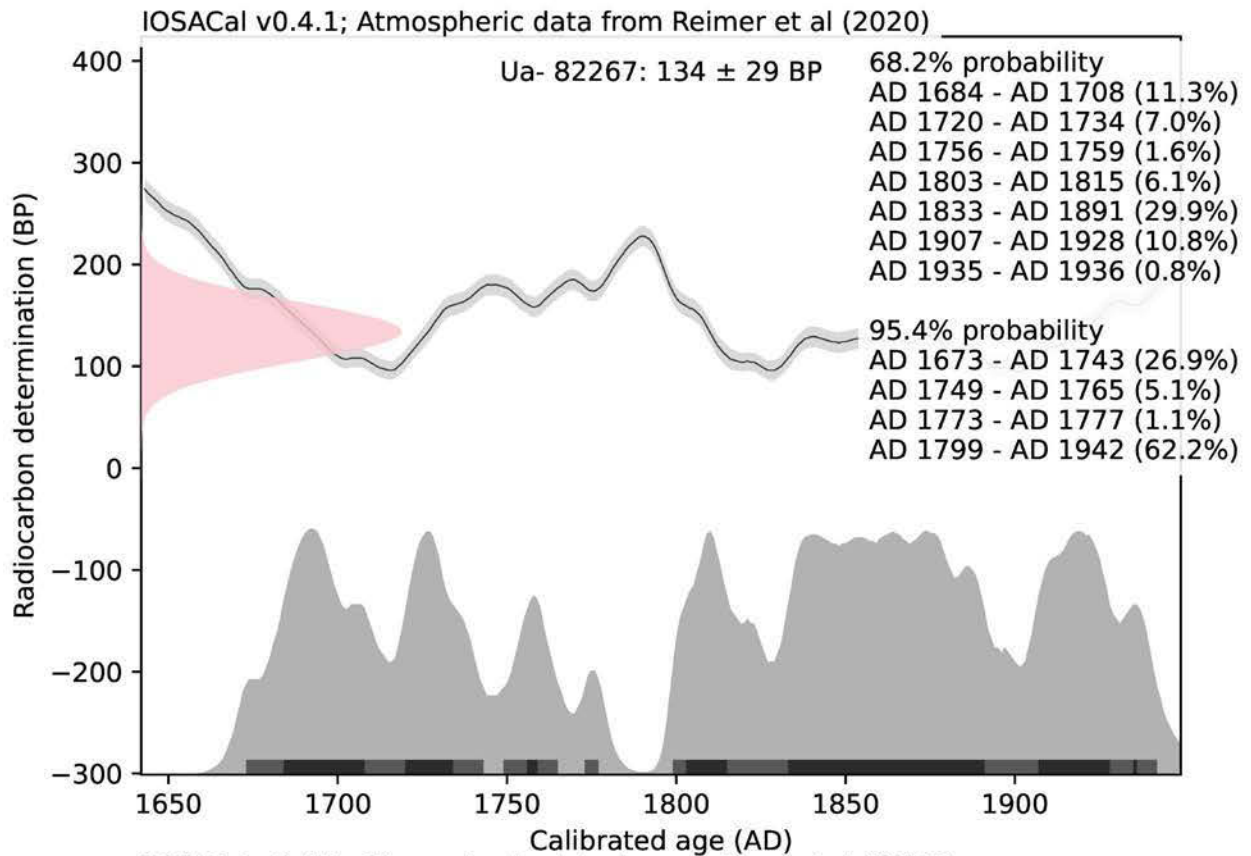
Melanie Melanie Mucke
2024.03.19
Mucke 17:27:10 +01'00'

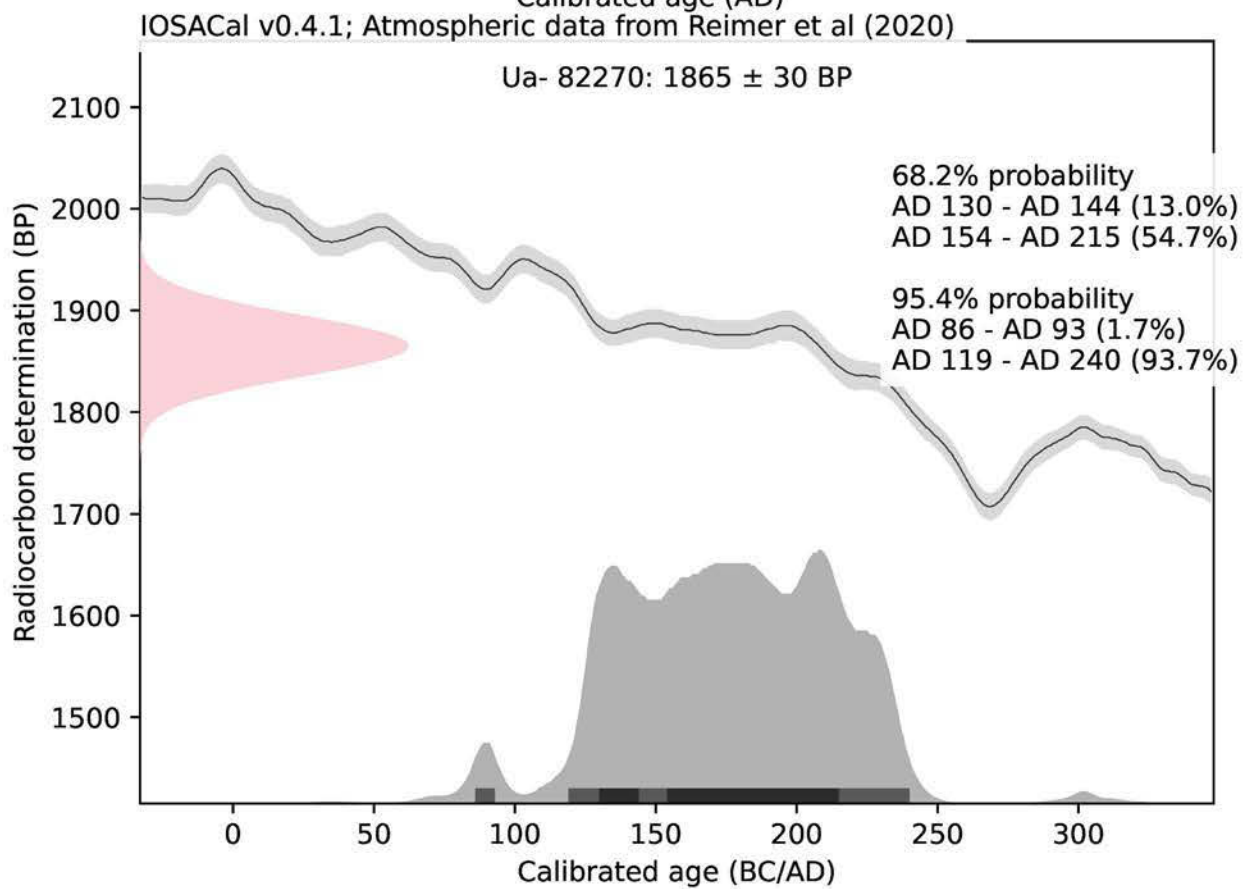
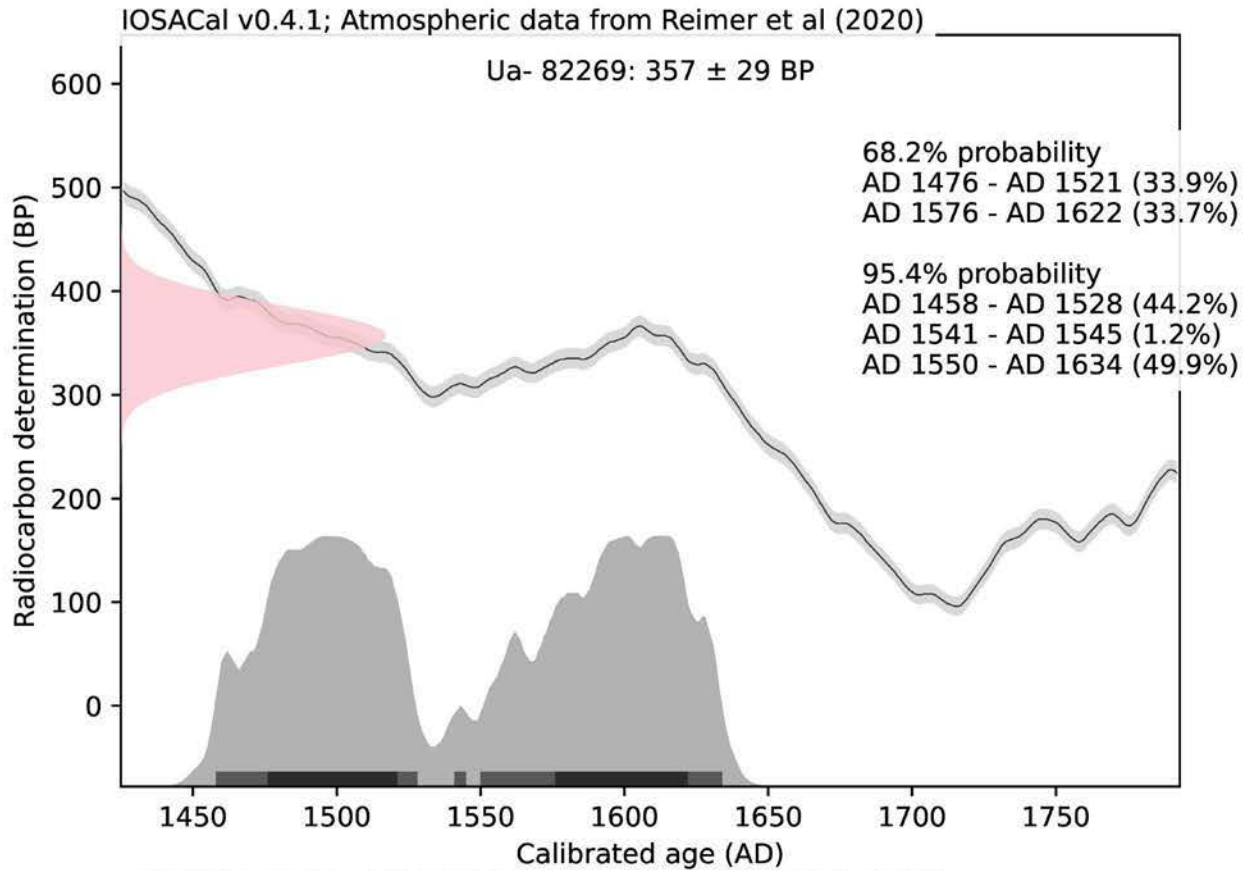
Melanie Mucke/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
www.uu.se/centrum/tandemlab

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2024-06-18

Tobias Vinoy
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol och makrofossiler från P23006, L2022:4578, Rinkaby, Örebro, Närke. (p 5942)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
träkol			
Ua-83524	A280 PM1563	-27,3	1 612 ± 30
Ua-83525	A520 PK1707	-26,2	314 ± 29
Ua-83526	A742 PM1544	-27,5	105,7 ± 0,4 pMC
makrofossil			
Ua-83527	A814 PM1525	-25,5	101,9 ± 0,3 pMC
Ua-83528	A942 PM1322	-26,6	416 ± 28

Med vänliga hälsningar

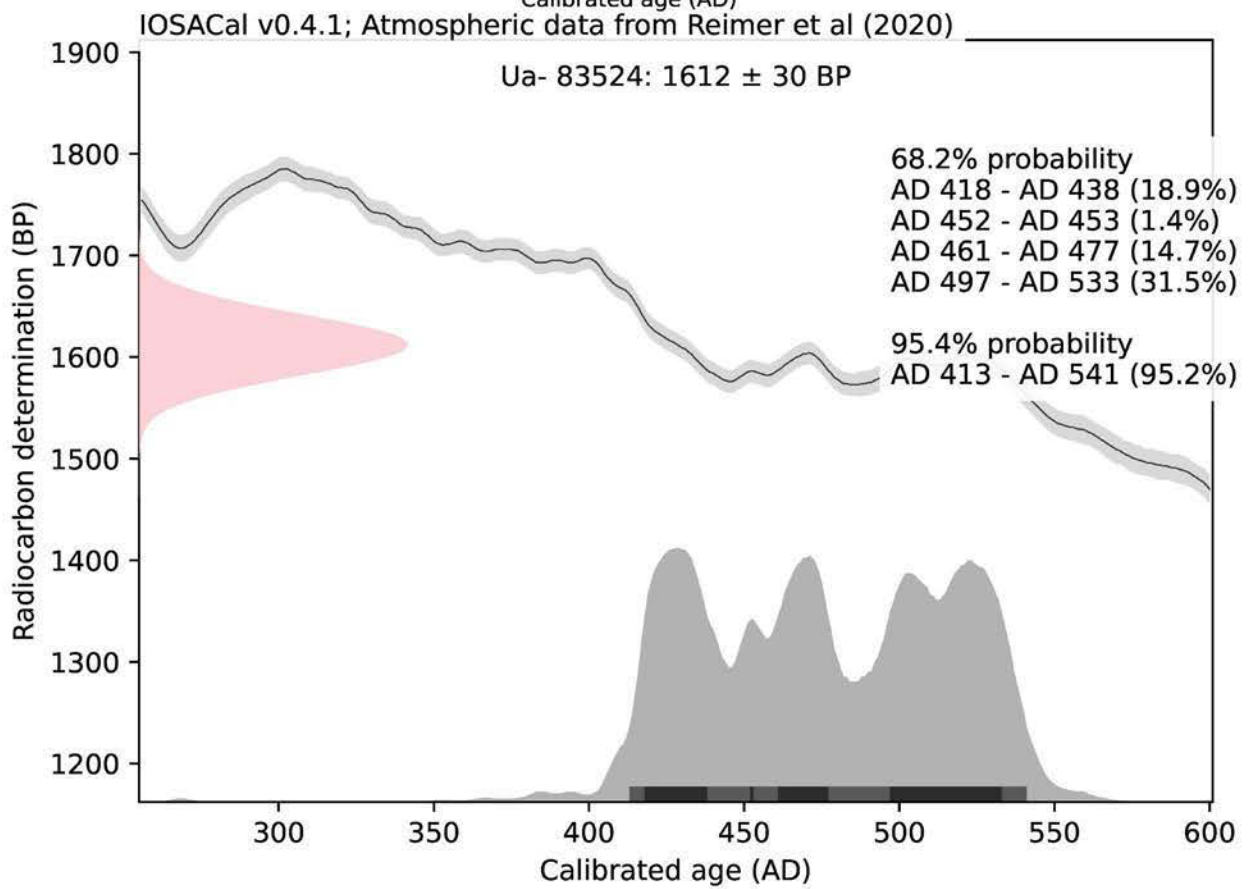
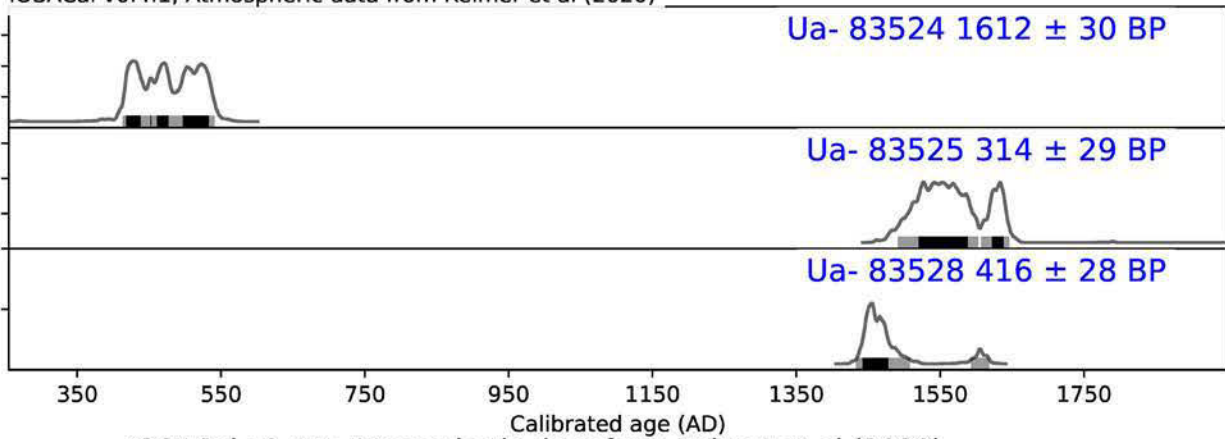
Maximilian
Schmidt

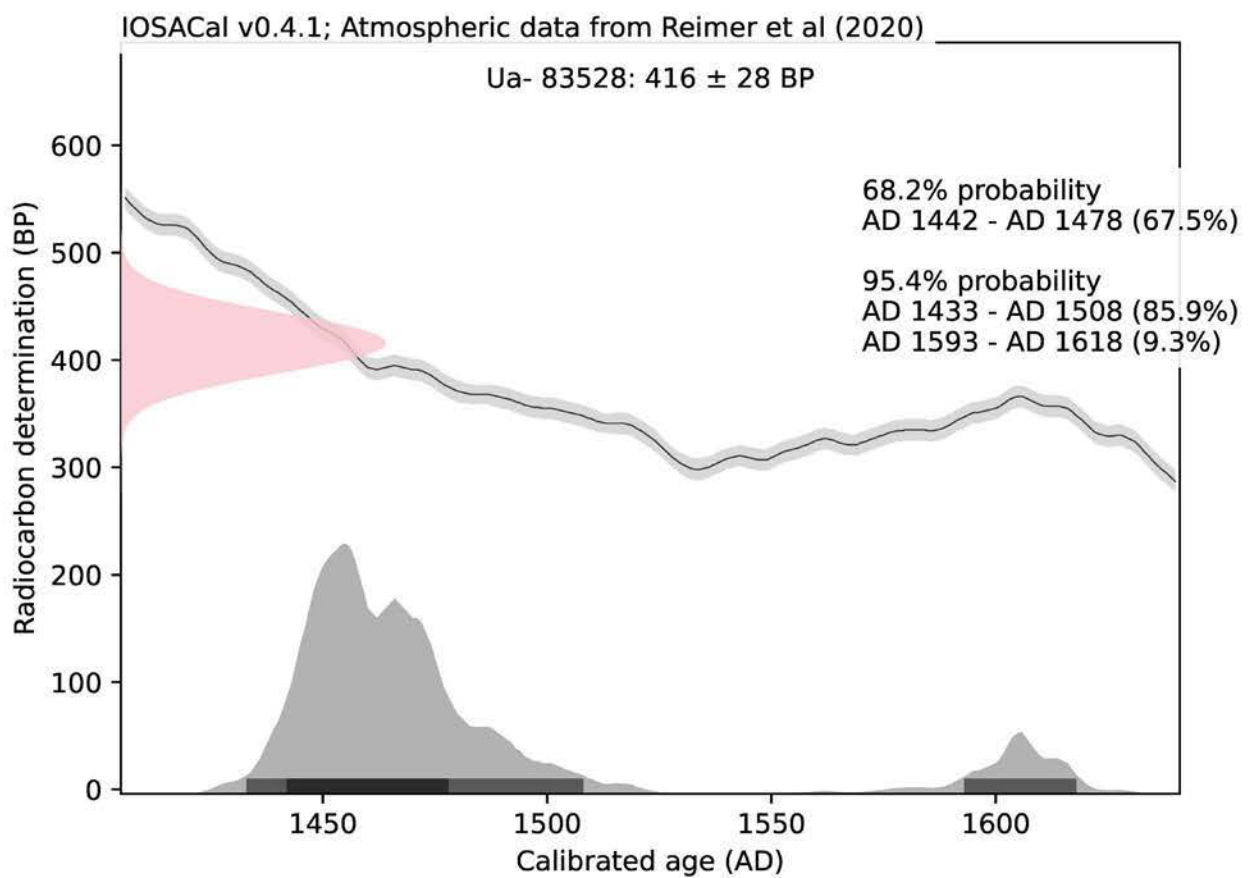
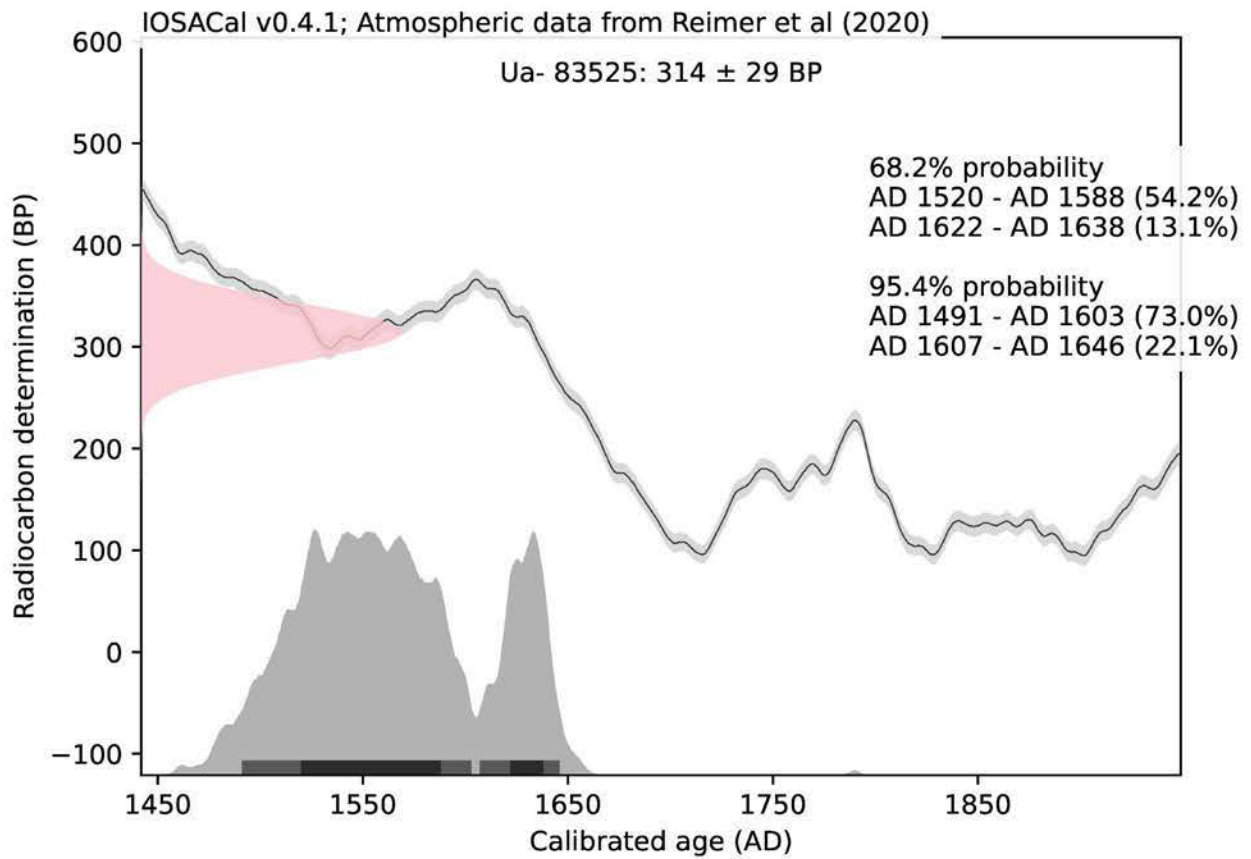
Digitally signed by Maximilian Schmidt
DN: cn=Maximilian Schmidt, c=SE,
o=Uppsala universitet,
email=maximilian.schmidt@physics.uu.se
Date: 2024.06.19 10:45:33 +02'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

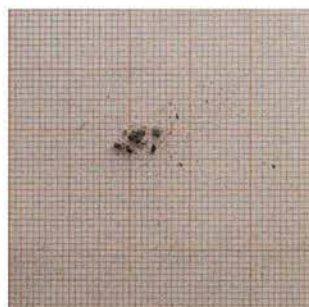

Antraco

vedartsanalys

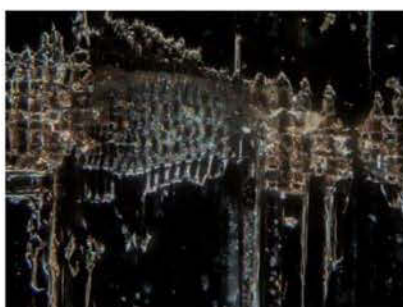
Projektid 2764

Närke, Örebro kommun, Rinkaby socken, Rinkaby 3:13, L2022:4578, Boplatsoområde

Stolphål, A128, PK383
 Provet taget ur en liten mängd silt. Två millimeterstora fragment kunde identifieras som lövträd. Ytterligare 18 fragment av oidentifierat träkol togs tillvara. Provet ligger på gränsen till att vara daterbart.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Lövträd
0,1	0,1	2	2	2

Stolphål, A352, PK422
 Fyra fragment av förkolnad tall. Virket kommer från kärnved och var hårt bränd. Inga tecken på röta eller insektsangrepp.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Tall
0,3	0,3	4	4	4

Härd, A1283, PK1442
 Samtliga fragment kommer från välvuxen ek. Tyller i de stora kärnen indikerar att det är ved från stockens inre delar.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Ek
0,3	0,3	9	9	9

Härd, A136, PK1519
 Splitter och sekundärt
 fragmenterat träkol. Allt kommer
 från unga kvistar och grenar av
 ene. Till del är träkolet inte helt
 genombränt.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	En
0,9	0,4	84	30	30

Härd, A4500, PK1750
 Provet innehöll helt och delvis
 förkolnade grövre grenar och
 södersmulat träkol av tall. Några
 fragment hade bevarad
 innerbark.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Tall
41,9	5,2	Över 500	30	30

Antraco

vedartsanalys

ProjektId 2764_2

Närke, Örebro kommun, Rinkaby socken, Rinkaby 3:13, L2022:4578, Boplatsoområde

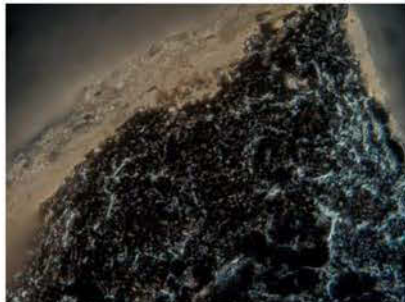
Stolphål, A520, PM1707

Provet var rent och fritt från silt. Granen kom från trä, träkol och mer eller mindre eldskadat material. För datering valdes väl en genombränd yngre gren/stam av tall.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Gran	Tall
0,1	0,1	23	23	22	1

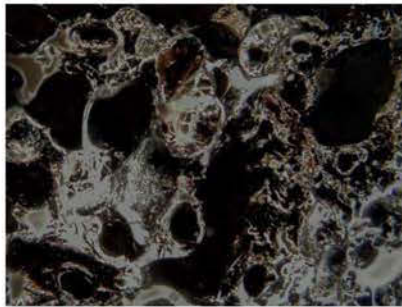
Grop, A942, PM1322

En liten mängd sand och obrända rottrådar förekom i provet. Granen var delvis hårt bränd. Förutom kottefjället fanns fragment av ett förkolnat frö. Detta valdes för datering.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Förkolnat frö	Gran	Kottefjäll gran
2,4	0,5	Över 100	37	1	35	1

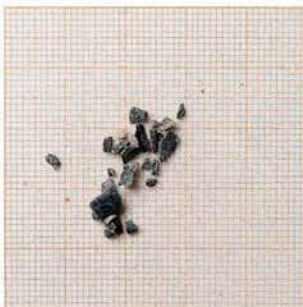
Stolphål, A814, PM1525

I provet fanns några små rundade sandkorn. Förutom träkol av gran påträffades ett fragment av svartbränt ben samt tre bitar av förkolnad örtstam med en uppblåst och något upplöst struktur.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Bränt ben	Gran	Örtstam
0,1	0,1	13	1	1	9	3

Stolphål, A742, PK1544

Provet innehöll en del rundade sandkorn. Merparten utgjordes av hårt sammanpressad sotig silt. Två små fragment av hassel togs tillvara. De hade rötat före förbränning. Mängden är liten så det är möjligt att det inte går att datera.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Hassel	Sotig silt
0,1	0,1	11	11	2	9

Kokgrop, A280, PM1563

Provet innehöll rikligt med väl bränt träkol. Eken kom från stam eller grövre grenar. Övrigt träkol kom från yngre stammar eller grenar. För datering valdes fragmenten av al

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Al	Asp	Bark	Ek	Gran
3,9	1,2	Över 200	81	4	1	3	55	18

ARKEOBOTANISK ANALYS

Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult
Rapport 2024

Beställare: Arkeologgruppen Plats: Rinkaby L2022:4578, Örebro län

Inledning

Den arkeobotaniska analysen omfattar 15 jordprover från en undersökning vid Rinkaby som ligger nordöst om Örebro.

Metod

Jorden floterades i vatten och det använda sållet hade en maskvidd av 0,2 millimeter. Identifieringen gjordes med hjälp av mikroskop med 4 till 600 gångers förstoring samt referenslitteratur och referenssamling (Berggren 1969, 1981; Jacomet 2006; Plant atlas.

Analysen redovisar de fynd av växtmakrofossil som gjorts. Träkol har endast noterats därefter skickats vidare till Ulf Strucke för vedartsanalys.

Resultat

PM417 A408 Stolphål

Provet innehöll tre förkolnade rotknölar. Tyvärr var skicket på dem dåligt eftersom de utsatts för hög temperatur. Mest troligt är att rötterna kommer från någon av arterna knylhavre, brudbröd eller svalört. Utifrån formen av dem så kan man nog utsluta knylhavre.

Både brudbröd och svalört förekommer i arkeologiska från åtminstone bronsålder och framåt i tiden (Engelmark 1984; Gustafsson 1995 och 1998). Förkolnade rötter från de här arterna påträffas inom boplatser tillsammans med hushållsavfall som sädeskorn och ogräsfrön. De förekommer även i rituella sammanhang där de utgjort en del av gravgåvorna (Engelmark 1984; Gustafsson 2017).

PM1107 A1108 Grop

Provet saknade innehåll av växtmakrofossil och träkol.

PM1192 A613 Stolphål

Provet innehöll måttligt med träkol.

PM1322 A942 Grop

Provet innehöll några förkolnade enbärsfrö. Enbär har under såväl förhistorisk tid som historisk tid använts som krydda och ingrediens vid dryckestillverkning. Eftersom fröna inte påträffades tillsammans med barr eller kol från en så tolkas materialet som att det är rester efter insamlade enbär.

PM1336 A922 Stenpackning

Provet innehöll träkol samt recenta frön från svinmålla. Det senare tyder på att material från omgivande vegetation har via bioturbation tagit sig ner i stenpackningen. Detta innebär att även träkol från mark- eller skogsbränder kan ha letat sig ner i anläggningen.

PM1376 A1350 Grop

Provet innehöll måttligt med träkol.

PM1516 A1178 Stolphål

Provet innehöll inget förkolnat material

PM1517 A1008 Grop

Provet innehöll förkolnade kärnor från skalkorn och fragment av sädeskorn samt en del träkol. Sädeskornen tolkades som hushållsavfall och visar på odling av skalkorn. Skalkorn var huvudgröda från yngre bronsålder och genom hela järnåldern (Engelmark 1993; Gustafsson 1995 och 1998; Viklund 1998).

sedan stenåldern (Engelmark 1993; Engelark & Viklund 1990; Gustafsson 1995 m.fl.).

I provet hittades en förkolnad kärna av skalkorn samt träkol.

PM1107 A1525 A814 Stolphål

Provet innehåll enbart träkol.

PM1544 A742 Stolphål

I provet hittades en förkolnad kärna av skalkorn samt träkol. Sädeskornet tolkades som hushållsavfall. Förkolnade sädeskorn påträffas relativt ofta i bostadshus och förrådsbyggnader (Gustafsson 2021:45-47; Viklund 1998). I det här fallet kan man tänka sig att en del sädeskorn förkolnats i samband med matberedning i huset medan innehållet i grop1008 var sekundärt hushållsavfall.

PM11563 A280 Kokgrop

Provet innehöll gott om träkol men inga andra förkolnade växtrester.

PM1626 A346

Provet innehöll inget förkolnat material.

PM1705 A1566 Stolphål

Provet innehöll en hel del förkolnade kärnor från bröd-/kubbvete. Även bröd-/kubbvete har odlats allt sedan jordbruket introducerades i Sverige men hade främst betydelse under framförallt yngre järnålder. Vissa järnåldersgårdar odlade dock både skalkorn och vete. I vissa fall har det gått att knyta veteodlingen till mer välbeställda gårdar och en förklaring kan ha varit olikartad matkultur i olika samhällsskikt. En förklaring kan ha varit att de lite mer välbeställda gårdarna ville baka jästa bröd, en tradition man kom i kontakt med via resor och handel. Av korn gick det bara baka platta brödkakor (Gustafsson 2002; Viklund 1994 och 1998).

PM1707 A520 Stolphål

Provet innehöll förkolnade från enbär, starr och gräs samt en del träkol. Enbär har redan nämnts ovan men frön från starr och gräs indikerade på foderinsamling (Engelmark & Viklund 1990; Gustafsson 2021; Viklund 1998). Stolphålet kan ha ingått i en fåhusdel eller ett fristående fåhus där fodret förvarades. Artsammansättningen visar att både torräng och fuktäng nyttjades som slättermark. Mängden frön från starr och gräs räcker troligen inte till för en ¹⁴C-analys.

PM1708 A260 Härd

Provet innehöll oförkolnat trä samt en del träkol.

PM-nr	A-nr	Skalkorn	Bröd-/kubb- vete	Frag säd	Enbär (frö)	Obestämd rot	Gräs	Starr
417	408					3		
1107	1108							
1192	613							
1322	942				5			
1336	922							
1376	1350							
1516	1178							
1517	1008	7		4				
1525	814							
1544	742	1						
1563	280							
1626	346							
1705	1566		28	9				
1707	520				3		6	14
1708	260							

Figur 1. Innehållet av förkolnad växtmakrofossil i de analyserade proverna.

Referenser

Litteratur

- BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.
- BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.
- ENGELMARK, R. 1984. Two usefull plants from Iron Age graves in central Sweden. *Archaeology and Environment* 2, pp. 87–92. Umeå.
- ENGELMARK, R. 1993. A review of farming economy in South Scania based on botanical evidence. In: Larsson, Callmer & Stjernquist (Eds). *The Archaeology of the Cultural Landscape. Fieldwork and research in a south Swedish rural region*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4. No 19, pp. 369–375. Lund.
- ENGELMARK, R. & VIKLUND, K. 1990. Makrofossilanalys av växtrester – kunskap om odladens karaktär och historia. *Bebyggelsehistorisk tidskrift Nr 19*. Stockholm.
- GRABOWSKI, R. 2014A. Cereal husbandry and settlement. *Archaeology and Environment* 28. Umeå.
- GUSTAFSSON, S. 1995. *Fosie IV – Jordbrukets förändring och utveckling från senneolitikum till yngre järnålder*. Rapport nr 5. Stadsantikvariska avdelningen Malmö Museer.
- GUSTAFSSON, S. 1998. The farming economy in south and central Sweden during the Bronze Age. A study based on varbonised botanical evidence. *Current Swedish Archaeology* 6.
- GUSTAFSSON, S. 2002. "My lord here is your rye-bread": archaeobotanical investigation of a medieval castle in the lower Ångermanälven valley, northern Sweden. In: Nordic archaeobotany. NAG 200 in Umeå.
- GUSTAFSSON, S. 2017. Riter med rök och eld i Hjulsta. Arkeobotanisk analys av jordprover från arkeologisk undersökning inom Spånga 96:1, Stockholm kommun och socken, Uppland. Makrorapport från Arkeologikonsult 2017:3086. I: Harrysson, I & Hallgren, A-L. *Kultplatsen i Hjulsta: Liv och död under 3000 år. Arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning. Fornlämning L2013:1433 (Spånga 122:1, Akalla 4:1, Spånga socken, Stockholms kommun, Stockholm län, Uppsala. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2019:9. Stockholm.*
- GUSTAFSSON, S. 2021. Representativitet, ¹⁴C-datering och källkritik. I: Lagerstedt (Red). *Storgårdar, gravar och heliga hällar – Kronologiskt blandade boplatser i åkermark i Skarplöt och Haninge, med lämningar från senneolitikum, bronsålder och äldre järnålder. Arkeologisk undersökning av boplatsområden L2013:2505, L2013:2514 och L2013:2507, hällrinsningar L2014:5358, L2012:504 och L2020:11351 samt flatmarksgrav L2020:11350 i Västerhaninge socken, Haninge kommun, Stockholms län. Rapporter från Arkeologikonsult 2021:3168.*
- JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.
- VIKLUND, K. 1994. The long history of Swedish bread. Continuity and change in Swedish regional bread-cereal traditions. *Laborativ arkeologi* 7. Arkeologiska forskningslaboratoriet. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet.
- VIKLUND, K. 1998. *Cereals, weeds and crop processing in iron age Sweden. Methodological and interpretive aspects of archaeobotanical evidence*. Umeå. Archaeological institution, Umeå university.

Digitala källor

DIGITAL PLANT ATLAS
University of Groningen
Deutsches Archäologisches Institut
<https://www.plantatlas.eu>

WOOD ANATOMY OF CENTRAL EUROPEAN SPECIES
www.woodanatomy.ch

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2026:01

